

ARGIA

1986 Uztaila 27 — XLIX urtea — 1.114. zenbakia — 130 pezeta (BEZ barne) / 7 libera

Estradizioa, atentatuak, PNV...

86KO UDA BERO HURA

Dosierra:
Aztikeriak

«El Nani» kasua, ustel kiratsa

Joaquin Ruiz Gimenez,
«Defensor del Pueblo»
Elkarrizketa

ZINKUNEGI OPTIKA

Optikari-Optometrista

Ukipen lenteak

hernani,4

donostia

t.42 06 24

kirolzaleen zerbitzutan

miner

donostia

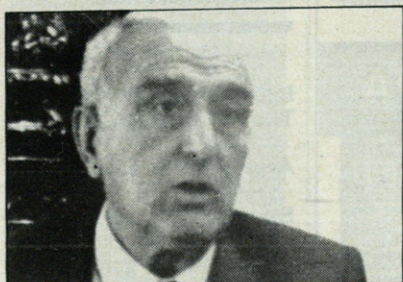

271050 eta 270447

Uda partea politikoki baretasunak eta berririk ezak markatua etorri izandu da beti, 1986ko uda honetan aktualitateak hartu duen abiadarekin irudi lezake hila bete luzeetan prestatutako mugimenduak oraintxe lehertu direla. Euskal Errefuxiatu politikoei sekula ez bezalako eraso jasaten dute, ETAk Estatu Espainolaren kontra aspaldiko ekintzarik ausart eta gogorrenak burutu ditu, eta PNVko krisia bere erabakitze definitibo aldera abiatzen da, istilua usteltzearen bidetik. **12. orrialdean.**

Joaquín Ruiz Giménez-ekin I. Zubiondok prestatutako elkarrizketa bat dakargu. Francoren ministrari izana, frankismoaren azken urteetan oposizioko alderdi demokristau batean aritua, gertutik ezagutzen ditu Espainiako Estatuaren tripa-barrunbeak. Laugarren urtea osatzera doa «Defensor del Pueblo» karguan, eta Euskal Herriari buruz eginak zituen deklarazio batzuen inguruan egin dizkiogu itaunak. **14. orrialdean.**

1.114. zenbakia

4.— Astegiroa.

POLITIKA

- 12.— 86ko uda bero hura. **Iñaki Zubiondo.**
14.— J. Ruiz Gimenezekin solasean: «Konstituzioak ez du amnistia galarazten». **I.Z.**
18.— Nazioartekoa.

ERREPORTAIK

- 19.— Trebifioak Araba izan nahirik jarraitzen du. **I. Camino.**
21.— «El Nani» kasua, ustel kiretsa. **Teresa Toda.**
25.— Euskal mendiak antenaz bete nahi ditu Eusko Jaurlaritzak. **A. Pelaio**
27.— Dossierra: Aztikeria.

KULTURA

- 37.— «Akelarre» taldea: «Rockzale» diskoa eta berbenak. **I. Uria.**
38.— «Zein ere» iparraldeko rock taldea. **I.B.**
39.— «Pizkundea»: aurtengo Biltzar Nagusia. **P. Unzueta**
40.— Asteburuetako euskal egunkaria irailetik aurrera. **D. Zualde.**
42.— UEU, heldutasunera iritsirik. **Arlantz.**
44.— Bautista Madariaga, eskola gutti baina umore pranko. **I. Camino.**

ETA BESTE

- 45.— Kirola. **G. Arrese.**
47.— Bertsoak: **Arantzazu Loidi.**
48.— Denborapasak.
Azkena: Barauaren bidez-
«erreratik».

Beste dossier bat eskaintzen dizugu aste honetan. «Aztikeria» da hain zuzen ere dossier berri honen gai. Aztikeriaz jakin nahi zenuen guztia, eta norbaiten beldur edota zerbaiten beldur, sekula galdetzeraz ausartu ez zinena, dossier honetan aurkituko duzu. Munduan zehar egiten diren aztikeriak, aztikeriaren hiztegi bat, eta nola ez, Euskal Herrian egin ohi den, eta oraindik ere egiten den, zenbait aztikeriaren berriz osaturik dago dossierra. Horrela ez bada, sar dila kalabazan. **27. orrialdean.**

OHARRA: Abuztuan zehar ez duzu ARGIArik jasoko irakurle. Urteoro bezala hilabeteko tartea hartuko dugu aurten ere, irailean berriro, indar berriz eta moreno moreno, asteroko martxa honekin jarraitzeko. Ondo pasa, eta eutsi goiari!

Jabea: Zeruko ARGIA S.A.L.

ARGIA egiten dugu:

Donostian: Mikel Antza, Iñaki Camino, Jon Barandiaran, Ostaiska Irastorza, Gorka Izeta, Josu Landa, Pablo Sastre, Iñaki Uria, Xalbardin, Pello Zubiria, Joxemi Zumalabe.

Bilbon: Antton Azkargorta, Edorta Jimenez, Karmelo Landa, Laura Mintegi, Iñaki Uriarte, «Anaitasuna Taldea».

Gasteizen: Blanca Agiriano, Txotxe Andueza, Irantzu Iriondo, Josu Olano, Pablo Ruiz de Aretxabaleta.

Iparraldean: Ladix Arrosagarai, Mikel Iribarren, Itxaro Borda, Allande Sokarros.

Iruñean: Jon Alonso.

Kolaboratzalleak: Xabier Agirre, Martxel Aizpurua, Itziar Alkorta, Joseba Alvarez, Eñike Amonariz, Joxe Azurmendi, Balere Bakaikoa, Amaia Elosegi, Enbido, Xabier Erro, Karlot Etxezaharreta, Esther Forcada, Joxean Gezalaga 'Zaldubi', Gure Irratikoak, Tito Irazusta, Irulegi Irratikoak, Koldo Izagirre, Kaki, Asun Larrañaga, Josetxo Lizartza, Loren Loidi, Emilio Lopez Adan 'Beltza', Alfontso Martinez, F.J. Mendi-guren, Bego Montorio, Mikel Nabarro 'Trikuharri', Eneko Olasagasti, Xabier Portugal, Koldo San Julian, Andoni Sarriegi 'Murumendi', Joseba Sarriónandia, J.L. Alvarez 'Txillardegui', Mikel Ubillos, Urederra.

Marrazkilariak: Joxemi, Julio.

Publizitatea: Maximo Aierbe, Joxe Mari Ostolaza.

Administrazioa: Jon Barandiaran.

Ardura teknikoa: Simeon Barroso, J. Jose De Marcos.

D.L.: 80-1963.

Helbidea: ARGIA, Ametzagaña 19 Behea. 20012 Donostia.

Telefonoa: 28 33 99.

Inprimategia: Gráficas SEMI.

Ale Bakarria: 130 pezeta / 7 libera (BEZ barne).

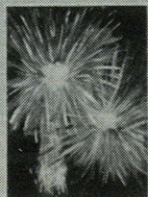
1986. urterako harpidetza sariak: (BEZ barne)

Hego Euskal Herria.....4.800 pezeta.
Ipar Euskal Herria.....330 libera.
Estatu Espainola.....4.800 pezeta.
Beste atzerriak.....6.600 pezeta.
Airez.....10.000 pezeta.

BERTSO-PAPER PRINTZATUAK

Joxe Austin Arrieta

hainbat politikori sartu ziriak. Haurra, emakumea eta besteren bat liburuan.

Aski ongi utzi du Lekuona kritikoak Joxe Austinen lana.

bakoitzean teoriaz gain ariketak eta komentarioa-idazmena lantzen dira. Asteko laugarren ordua mintzamenarako omen da metodo honi jarraiki. Ikasgai bakoitzean lantzeko astebete omen dago. Oso konpletua ematen du lanak.

Egileak: Pauli Dávila Balseira. Adolfo Rodríguez Bornaetxea eta Jesus Arpal Poblador.

Titulua: Euskal Herriko hezkuntzaren historia ikerketarako gai eta bibliografi-gida.

Argitaratzaile: Donostiako Aurrezki Kutxa Munizipala.

Ezaugarriak: 134 orrialde.

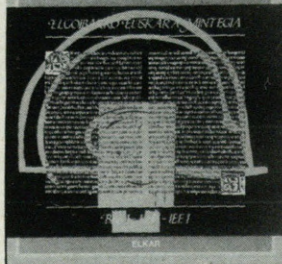
Euskal Herrian oinarritutako ikerketa historikoen barnean hezkuntzari dagokion ezaguera hobe baterako, ikertzaileari bai dokumentu-iturrien bai informazio bibliografiko zehatza es-

kuratzen lagundu nahi zaio. Hezkuntzan gertatutako garapen historikoen egungo ikerketarako interesgarriak izan daitezkeen ikuspuntu desberdinak zaindu nahi izan dira, sartutako erreferentzien hautaketa erabat kualitatiboa izan delarik. Gida honek duen laguntzaile edo didaktiko izaeraren osa-

gai gisa, ikerketa historiko pedagogikorako zenbait norabide metodologikorekin batera, bibliografia eta dokumentazioaren erabilpenarekiko erreferentziak nola ezarri daitekeen ikerketaren mugak eta pausoak adierazi diezaguketen «kasu eredu» batzu sartu dira.

EUSKAL HIZKUNTZA eta LITERATURA

Egile: Elgoibarko euskara-mintegia.

Titulua: Euskal Hizkuntza eta literatura. BBB1-LH1-IEE1.

Argitaletxea: Elkar.

Ezaugarriak: 512 orrialde.

Euskal Hizkuntza eta Literatura eskolan lantzeko liburu mardula kalera dute Elgoibarko euskara-mintegikoek. Euskal gramatika, esakerak, erdarakadak, aditzak e.a. luze bat jorratzen da euskarari dagokionean. Literaturaren arloan aldiz, euskal idazleen pasarte aukeratuak ezarri dituzte, hauei buruz hainbat testu-iruzkin egiteko. Marrazkiak eta argazkiak dira 500 orrialde pasatxoetako astuntan pittin bat kentzearen sartuak. Aipatzekoa da beste batetik lan hau EIMA programan kokatuko litzatekeen ihardunaren ondorioa dela. 24 ikasgaitan banatua,

ASTE HONETAN NABARMEN

A Ormaetxea

Pamiela, errusiar panpina

Ezaugarriak: 12. zkia. IV. urtea. Uda 1986. Zenbaki berezia. 300 pta.

Errusiar panpink bezala atera da *pamiela* aldizkariaren hamabigarren alea. Paperezko sabela beti atera ohi duten aldizkaria, orriak zabaltzean konturatzen zara barruan badakarrela beste orrialde pilotxo, erans-

kin gisa edo. Eranskin hori zabaldu eta, ene!, beste liburuskat bat. Liburuskat zabaldu eta iakurtzen hasi, ez bait dago beste ezer hor barruan, Vicent Alonso Balentziar idazle gaztearen liburuaren itzulpena, *Mugaz handiko egunsentiak*, eta jatorrizko testua baino, *Albes d'enlloc*.

Gutxitan hartu dut halako atseginik aldizkariaren batekin. Vicent Alonsoren liburu bitxikeria da. Formato txiki txiki, praka bakeruen poltsikoan sartzeko modukoa. Testua katalaneraz zoragarria da, nekez ulertu arren musikaz betatuta bait dago. Euskal itzulpena gogokoa dut. Hitzaurrean beti ere agertu beharko lirakeen argibideak. Dani Salaberri, sinatzailea nor ote den ez dakit nik.

Bestela, gazteleraz dator paperezko bigarren panpinka. *Dialogos ateos* izenarekin ateismoaren gaiari buruz izandako askoren arteko elkarrietzeta dator. Hala-ko haize freskorik ez dut as-

paldion arnasterik izan, ateook fama txarra dugun garai hauetan. Eraskin gisa eta Sisifok sinatuta dator.

Aldizkari alea bera ondo hornituta dator. Zaindu egin dute maketazioa. Gaiak orekatuta agertzen dira: Pello R. Kabestani, Pasaiako hiletak, Zumeta,...Hala ere gai nagusia «moda» duzue. Beraz, literatura hutsaren lurraldeak baino haruntzago jotzen du Pamielak, pisu nagusia beronena bada ere.

Neure aldetik gauza pare-a azpimarratu gura dut. Lehen, literatur kritikak lekurik aurkitzen ez duen honetan, apurka apurka bere txokotxoa lortuz doala Pamielan, *Pasaje de la "cotorra verde"* delako sailean. Bigarrena, euskarak aldizkariaren duen espazioa. Oraingoan ez da zabalegia izan, egia esan. Txalogarria da «Pamiela» euskal liburutegintzan egiten ari den ahalegina. Aldizkariari erdaren pisu handiegia ikusten diogu, hala ere. Dena den gustora irakurtzen dugu, ondo bait dakigu kasu honetan erruduna ez dela zabarkeria, bestelakoa baino.

UZTAILA 27 ABUZZTUA 3

uztailaren 28an
ilbehera

mareak: (uztailaren 27an)
gora: 09.43 eta 22.05
behera: 03.28 eta 15.42

eguzkia: (uztailaren 27an)
irten: 07.07
sartu: 21.35

(ordularen ordutan)

Egilea: Christine Nostlinger.

Titulua: Susi maitea, Paul maitea.

Argitaletxea: S.M. Baporea bilduma 2.

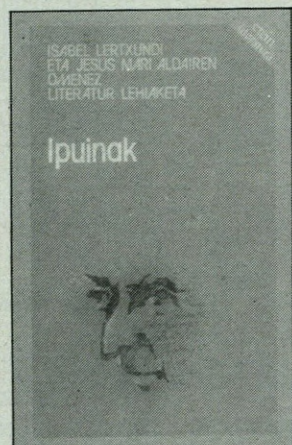
Ezaugarriak: 92 orrialde.

Gauza polita ipuin xume hau, bi gaztetxo protagonista direla. Susi eta Paul ditugu gaztetxoak, bata besteaz maiteminduta. Bietako baten gurasoak Vienara doaz ordea bizitzera eta berekin eraman behar haurra. Lagun berria dute orain pupitza aldameneari. Maitasunezko agurren artean norberaren abenturak: eskolako harekin muturjoka nola aritu den bata, gaitz luzea nola harrapatu duen besteak, kristala hautsiagatik aita zer zigor jarri dion edo andereño berria zein panpoxa den. Eskutitza eta

postala dira beren bihotzen beroa ez itzaltzeko sendagarririk.

Egilea Christine Nostlinger dugu, 1936.ean Vienan jaioa, 1984. urteko Andersen sariaren irabazle. Itzultzailea Xabier Barrutieta da. 7 urtetik aurrerako gazteei eskainia lana.

Gustagarri franko liburuan aurkitu ditugunak, gure gaztetxo garaiak urrutiko egoki ahazturik genituenak. Eskolako giroa batipat. Denaren, berehala igertzen da gizarte europarrean asmatutikako ipuina dela.

Titulua: Ipuinak. (Isabel Lertxundi eta Jesus Mari Aldairen omenez literatura lehiaketa).

Argitaletxea: Erein. Literatura 33.

Ezaugarriak: 128 orrialde.

Zendutako bi lagunaren omenez antolatutako zen sari hau eta Erein argitaletxeak argitaratu ditu bertara aurkeztutako ipuin batzu. Ipuinak 9 diren arren, leku faltak eta irakurtzeko astirik ezak eraginda liburuko lehen hiruren berri emango dizuegu. Beste seiak, Inaki A. Auzmendi, Patxi Iturregi, Mariano Izeta, Bittor Kapana, Xabier Kintana eta Xabier Mendigurenenak dira.

Goazen ordea lehen hiruarekin. Saria irabazi zuena Jose Ramon Beloki Zapiain, «Sentiberakia inozo bat, agian» izenekoarekin.

Gabonak. Elurpean dantzaren herri tiki batean, eskalea elizatarian hotzak akabatzen zer janik ez duela. Pasa da 60 bat urteko atsoa eta abegi onez etxera darama

afaritan emateko. Handik gorakoak sendimenduen basoan gertatutakoak dira oro. Oroitzapenen labetik ateratako gertakizunak, sexu-kontuak eta bakardadearen latza menderatzeko saio itoak. Mingarria benetan gizartearen faltsukeriaren aurrean sendimenduen egiten dieten bi bakarti hauen istorioa.

Xipri Arbelbiderena dugu hurrena, tradizioaren bidean alegia bat. Artoa herriko auzoei partitu nahi ez dien lipuak garesti pagatuko du berekoieria laminek herrialdean. Gose-istorioa Xiprirena.

Idoia Astigarraga Agirrearena hirugarrena. Ipuin tradizionalei alternatiba bat ematearren ipuin desberdinetako pertsonaiak ipuin batean nahasteari ekiten diote bi anaiarrebek. Asterix Wendyreikn batera ageri esate batera. Ipuinak nahiko gazteentzat ematen du.

Aldizkariaren izena: Susa. Beltz-literatura.

Ezaugarriak: 18. zkia. 1986eko uztaila. 250 pta. 100 orrialde.

Orain artean Susa atera dituen liburuskak ez ziren honen antzekoak, izan ere hau berezi samarra baita. Azala koloreduna izatea gutxienezkoa da. Eman zaion tratamendu arina, sartu den beltzen argazki mordoia eta barruko papera bi koloretakoa izatea, eta hori, zenbakia beltzen literatura eta munduari eskainia dagoela. Susa zuria ohizkoa da, Arano, Setien, Font edo Utrex-en lanekin. Motxila

ko biblioteka ez dute ahaztu. Ernesto Cardenalen epigrama itzuli batzu eta Pasoliniren olerki batu genituzke bestetik.

Goazen ordea garrantzizkoenarekin, beltzen gainera guztiarekin. Argazki oso onen artean, Mongane Wally Seroteren olerki itzuliak, Eneko Olasagasti eta Omar Nabarroren hitz lauak lan laburrak, Aranoren olerkia, Lupus Borrel-en idazkia, Pascal Gwalaren olerkia eta Marta Vitoriaren entsegu lan majoa, negro-literaturari buruz ohar batzu emanik. Casey Motsisiren olerki itzuli bat, giza-gorila batez egindako erreportai baten itzulpena, Aaron, Txabes, Oldtown, Kartxi eta Aranbarriren idazkiak, Xabier Mendigurenen kopia batzu eta Mikel Antzak beltzen antzerkiak jarritako lehen batzu. Pako Aristik ere badu idazki bat beltzen munduan oinarrituz.

Egilea: Joxe Austin Arrieta.
Titulua: Bertso-paper printzatuak.

Argitaletxea: Elkar literatura. Olerkia. 39.

Ezaugarriak: 128 orrialde.

Ez dira oso ohizko halako olerki-liburuak gurean. Batetik Juan Mari Lekuonaren hitzaldi luzea, liburu barneko literatur-xehetasunak esplikatu. Bestetik, Joxe Austinen olerkiak kopia eta bertsoekin nahasian ditugu.

Espero zitekeen bezala olerkiak dira maila gorena jasotzen, Juan Mari Lekuonaren ustetan sintesi garaiak idatziak, "idazle heldu batek aurrera-pausu estimagarria eman du bere gailur-bide poetikoan".

Olerki hauetan, lexikoa ulertzeko dagoen zailtasuna da nabarmen, hiztegi-arazoa beraz. Hauetan existentziagatik ditugu, Joxe Austin, txori hil itzaliaren antzerki doan denbora linburkorraz ari dena.

Badira bestalde herri honetako istilu eta broma politikoak gaitzat hartzen dituzten kopia eta bertsoak: herriaren alde beren larrua utzitakoei eginak, laneko egunerokotasunean ediren faltsukeria salatzeak eta

arte

Abuztuaren batetik aurrera Ruiz de Egi- no artistaren hogeita- masei lan ikusteko aukera izango da Do-

nostiako San Telmo mu- seon. Lan hauek 1973. urtetik 1986. urte bitar- tean egindako lanen bil- dumak bat izango da era- kusketa hau eta bertan azken urte hauetan emandako aldaketak ikusi ahaliko da.

Zarautzen erakusketa ugari

Uda gutzirako erakusketa ugari prestatu da Zarautzen. Hauek dira hurrengo egunetan bertan ikusi ahaliko direnak: Sanz Enea erakusgelan uztailaren 17an hasitako erakusketa abuztuaren 20ra arte luzatuko da, erakusketa hau Arte Plas- tikoan Lehiaketa izeneko da eta bertan zenbait pintore eta eskultoreen lanak ikus daitezke; erakusketa hau amaituta- koan Ramon Serrassen argazkiak zintzilikatuko dira San Eneako hormetan. Torre Luzea izeneko erakusgelan bestal- de, uztailaren 24etik abuztuaren 5a bitartean Jose Diaz Fer- nandez pintorearen lanak ikusteko aukera izango da, abuz- tuaren 8tik 19a bitartera arte Teodoro Narbaizaren txanda izango delarik. Bukatzeko, Teitatupe izeneko lokaletan, uz- tailaren 31tik abuztuaren 12ra arte Txari Goienetxe irudigi- learen lanak erakutsiko dira, abuztuaren 14tik 25era bitar- tean Isabel Muñozen ikono errusiar eta bizantziarrak ikusi ahaliko direlarik.

kirolak

Larraitzen errebantxa segan

uztaila

27 Bertan jokatu zen probaren errebantxa berriz ere La- rraitz inguruko zelaletan jokatu da. Honakoak dira neurtuko diren segalariak: Xabier Aranburu «Elorriaga» Zu- marragakoa eta Juan Mari Agirrezabal Lazkaokoa, Josean Arregi Belauntzakoa eta Jesus Arregi «Repo» Ataungoaren artean. Errebantxa Baldintza aurreko proban izan ziren ber- berak izango dira: bikotea mailatik mailara txandatz aritu- ko da, bikote bakoitzak zorroztaile bat eramango du eta bai- ta erakusle bat ere. Gainerantzeko arauak Herri Kiroletako Federakundeak agintzen duen eran bete beharko dira. La- rraizko Kareaga baserriko zelaian izango da apostua uztaila- ren 27an, arratsaldeko seietan.

Bizkaiko Sega Txapelketa prest

uztaila

27 Bizkaiko Sega Txapel- ketarako prest daude lau finalistak: Santos In- txaurbe eta German Egiluz, Karlos Aldekoka eta Basoba- rriren aurka. Finala beraz, uztailaren 27an Busturian izango da, arratsaldeko seietan.

Estropadak

Badago hurrengo egun hauetarako estropadarik. hau da beraz, zerrenda: uztailaren 31ean Pasaiaiko ikurriña, abuz- tuaren 2 eta 3an Castro urdialesekoa, 7an Zumaiakoa, 9 eta 10ean Pedreñan jokatu da, 10ean Hondarribian, 12an Donostiako estropadetakako kanporaketa, 9an eta 14an Eus- kadiko Txapelketa Donostian, 15ean Ondarrun eta egun be- rean Saturraran - Donostia jokatu da, 17an Portugaleten, 17an ere Zarautzen, 21ean Bilbon, 30 eta 31ean Santurtzin.

lehiaketak

VI. Argazki lehiaketa Zarautzen

Zarauzko Argazkizale El- karteak antolaturik Zarauz- ko VI. Argazki Lehiaketa an- tolatu da. Hauek dira bertan parte hartuko bete beharre- ko baldintzak: argazkiak inon erakutsi gabeak eta sa-

filma

Erromanti- zismoaren infernua

Hanna D
Zuz.: Axel Berger

Eszena sujerigarri pare batez hasten den pelikula ho- nek ez du, zinta erdian susmatzen denez eta amai- tutakoan forogatzen, sos bat ere balio. Aktoreak eta tek- nikoak arruntkeriaz aritu dira, lan eskas bat bururatuz. Eskasa baina nahikeria handia daukana. Drogaren kon- trako apologia egiten du, zientzia fikziora hurbiltzen di- ren muntaia batzuk erabiliaz. Apur bat esajeratzea ona liteke, menturaz, era fin batean, honek aldiz legezko de- naren mugak apurtzen ditu, karikatura triste bat eginez.

Zuzendaritza benetan txarra iruditu zaigu, argumen- toa latsututa agertzen da, koherentziarik gabe, ez da gauza bat baino gehiago ulertzen (zergatik, Migelek maite badu neska, eta maite egiten du nonbait, bukaeran harengatik hiltzen bait du bere burua, uzten du, peliku- lan zehar, akabatzen? zergatik, negozio ustez prospero batean laguntzen dion hasierako tipo pipaduna, ez da gero ezertarako ageri? zergatik amaren mutila gorrota- tzen badu maite itxurak egiten dizkio? zergatik...?). Eta konjuntorearen ahula eszena konkretuetan ere nabarmen- tzen da. Mutil "erromantikoarekin" egiten duen lehenbi- ziko enkontrua, non ohean edo lurrean elkar maite du- ten, arras pobrea da, goxotasun inpresioa utzi nahirik bestalde pelikulak agian kritikatu nahi lukeen pornora gehio hurbiltzen delarik.

Espainieraz gainera "Hanna D. El infierno de la dro- ga" azpiztitulua jarri diote, benetan "X lorategiko neskatila" azpiztitulua daramalarik. Zinta kaxkarrak de- nez, ez du sobera inporta, baina intentzioari buruz esan- guratsua da. Total, droga infernu bat dela (sua eta guzti, ez pentsa brometan ari naizenik) eta erre nahi ez baduzu gertueneko printzipiarekin enroilatu zaitez.

MARTIN IRAZGOITI

ritu gabeak izango dira, gai aldetik bi atal ezberdin antolatu dituzte, alde batetik gai libre eta bestalde 1986. urteko Zarauzko Euskal As-
tea. Argazkilarik bakoitzak lau lan aurkeztuko ditu gehenez, bigarren gaiari dagozkionak koloretazkoak izango direlarik. Lanak Zarauzko Aragozkizale Elkartera bidali behar dira, Posta Kutxa 183, Zarautz 20000.

Euskal Herriko fandango eta arin-arin XIX. Txapelketa

uztaila

30 Uztailean 30ean Amarako Donosti-Berri Elkarrekin antolatutako Euskal Herri mailako fandango eta arin-arin Txapelketa ospatuko da. Arratsaldeko 4,30tan Donostiako Easo enparantza izango da eta bertan ordu erdi bat baino lehenago izena emango duten bikote guztiek parte hartuko dute.

Euskal Herriko XIV. Trikitilari Txapelketa martxan

Irailaren 21ean Donostian ospatuko den Trikitilari Txapelketarako izena emateko epea uztailean 31ean bukatuko da. Hamasei urte beterik dituzten trikitilariak har dezakete parte eta izena emateko telefono hauek deitu behar da: 423180 edo 720436.

kantaldiak

Uztailean 31ean Oskorri musika taldeak kantaldi bat eskainiko du Zubietako pilotalekuan, gaueko 11etan.

Asteburu

ederra

Zuberoan

Heldu den astearen burua egokia izan daiteke Iparraldeko barnealdera itzuli bat egiteko. Hasi larunbatean hilak 9, Baxenafarreko Bunuzen (Donaxiti ondoan, Oskitxeko bizkarra baino lehen) eginen den kantaldi batekin, eta Barkoxen segi, igandez, herritarrek paratu duten pastoral batekin. Larunbatean 9tan izanen da kantaldia, eta Britainaiko Glenmor eta Alan Stivell-ek eta Benito Lertxundik kantatuko dute, pastoral berriz —akanpatzeko denda bat eramatea igual...— "Etxahun" izenekoan izanen da, bertako semea izan zenaren bizitzari buruz.

ihardunaldiak

Euskal Herriko Pedagogi Ihardunaldiak 1986

Abuztuaren 25etik 30era bitartean Lizarran ospatzen ari diren pedagogiari buruzko ihardunaldiekin Euskal Eskola Publikorantz jo nahi da. Euskal Eskola Publiko Bakarra eguneroko bizitzara eta lanera eramateko asmoz, denok parte hatzen dugun eta gure gizartearen errealitateari erantzun globala emango dion eskola euskaldunago eta berriago bat bilaka dadin ihardunaldi hauek Lizarran ospatzen ari dira. Ikastaroen ordutegia honoko hau da: lehenengo sesioan, goizeko 9etatik 11etara bitartean. Bigarrena, 11,30etatik 1era eta hirugarrena, arratsaldeko 4,30etatik 6,30etara. Topaketa hauetan, haurtzaindegia, jantokia, euskarazko didaktika errekurto erakusketa eta liburutegia zerbitzu bezala ere eskainiko dira.

mendi ibilaldiak

Abuztuan mendizale talde gehienak hondartzara edota atzerrira joaten diren arren, urrutik aldegine gabe inguru txikian gelditzen zaizkigun programaren berri ematen dugu. Irufeko mendizaleak, esate batera, 10ean Piedrafitara joanen dira, 15, 16 eta 17an Panticosan eta Piedrafitan ibiliko dira, 23-24ean Portalet-etik Midi-ra igoko dira eta 30-31an Zurizatik Linzara iritsiko dira. Durangoko Tabirakoak berriz, Portugalera ez doazena noski, Pirinioetara hurbilduko dira paseo batean. Azpeitiko Lagun onak taldekoek oraindik ez zekiten seguru, Pirinioetara ala Alpetara joan. Gasteizkoek bazekiten bai, Kataluniako Pirinioetara joango zirela. Zuberoako Bortuakiek ere erabaki zuten, agorilaren 3an Midi-ra joango zirela, 17an Karxila-ra (Santa Grazitik goiti), 24ean Escaliers-era (Larrañe-Sürkategiko arrollatik) eta 31an Ansabere-ra, Leskuniketik. Azkenik Hazparneko Mendikariek programa hau eginik zuen: 3an, Errozatera, Beherobitit; 17an, Karxila-ra; eta 30-31an Aspera, Peyrenere-Causiatetik. On izan mendian.

Bob Saint-Clair heroearen menturak aurrera jo ahala, Charron argitaratzailea, no-beletako «gaiztoa» bihurtzen joango zaio, eta Christine berriz, Tatiana deritzan izaki miresgarria. Bob Saint-Clair bestalde, idazlearen beraren proiektio garbia da, bizitza errealean Francois izatea gustatuko litzaiokeen bezalakoxea: garaitezina, ziurra, galanta eta argia.

uztalla

29 Akusatua. «The Accused», William Dieterle-ren filme bat dugu. Aktore lanetan, Loretta Young, Robert Cummings, Wendel Corey, Sam Jaffe eta Douglas Dick izango ditugularik.

Psikologia irakasle den Wilma Tuttle anderea ederra bezain errepititua dela esan daiteke. Ez du sekula inolako amodiorik izan, eta

irakurketari nahiz ikasketari emana bizi da erabat.

Bere ikasle den Bill Perry gazte eder eta bihurriak berarekin afaltzera joan dadin erregu egingo dio. Urrutiko bazter batera eramango du, bertan bortxatzeko asmoz. Wilmak burnizko tresna batez joko du Bill, eta bera han izan zela sala zezakeen edozein arrasto ezabatu ondoren, gorputza bertan utziko

du istripuz hil izan balitz bezala. Gero autostop egin eta Hunter izeneko kamioilari batek jasoko du.

Hurrengo goizean, guztiz ikaratuko duen dei bat jasoko du Wilmak, Perry-ren aita-ordekoa den Warren Ford abokatuaren deia hain zuzen ere. Honek ez daki ezer oraindik Perry-ren hilketari buruz eta mutila eskolan zer moduz ari den jakiteko besterik ez du deituko. Wilma ordea erabat asaldatuko da Perry-ren familiako norbaiten izena entzundakoan eta Perry-taz galdezka gainera.

Bitartean, Perryren hilketan nola gertatu den ikertzen ari da Dogan tenientea; mutilaren ikaskide izandako Susan izeneko neskatxa bat da susmagarri nagusia, baina Dogan tenientea ez dago oso konbentziturik, eta ikerketa zehatzagoak egitea erabaki du.

botoia sakatu aurretik

«Gazteak», telesail martxoso eta farregarria

S El kapitulu besterik ez ditu, bakoitza 35 minututakoa, telesail britaniar honek. «Radio Times» izeneko aldizkariaren azalean lau gazte hauen argazkia atera zenean, lau gazte dira protagonistak, irakurle zenbaiten protesta egin zuen «zarpail horeik berriro ere telebistan» agertzeagatik. Oso ondo hartua izan da orde sail honen birragertzea BBC katean.

Neil (hippia, Yv (punkia), Mike (txukuna) eta Rick (kontzientziatua) dira iskanbila ugariren sorburu sail honetan. Ikasleak dira, eta nahiz eta haien artean hain ezberdinak izan, elkarrekin bizi dira London inguruko etxe batetan.

«Madness» edota «The Damned» bezalako taldeak nahi adina ateratzen omen dira sail honetan. Pub asko bisitatzen omen dute eta gure lagun hauek.

«Ipuin Harrigarriak», inspetorea eroturik

E OTU beharrean aurkituko da McIlintock inspetorea «Ipuin harrigarriak» sailaren 18. kapituluak, «Arteak» izeneko kapituluak hain zuzen ere.

Hilketa bat gertatuko da eta MacLingock inspetoreak, hiltzailearen azalpen bat duelarik eskuartean, usteko du Antony Burton-en antza duela. McIlintockek Mary Bryan polizia erabiliko du iruzur bezala. Mary, zelai batetara joango da Burtonekin batera pasieatzera, baina polizia inguratutik ikusitakoan, ihes egingo Burtonek Mary bakarrik utzita. Baina... Mary ere desagertu egingo da...

«Simon and Simon», eta Christy maitea

R ICK Simon-ek aspaldiko bere Radiskide bati hotsegingo dio laguntza eskatuz. Halako batean, A.J. eta biak hordantzan daudelarik, Christy Huggins ikasle xarmanta eza gutuko du Ricke-k.

Neskatxa ederrari ohostu berri diote bere automobil polita. Zer egin bada halako bi mutiko zoragarri eta azkar edukita aurrean? Erraza, biak liluratu eta ondoren automobila ea bilatuko dioten eskatu.

Ikaragarritzko iskanbiletan sartuko dira gero Rick eta A.J. automobilaren bila dabiltzala.

ETB

uztailak 27 **igandea** 11,02: Meza. 12,00: Klasikoen txokoa. 13,30: Hit Parade. 14,30: Teleberri. 14,35: Superstars. 15,00: Pottokiak (m. bizidunak). 15,30: Don Don Kikilikon (pailazoak). 16,30: Hardy'tar mutilak (telesaila). 17,30: «Happy» (luzemetraia). 19,00: Emakume bionikoa (telesaila). 20,00: Txoria dut maite (egitarraren aurrerapena). 20,30: Simon eta Simon (telesaila). 21,30: Gaur egun. 21,45: Hemen bizi. 22,15: Basabizitza. 22,45: Kirolez Kirol.

uztailak 28 **astelehena** 14,00: Aurkezpena. 14,02: Pottokiak (m. bizidunak). 14,30: Teleberri. 15,00: Carsondarren Legea (telenobela). 16,00: «Happy» (luzemetraia). 19,32: Tarzan (m. bizidunak). 20,00: Hardy'tar mutilak (telesaila). 21,00: Gaur egun. 21,05: Plaza berri. 21,35: Kirolez Kirol. 22,05: Tenko (telesaila). 23,05: Gaur egun. 23,30: «Agente sekretu paregabea» (luzemetraia).

uztailak 29 **asteartea** 14,00: Aurkezpena. 14,02: T jauna (m. bizidunak). 14,30: Teleberri. 15,00: Carsondarren Legea (telenobela). 16,00: «Agente sekretu paregabea» (luzemetraia). 19,30: Tarzan (m. bizidunak). 20,00: Charlie Brown (m. bizidunak). 20,30: Valentina eta pailazoa. (telesaila). 21,00: Gaur egun. 21,05: Gaztetandik. 21,35: «Akusaturia» (luzemetraia). 23,05: Gaur Egun.

uztailak 30 **asteazkena** 14,00: Aurkezpena. 14,02: Charlie Brown (m. bizidunak). 14,30: Teleberri. 15,00: Carsondarren Legea (telenobela). 16,00: «Akusaturia» (luzemetraia). 19,32: Tarzan (m. bizidunak). 20,00: Tintin (m. bizidunak). 20,30: Traste zaharren kutxa (zine komikoa). 21,00: Gaur egun. 21,05: Dagoenean bonbon. 21,35: Kirolak. 23,30: Gaur egun.

uztailak 31 **osteguna** 14,00: Aurkezpena. 14,02: Ipuin famatuena. 14,30: Teleberri. 15,00: Carsondarren Legea (telenobela). 16,00: «Ke seinalea» (luzemetraia). 19,32: Tarzan (m. bizidunak). 20,00: Emakume bionikoa (telesaila). 21,00: Gaur egun. 21,05: Crash (telesaila). 21,35: Aurrez aurre. 22,05: Herrialde hartaz maitemindurik (telesaila). 23,05: Gaur egun.

abuztuak 1 **ostirala** 14,00: Aurkezpena. 14,02: Tintin (m. bizidunak). 14,30: Teleberri. 15,00: Txaskarri. 15,15: Carsondarren Legea (telenobela). 16,00: Kirolak. 19,32: Tarzan (m. bizidunak). 20,00: T jauna (m. bizidunak). 20,30: Gazteak (umorezko telesaila). 21,00: Gaur egun. 21,05: Kirolez Kirol. 21,35: Hit parade. 22,05: Ilunabar alde (telesaila). 23,05: Gaur egun.

abuztuak 2 **larunbata** 13,30: Herrialde hartaz maitemindurik (telesaila). 14,30: Teleberri. 15,00: Ladrillo. 15,10: Ipuin famatuena (m. bizidunak). 15,30: Buck Rogers (telesaila). 16,30: «Max eta burnibiltzaileak» (luzemetraia). 18,00: Aztiak eta zaldunak (telesaila). 19,00: Dokumentala. 20,00: Telesaila. 21,00: Gaur egun. 21,15: Ipuin harrigarriak (telesaila). 21,45: Magnum (polizikoa). 22,45: Horkonpop. 23,00: Amaiera.

Oharra: programazio honetan egon daitekeen edozein huts edota azken orduko aldaketaren erantzukizuna ETBrena berarena da, halaber zehaztu gabeko programena.

aste honetako luzemetraiak

Pailazoa, espia eta hiltzailea

Pailazoa, espia eta hiltzailea aipatzea ez da kasualitatea. Hitz horien esanahiaren inguruan eginikako filmeak ditugu aste honetakoak. Ezer berezirik ez daukate aipatzeko ez bada denborapasa aritzeko moduko pelikulak direla esatea. Hori bai, aktore famatuak ikustea atsegin duenak begira beza astearteko luzemetraia, Jean Paul Belmondo eta Jacquelin Bisset aurkituko bait ditu bertan.

uztaila 27 **Happy** izeneko filmea suspense izeneko saila-koa dugu. Kontatzen duena, nahiz eta izenburua «Happy» izan (Zorion), pailazo baten egiten zuen pailazo bat, oso famatua egin zena bere garaian eta gaur egun oroitzapenak baino ez dituen bere altxorreen. Festetan eta jaientan saio labur batzuk eginaz bizi da orain gure pailazoa. Eroso ez bizi arren Roger izeneko bere semearentzat munduko pailazorik eta herroerik handiena da.

Egun batean, dantzatoki batetan lanean ari delarik, Happy, iskanbila baten erdian aurkituko da. Buru eta odol hotzeko gizona denez onik aterako da arazo horretatik, minik hartu gabe, baina Bernie, Happy-ren kidea, hil egingo dute han bertan.

Ospea ekarriko dio berriro ere dantzaleku horretan gertatutako pasadizo horrek, eta telebistarako kontratu bat sinatzea eskainiko diote, bere bizitzan barrena egin dituen eskainaldien historia kontatuz programa bat egin dezan.

uztaila 28 **Agente sekretu paregabea** edota «Le Magni-

fique» bere jatorri frantseseko izenean. Philippe De Broca zuzendari frantsesaren filme honetan izango dugu, lehen aipatu bezala, Jean Paul Belmondo eta Jacquelin Bisset paregabeak ikusteko aukera ezin hobea. Pertsonaiak ikusten badituzu le-rron ondoren laister ohar-tuko zara bi aktore horien neurrikoak direla. Dena dela aipa dezagun hauekin batera Vittorio Caprioli izeneko aktorea ere ateratzen dela zinta honetan.

Francois Merlín idazleak menturazko nobelak idatzi, eta hilerro M.Charron bere argitaratzaileari espioitza nobela berri bat eman behar dio.

Francois, goizetik gauera aritzen da Bob Saint-Clair bere nobela guztietako herroaren mentura harrigarriak asmatzen. Christine, aurreko etxean bizi den neska ikusteko bakarrik uzten dio lanari, ez da halaere, Christineri hitz egitera ausartzen.

jaiak

Gorliz

Santiago inguruan, Bizkaian egiten diren hainbat festen artean bat herri honetan egiten direnak ditugu. Hilaren 24ean hasiz arratsaldeko 8etan txupinazoa emango da, gau aldera dantzaldi majo bat izango delarik. 25ean, goizean goiz diena. 8tan zezenak. 12etan meza. Jarraian, **Arats** dantza taldearekin aurrekua izango da. «Txoko etxe» tabernan amaietakoa segidan. Arratsaldeko 4,30tan eskuzkp pelota partidua (Azkarate, Telleria eta Potorika Ilrekin). 7,30tan zezenak. 11etan **Adiskideak** taldearekin dantzaldia eta 12,30tan zezen suzkoa. 27an, goizeko 10etatik 2etara bitartean eta arratsaldeko 5etatik 9etara bitartean, Artisautea Erakusketa. 5etan, herri kirolak: aizkolariak (Asumendi eta Mendiata) eta harrijasotzailak (Ussia eta Egurrola). 7,30tan zezenak **Txomin Barullo** fanfarrearen laguntzaz. 11etan Karrozen desfilearekin amaituko dira festak.

Etxarri
Aranaz

Festa luzeak herri honetan eskaintzen direnak. Hilaren 2an hasten dira eguerdiko leian botako den etxeroarekin eta kalejirekin. Gaueko 10,30tan pilota partidua izango da, 11etatik 3etara **Lisker** taldearekin dantzaldia, jarraian txarangak izango direlarik. 3an, 9tan diana. 5etan, aizkolarien kanporaketa. 8etatik 10,30etara eta 12etatik 3etara **Udaberri** taldearekin dantzaldia. 3etan txaranga. 4ean, 12tan, txaranga. 8etatik... dantzaldia **Minxoriak** taldearekin. 3etan kalejirak. 5ean, Haurren Eguna izango da. 12tan, **Ginól** eta **Joko** antzerki taldeen emanaldia. 5etan kalejirak. 8etatik... **Egan** taldearekin dantzaldia. 10,30tan zezen suzkoa. 3etan txarangak. 6ean, 2,30tan zaharrentzat bazka-

ria. Bertan, bertsolariak, trikitixa eta txarangak izango dira. 8etatik... **Txaston** taldearekin dantzaldia. 3etan, kalejirak. 7an, betiko orduetan **Arkaitz** taldearekin dantzaldia. 9an, sardina jate herrikoa. Dantzaldia eta txarangak ere egunero bezala izango dira. Amaitzeko 10ean, txarangekin hasi eta **Irrintzi** taldeak emango duen dantzaldiarekin emango zaio amaiera festa ikaragarri hauei.

Fustiñana

Hilaren 5ean hasi eta 12ra bitartean ospatuko dira Nafarroako herri honetan festak. 5ean, txupinazoa bota ondoren kalejira batekin emango zaie hasera festa hauei. 5etan, «Riau-Riau» abestuko da. 10etan txarangak. 12etatik 3etara **Maraton Orkestrarekin** dantzaldia. 6ean, goizean goiz diana. leian dantza saioa. 10etan txarangak, gero jarraian **Maraton Orkestrarekin** dantzaldia. 7an, dianaren ondoren sokamuturra. 11etan enzierroa. 10,30tan txarangak eta dantzaldia betiko taldearekin. 8a, Aitonaren eguna izango da. 12,30tan meza. 2tan, bazkari herrikoa **Maraton Orkestraren** laguntzaz. Txarangak eta egunero dantzaldiak bukatuko dute eguna. 9an, goizeko 3etan, enzierroa. 8tan diana eta sokamuturra. 6,30tan, zezenak. Gero txarangak eta dantzaldia **Samuray** taldearekin. 10ean, dianarekin hasi eta enzierroa. 10,30etatik aurrera egunero egitaraua jarraituko da. 11ean, haurren eguna izango da. egitaraua beste egunetakoen antzekoa izango da, baina haurrei espreski zuzendua. 12an, dianarekin hasi eta enzierroa segidan. 10,30tan txarangak. 12,30tan «Pobre de mi» abestu ondoren bukatuko dira festak.

Aia

Abuztuaren 6ean hasten dira Aiako jaiak arratsaldeko 9tan gazteentzako afari herrikoi batekin. 7an, goizeko 6tan, kanpaiak eta suziriak. 8,30tan diana. 10etan meza. 11etan, herri mailako X.pilota txapelketaren finalak. 7tan, herri mailako VII.trontza txapelketa. 8tan, Azkonabieta eta Imanole trikitilariekin erromeria. 10etan, bertsolari jaialdia (Lazkao-Txiki, Amuriza, Peñagarikano, Sarasua, Lopa-tegi eta Mendizabal bertan izango direlarik). 12etan hasi eta goizalderarte Egan taldearekin dantzaldia. 8an, dianarekin hasi eta herriko VII. maratoni txikiak jarraituko du 10etan. Haurrentzako hainbat ekitaldi izango dira egunean zehar. Erromeria betiko garaian. 10etan, zezenak. 12etatik goizalderarte Arkaitz taldearekin dantzaldia. 9an, «Ezkonduen eguna» izango da. Dianarekin hasi, kalejirak, kirol ekintzak... izango dira besteak beste. 9tan, ezkonduen

afaria. 9tan eta gauean, dantzaldia Gaubela taldearekin. Zezenak ere ez dira faltako. Gero, gau pasa Kaxati txarangak alaituta. Gose denarentzako goizeko 5etan, baratxuri zopa jatea. 10ean jaiak amaitzeko, «Zaharren eguna» izango da. Txarangak, diana, meza, zaharren omenezko bazkaria... izango dira goiz partean. Arratsaldean bertsolariak (Agirre eta Lizaso), erromeria, Oker taldearekin dantzaldia eta suziriak. leian, jai ei agurra emanaz traka handi eta zaratsatu bat erreko da.

...eta abuztuan

4. Gasteiz
13. Lujo
Errespalditza
15. Laudio
Elvillar
Nanclares
Arzubiaga
Amurrio
23. Oion
24. Landa
Lapuebla
Okondo
Baños de Ebro
Lagran
25. Cuartango
27. Ribavellosa
29. Betolaza

1. Mendexa
Argiñeta
4. Berango
6. Lanestosa
Gorliz
Fruniz
8. Mañari
10. Getxo
Gueñes
Zaratamo
Maruri
14. Gernika
15. Arrankudiaga
Galdakao
Mallabia
Muzkiz
Sopuerta
Balmaseda
Portugalete
Meñaka
Barakaldo
17. Ondarru

Bilbo

24. Ea
Ugao
Areatza
28. Erandio
Elorrio
29. Aulesti
Sestao
Bakio
Gordejuela
31. San Salvador del Valle

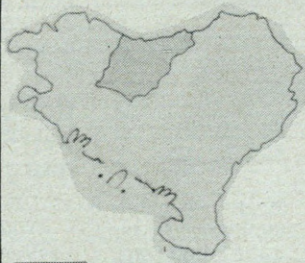
- 2-3. Ezpeleta
Baigorri
Bildoze
Kanbo

- 9-10. Bastida
Baiona
Omize

15. Luhuso
Urt
Garazi
Ainhua
Aldude
Urepele
Askain
Bidarte
Lekuine
Heleta

20. Atarratze

- 23-25. Itxasu
Milafranga
Arruzki (artzain festa)

3. Larraul
Oiartzun

5. Itziar
6. Getaria
7. Aia
10. Berastegi
Ikaztegieta
12. Donostia
Zarautz
14. Deba
15. Aduna
Aretxabaleta
Hernialde
Aizarna
Itsasondo
Zumarraga
Albiztur
Bidegoian
Elgeta
Baliarrain
Orendain

16. Gabiria
Zerain
Aldaba
23. Zegama
Elgoibar
24. Amezketa
Ibarra
Itsaso
Larraun
25. Antzuola
28. Berrobi
Brinkola
Aizpurutxo
29. Olaberri
Errezil

1. Aranaratxe
Lodosa
2. Lizarra
3. Etxarri
Bera
Azpiroz
Larragueta
Murieta
4. Gaztelu
Donamaria
Erdozain
5. Buñuel
6. Zarrakaztelu
Errazkin
Esain
Fustiñana
Garzaron
7. Arike

9. Zangotza
10. Ziga
Artaza
Lizasoaín
Oderiz
Uskarres
11. Sunbilla
Orokieta
15. Buñuel
Obanos
Tafalla
Amaiur
Zugarramurdi
Arraiotz
Aniz
Oronoz
Ezkurra
Zubieta
Aranaz
Etxalar
Goizueta
Unzu
16. Azedo
Aldaba
Arostegi
Belaskoain
Arajo
Asiain
Beunza
Cabanillas
Etxalar
Jaunsaras
Jaurrieta
Murtxante
Sansoain
La población
Monteagudo
Murillo
Orbara
Ollobarren
Biana
18. Ezkizoz
Goiano
20. Tulebras
22. Liberrri
Olaberri
23. Narbarte
Sanbartolome
24. Marzilla
Lekaroz
Barasoain
Beorburu
Gorriti
Larrangoz
Oloriz
Olza
Saigos
25. Izurdiaga
Leatxe
28. Legasa
Bidangoz
29. Zaraitzu
Aberin
Arazuri
Atallo

Estradizioak, atentatuak, PNV...

86ko uda bero hura

Uda partea politikoki baretasunak eta berririk ezak markatua etorri izan bada beti, 1986ko uda honetan aktualitateak hartu duen abiadarekin irudi lezake hilabete luzeetan prestatutako mugimenduak oraltxe lehertu direla. Euskal errefuxiatu politikoei sekula ez bezalako eraso jasaten dute, ETAk Estatu Espainolaren kontra aspaldiko ekintzarik ausart eta gogorrenak burutu ditu, eta PNVko krisia bere erabakitze definitibo aldera abiatzen da, istilua usteltzearen bidetik.

Madrilgo biztanleen artean ordu batzuez beldurra eta etsipena hedatu ziren.

Urrats koalitatiboak eman dira joan den astean, Parisen, Madrilén eta Arteagan, aurreneko bietan batik bat. Joan den astean, Txomin Iturberen deportazioa komentatuz kronista honek hipotesi bezala iragartzen zuen hipotesia, ARGIA kaleratzerako zen martxan jarria: errefuxiatuaren bat Estatu Espai-

nolarekiko frontera polizia espainiarri entregatzea. Zailago ikusten da hipotesiaren bigarren zatia betetzea, «non eta ez —jokoa pittin bat konplikatu— frontera utzi eta libre geratzea». Astelehen honetakoaren ondoren espainiarrak ez daude inor libre uzteko.

Estradizio prozesu ohizkoak ere bazterrera utzita

Txomin Iturbe Abasoloren deportazioa modu ezberdinetan ulertzen zen. Zenbait obserbatzaileren ustetan Chirac-en gobernuak horrekin borobildu nahi zuen jadanik berrogei errefuxiatu itsasoz haruntza eraman dituen deportazio politika. Beste batzuen ustez, aldiz, Txominekin kolpe oso berezi bat eman nahi zioten, bera buru duela uste den erakunde armatuari, eta batez ere errefuxiatuen komunitateari.

Bigarren interpretazio hau nagusitu zen ostiralean. Beti oihartzun bereziak izan dituen uztailaren 18a ospatuz-edo, polizia frantsesak, azken urteotan hain gogor ari den «Police de l'Air et des Frontières» delakoak, Txema Lopez Varona Donibanen detenitu eta polizia espainolari entregatzen zion.

Kolpe gogorra Iparraldean diren errefuxiatuentzako, eta zer esanik ez Grand Sud-Ouest delakotik kanpo konfinaturik bizi direnentzat. Kalkulo optimistenei barre eginaz Txomin Iturbe bere errefuxiatu estatuto eta guzti Gabona eraman bazuten, Txema Lopez Varonarekin ez zen estradizio aferetan normalean erabili ohi den tramitaziorik jarraitu. 1945eko lege bati heldu diote estradizio automatiko horretarako.

ARGIA hau isteko orduan ezagutu dugu Juantxo Nafarrateren estradizioa, eta honek egiaztatzen ditu Chirac-ek bezperan esandakoak.

Uda batez Madrilén: herritarrak etsipenean murgildu

Protesta gutxi biztu du neurriak Estatu Frantsesean. «Le Monde» eta «Le Matin» bezalako egunkari progresistak neurriarekiko desadostasuna adierazi dute, baina giza eskubideen erakundeak eta beste isilik mantendu dira. Egunkari haien protestak ere, komenta-

tu zitzaigun, kezka baten fruitu izan zitezkeen: aurreko astelehenean Madril-en 10 guardia civil hil zituen atentatuarekin ETak bere indarra erakutsia zuen, eta formalitateak nolanahi irentsi eta holako urrats bat erabakitzea ongi neurtu beharreko gauza zela.

Txema Lopez Varonaren estradizioak gauza bat bederen erdietsia zuen: errefuxiatuen artean beldurra sartzea. Ez da errez iheslari hegotar bat kalean ikustea Iparraldeko kaleetan.

ETAren erreazioa astelehenean iritsiko zen, non eta Madril-en erdian, Defentsa Ministraritzaren kontra. Atentatu honek, ordea, zortzi egun lehenagokoaren aldean erreazio kezkarriak sortu ditu Madril-en. Uztailaren 14ekoarekin ETA oso urruti iristeko prest zegoela ulertu bazen, eta polizia ez zuela asmatzen «España» komandoa bilatzen, etsipen eta urduritasun erreazioak asko ugariagoak izan dira 21ekoan.

Egun horretan irratietatik entzundakoak aski argi baziren. Felipe Gonzalez-ek ETak indarra Madril-en bakarrik zuela zioen, baina bati baino gehiagori entzuten zitzaion «España» komandoa lasaitasun osoz zebilela. ETari «Sur de Francia» deitzen duten horretako ezkutalekua bukatu zaiola esaten zen bate-tik, baina Pedro Calvo Hernando komentari-stak argudiatzen zuen agian ezkutalekurik aproposena Madril-en bertan zuela. Azkenik, Gonzalez-ek negoziaketa posibilitatea burutik kentzeko eskatzen bazuen, irratietatik behin eta berriz soluzio politikoen artean negoziaketa ere nolabait sartu beharra argudiatzen zen.

Udazkeneko eztabaidak eta erasoak prestatzera

Bi gai horiek, bero-bero geratzen dira abuztu honi begira. ARGIAk funtzionatzeko modu bakarra abuztuaren gelditzea izan da eta da gaur ere, baina beste batzuetan aktualitatearen lasaitasuna eta berririk eza horren aitzakia baziren, beldur gara oraingoan gertakizun funtsezkorik suertatuko ez ote den.

Errefuxiatuei dagokienez, estradizio automatikoen aferak norantz joko duen ikusi beharko da. Holako gehiago izanen dela adierazi da Paristik, eta abuztua garai ona lukete horretarako. Politika horren aurrean mobilizazioak bil-tzen saiatzen dira Amnistiaren aldeko Batzordeak, eta oraingoz errepresiorik gogorrena da jaso duten erantzuna. Larunbateko manifestaldia dago ikusteke eta ondoren, Parisko eraso geldierazi nahi bada, burutu beharko dituzten bestelako mobilizazioak. Juantxo Nafarrateren estradizioak adierazten du operazioa seriotan doala, eta horri aurre egiteko mugimendu zabalago baten beharra izango dute errefuxiatuek.

*Estradizioek hartu duten
abiadarekin, mobilizazio
zabalen beharra izango dute
errefuxiatuek.*

ETAren erasoak eta negoziaketaren inguruko polemika da beste puntua. Istant batez, giroa aldatu egin da Madril-en. Komunikabideetan behin eta berri-ro irakurri eta entzun dugu jendea «desconcertado» dagoela, noraezean: Estatuaren bihotzean kolpatzen dute, orain «terrorismoa» Madril-en jasaten da, Beirut aipatzen da, justu gobernu berria martxan jarri aurretik askok nolabaiteko negoziaketaren bat eskatzen dute...

Abuztuko oporretarako erreflexio mordo bat geratzen zaio jendeari arazo horretaz. Udazkenak erakutsiko du astelehen osoan zehar komentari-sta politikoei jaurtikitako kezka eta proposamenak atentatu gogor baten ondoren-go zozobraren ondorio ziren, ala «zer-baiten gogoa» badagoen.

Jelkideen oporraldi mingostuak

Jelkideen barne istiluak ere berotasunik handienak aste hauetan lortu ditu. Kazetari adiskide batek komentatzen zigan «posizio gerra» baten erdian zegoela PNV une honetan. Hori garbi geratu zen joan den asteburuan: Arteagako Biltzarre Nazionalaren bezperatan espultsio edo eszisia larunbaterako iragartzen zen, 19 arratsaldean akordio batera iritsi zirela abisatu zen, igandean

filtratzen zen sekulako «bronka» izan zela eta akordio-itxurak ordu gutxi iraun zituela.

Bi sektoreen estrategiak jadanik garbituak daude krisi honi dagokionez. Ofizialistek kongresu batera iritsi nahi dute, haren aurretik kritikoen buruak espultsatuta, eta kritikoei eszisia ezinezko egin behar zaie, onartu ezin dituzten apostuetara eramanez (Asanbladaren legezketasuna auzitan jartzea esate baterako). Kritikoei berriz, edo alderdiaren nagusitasuna edo eszisia lortu behar dute, baina horretarako une eta aitzakia egokia behar dute, eta espultsioak izatekotan ere ofizialistek ongi esplikatu ez izateko modukoak izan daitezela.

Baina batzuek bezala besteek ere, kritikoei batez ere, ez dute munduko denbora guztia berentzako. Krisiaren arrazoiak iluntzeko arriskua dago, eta jelkideak betirako aspertzekoa ere bai. Gobernu bat eta Diputazioa ere eskutan dituzte, bestalde, eta seriotasun itxura inportantea da. Are inportanteago, ETAren eta Estatuaren arteko negoziaketak aipatzen direnean.

Hitz bitan, uztaila burutu gabe dugu oraino, eta garairik lasaienak paseak direla dirudi.

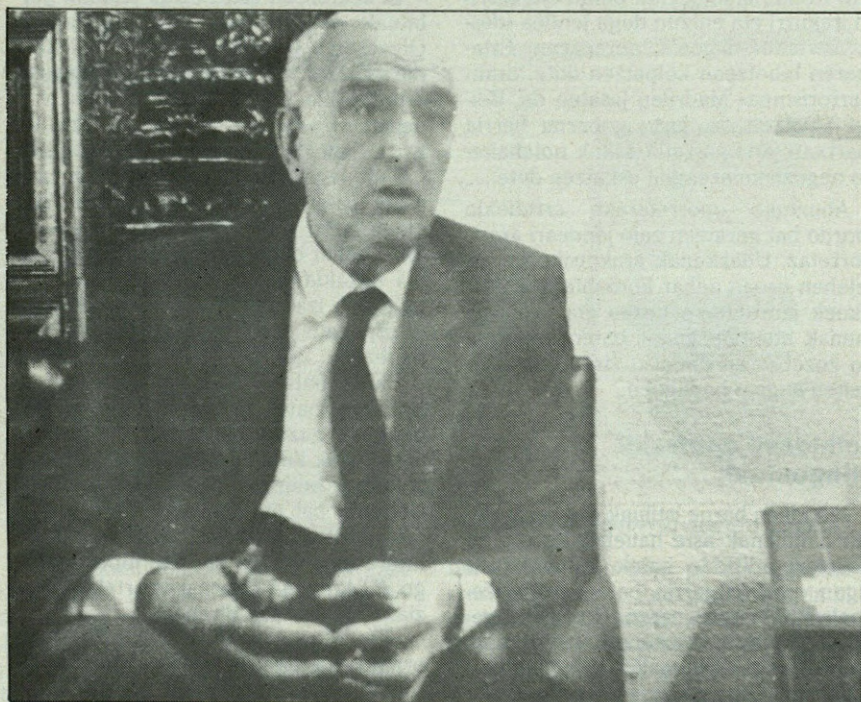
I.Z.

Joaquín Ruiz Giménez-ekin solasean

«Konstituzioak ez du amnistia galeraetzen»

Francoren ministrari izana, frankismoaren azken urteetan oposizio alderdi demo-kristau batean aritua, gertutik ezagutzen ditu Espainiako Estatuaren tripa-barrunbeak. Laugarren urtea osatzera doa «Defensor del Pueblo» karguan, eta Euskal Herriari buruz eginak zituen deklarazio batzuen inguruan zenbait itaun egin nahi gelineon. Ez zaigu errez suertatu Ruiz Giménezenganaino iristea: hondartza bat etxagintzatik defenditu nahi duten ekologistetatik hasi eta Melillako istiluataraino, egun osoa zlenporroran. Arratsaldean Erregearekin recezio bat. «Egia esango dizuet, kontuz aritu nahi dut Euskadiz, ez nuke hango egoera gehiago mintzen lagundu nahi». Bere erantzunak xuxen euskaratuko ditugula geure hitza eman dlogu. Pollzien begirada zorrotza da euskaldunentzat Madrilen, baita «Defensor del Pueblo»ren etxe atarian ere.

Jenderik ezberdinenek bixitatzen dute Defensor del Pueblo, ekologistak, erretiro prolemak dituzten zaharrak, Melillatarrak...

ARGIA.— Duela gutxi bilduak zairete Europako Ombudsman edo «Herriaren defendatzaileak» Vienen. Han ateratako ondorioetatik zeintzu azpimarratuko zenituzke?

Joaquín Ruiz Giménez.— Aurretiz Sienan, Estokolmon eta Madrilen egin diren bilkuretan bezala, Vienen egindako Kongreso honetako gauzarik baliatsuena elkarren arteko eztabaida zabal eta adiskidetierra izan da. Matiz ezberdinez baina funtsean konberjenteak diren esperientzien gainean, ideia eta xehetasun trukatzeko emankor bat izan dira.

Bigarrenik, Europako Kontseiluan biltzen diren Herri gehienetan hartutako kexu edo erreklamazioen «ranking»ean zeintzu diren nagusi frogatu ahal izan da: **Justizia Administrazioaren** arazoak (auzietan gertatzen diren gehiegizko luzapen eta bestelako anomaliak); **Aseguro Sozial eta Ekintza soziala** (erretiroen hutsune eta okerak, zergetan oinarritzen direnak, gutxienezko beharrak estaltzeko buruzko gabeziak, asistentzi prestazioak, etabar); eta **Administrarritza Lokalenak** (bizilekua, hirigintza, ingurugiroa, etabar).

Azkenik, bilkura hartan garbi geratu zen Ombudsman guztien arteko elkarlana areagotzeko borondatea; eta baita hauek Parlamentuetako eskakizun eta giza eskubideen Batzordeekin (bai Parlamentu nazionalekin eta bai Europakoarekin) lan egitekoa ere, Europako Kontseiluko Ministrari Batzordearen aginduak horrela berenganatuz.

A.— Karguan daramatzazun urte hauen ondoren, «Defensor del Pueblo» delakoaren figura Estatu Espainolean sendoturik dagoela uste al duzu?

J.R.G.— Hiru urte t'erdi denbora epe urria da **sendotze** hitzaz hitzegin ahal izateko, eta gainera nekez egin dezake hori Espainian oso berria den instituzio horren buru dagoenak.

Nirekin ari diren lagunek bezala neronek ere, antolaketa eta errodaje aldi beharrezko bat gainditua dugula uste dugu. Elkarrikketa ere errezagoa egin da, Defensorearen eta herritarren artekoa alegia; atzerritarrek ere erantsi beharko nizkioke kapitulu honi, gero eta gehiago dira-eta guregana datozenak.

Baina gure eta Administraritzako Publikoaren arteko elkarrikketa ere samurtu egin da. Ombudsman, ematen zaion izena edozein delarik ere, funtzionarietarako inkomodo egiten den instituzio juridiko-politikoa da (eta ondorioz gobernatzen dutenentzako ere bai); baina beste alde batetik, oso mesedegarria da beren administrazioaren pean bizi direnen behar errealek ezagutu nahi dituztenentzako, eta baita Administrazioaren erroreak ezagutu nahi dituztenentzako ere. Eta horretaz gero eta gehiago ohartzen dira Administraritzako erakundeak.

Ombudsman honek behar eta arazo horiek ezagutzeko bide «ez-partidista» bat eskaintzen du, eta askatasuna, berdintasuna, justizia eta pluralismoa diren baloreen aldeko borrokarako bokazioa du, Zuzenbidezko Estatu sozial eta demokratiko batean.

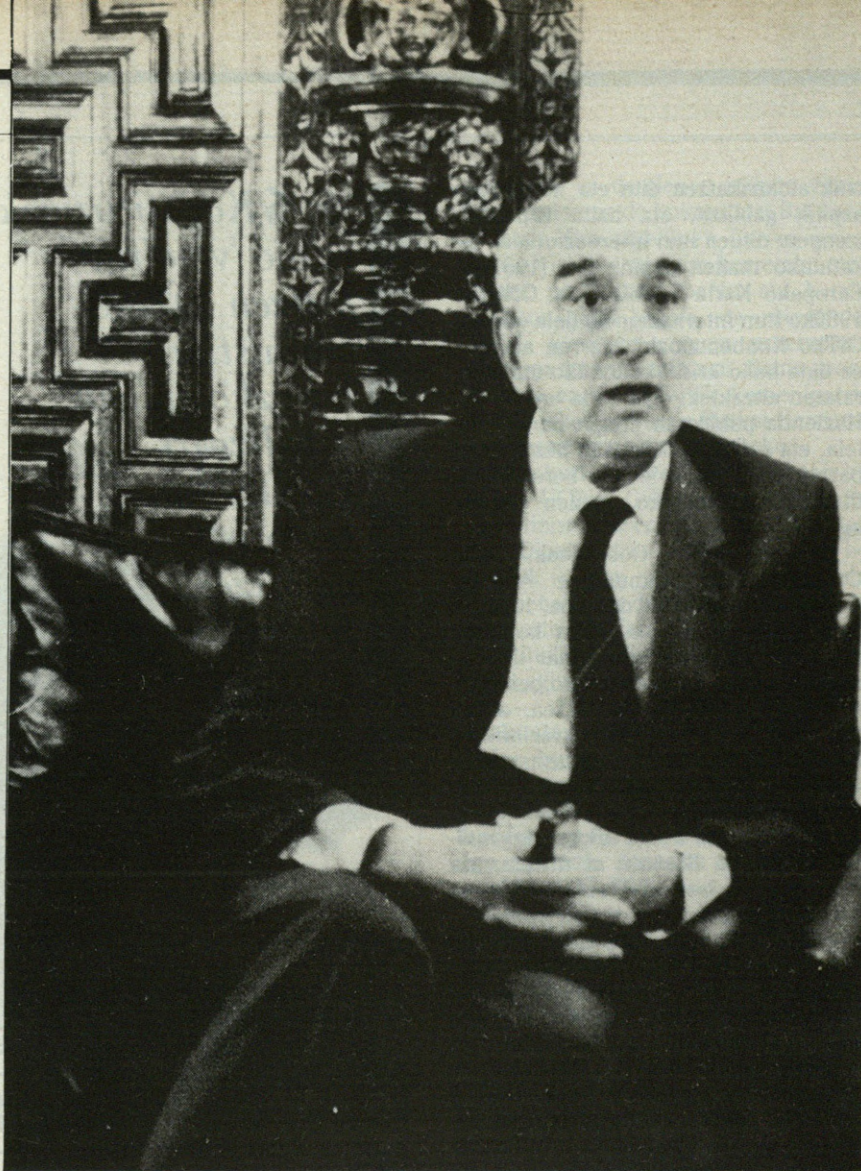
A.— Uste dut publikoki kexatu izan zarela noizbait Euskal Herriitik kexu gutxiegi iristen zaizulako.

J.R.G.— Ez, egia esan ez naiz «kexatu» Euskal Herriitik datorkidan kexu kopuru urriagatik. Kazetariren bati erantzunez, sintzeritatez adierazia dut Euskaditik hiru urte t'erdi hauetan beste Komunitate Autonomoetatik baino kexu gutxiago heldu zaizkigula, bertako biztanleen **proportzioan**.

Hori esplikatzen hipotesisen bat ere sujeritu nuen: esate baterako, zerbitzu publiko batzuen funtzionamendu hobea; orbita orokorra duen instituzio bateganako distantzia psikologiko handiagoa; Euskal Herrian Arartekoa edo antzekoak martxan noiz jarriko diren zain egotea. Edonola ere, espero dut Euskal Herriak konfidantza handiagoa hartuko duela Defensoarek bere esku-bide indibidual eta kolektiboak babesteko duen borondate garbiaz.

A.— Estatu Espainolean giza eskubideek duten egoeraz ze nolako balantzea egiten duzu?

J.R.G.— Sintzeroki mintzatuz, iruditzen zait askatasun publikoei dagokienean —eta baita zabalago ere eskubide zibiko eta politikoei dagokienean (gure Konstituzioak eta 1966ko Itun Internazionalak erabiltzen duten terminologiaren arabera)— iruditzen zait egitura demokratiko-pluralista duten beste Estatu antzeko maila batera iritsia dela

Komunitate Autonomoan «Arartekoa» martxan jartzeari buruzko gaia haizatzeko eskatu digu Joaquín Ruiz Giménezek.

“Kasu oso zehatz batzuek salbu, ez dugu diskriminaziorik aurkitu intentzionalitate politikozko delituengatik preso daudenen kontra”

Spainia. Eta hori, bai eskubide oinarrikoen **onartzeari** dagokionez (Konstituzioaren 14. eta 30. artikulua eta horiek garatzen dituzten legeak), eta bai **babes** sistemari dagokionez; hau osagai funtsezkoa da («habeas corpus» errekurtsioa, «recurso de amparo» delakoa etabar).

Hala eta guztiz ere, alor horretan, honestitatez esan beharra dago Defensoreari iritsi zaizkiola askatasun pertsonalen garantiak zanpatzeari buruzko kexuak: detenitzea eta tratu poliziala, etxebizitzaren eta korrespondentziaren intimitateari lotutakoak, Juez eta Auzitegien babes efektiboari buruzkoa, eta gartzelaratze prebentiboa edo kondena Espetxeetan jasaten dutenen eskubideen zenbait alorretakoa.

Erantsi behar dugu, baita ere, telebista pribatuaren bidez informazio eskubidea arautuko duen Legearen argitaratzeak daraman atzerapena; eta are mingarriagoa dena, atzerritarrek Espainian dituzten eskubideak erregulatzen dituzten arauak nozitzen duten «inboluzioa» (batez ere «Ley de Extranjería» delakoa argitaratu zenetik, zeina Auzitegi Konstituzionalaren epaiaren zain bait dago).

Beste alor batean, **berdintasun eta solidaritate** balioetan (eskubide ekonomiko, sozial eta kulturalak) zentratzen diren **eskubide oinarriko**ei dagokionean gure Konstituzioak miala ba-

tzuk aldarrikatzen ditu eta horien oso azpitik gabilta; eta baita Espainiak izenpetu dituen Itun Internazionalak eskatutako mailen azpitik ere (1961eko Europako Karta Soziala dela, ONUren 1966ko Itun Internazionala dela edo eta OITko Konbentzioak). Horren aurrean ez dute balio krisi ekonomiko eta laboralaren aitzakiek, egia bada ere horiek Hazienda publikoan eragin handia dutela, eta ezta ere Europako beste Herri batzuk ere Itun horiek eta beren Konstituzioek agindutako mailen azpitik egoteak ere.

Hau da, beraz, Gobernuak, Gorte Orokorrek eta Komunitate Autonomoek aurrean duten desafia, legealdi berria hasten deneko etapa honetan. Eta Defensorearen egin behar utziezinezkoa izango da horretarako behar diren lege aldaketak bultzatzea, zeren eta askatasunik gabe Demokraziarik ez badago, justizia eta berdintasuneruntz aurreratu gabe ere ez dago-eta.

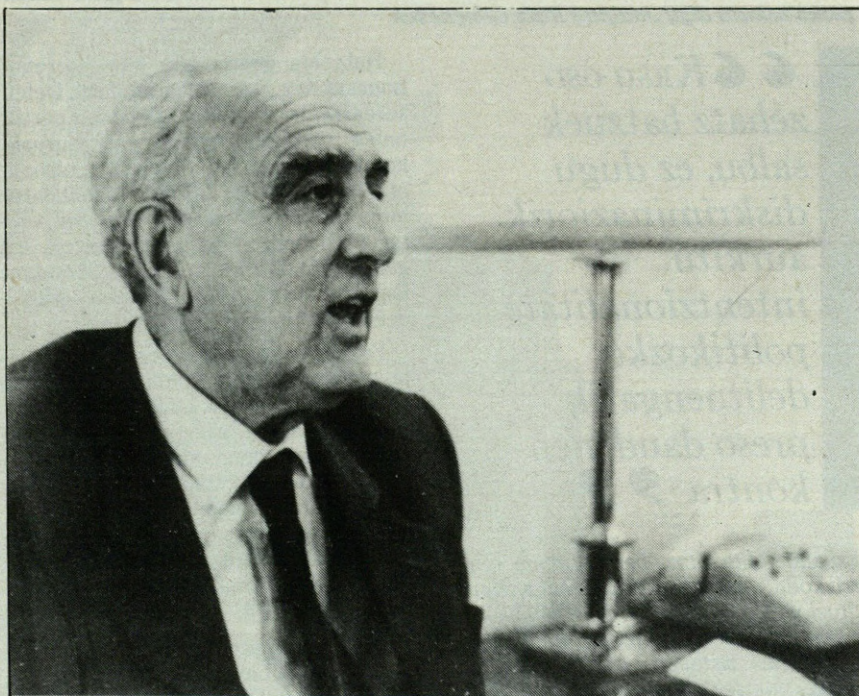
A.— Eskubide horiek Euskal Herrian Estatuko beste lekuetako maila beretsuan ikusten al dituzu, ala han egoera bereziki ezberdina eta kezkarria dela iruditzen zaizu?

J.R.G.— Ez dut uste arlo horietan Euskadiren eta Espainiako gainerako lekuen arteko ezberdintasun funtsezkorik denik, gutxienik gure eskuetara inoiz iristen diren kexu eta arrenkurak kontutan harturik. Hala ere, egia da proportzioan handiagoak direla Euskal Herriko zenbait saili loturik datozen kexuen kopurua: gizabanakoaren libertatea eta integritatearen garantiak, eta in-

“Konstituzioak ez dio ‘veto’rik jartzen 1977ko aministari buruzko arauak zabaltzeari. Bortizkeria terrorista gelditzea horretarako baldintza da”

timitatearenak, guztiak ere Konstituzioaren 15, 17 eta 18. artikuluetan saragaratuak eta 1950eko Konbentzio Europarraren 5. artikuluan.

A.— Torturaren lotsagarrikeriak suposatzen duen gai arantzatsua hobeagora al doa? Ezagutzen al duzu Euskal Herriko eritzi publikoak gai honetan duen sentiberatasun berezia?

Defensoresak ez du uste preso politikoak besteak baino okerrago tratatzen dituztenik.

J.R.G.— Aurreko galderarentzako arrapostuan erantzun diot oraingoari ere funtsean. Egia da Euskal Herrian kexu ugari hartu dugula, Fuerzas de Seguridad direlakoek egin omen dituzten tratatu txar eta torturak salatuz, eta gehienbat Lege Antiterrorista deituaren aplikazioari lotuak. Bati hartu ditugu tramitatzeko, gure eginkizunak agintzen duena betez, eta gure Lege Organikoaren 18. eta 25. artikuluen arabera pasa ditugu Barne Ministraritzara eta Estatuko Fiskal Orokorrarengana. Espediente disziplinarioen geroko tramitea gainetik zaintzen dugu eta, egoki denean, baita prozesu penalak ere.

A.— Lege Antiterrorista bigarren plano batera pasa dela dirudi, duela gutxi oso eztabaidatua zenean. Defensor del Pueblak berak aipatu zuen Auzitegi Konstituzionalaren aurrean errekurso bat aurkezteko posibilitateaz. Tresna demokratiko eta efikaz jotzen al duzu lege hori?

J.R.G.— Lege Antiterrorista deitua (egiatan Konstituzioaren 55.2. artikuluan posibilitate bezala aurkezteko dena indarrean jartzen duena, alegia, banda eta talde terroristetako partaideei zenbait eskubide oinarritzko «indibidualki» suspenditzea), lege hori bere bukaera aldean dago. Denboraldi zehatz bati begira argitaratu zen legea —bi urtetarako— bere araurik kritikatuenean.

Gorte Orokorrek erabaki beharko dute, beraz, ea 1981ean hasi eta 1984ean gogortu zen esperientzia hori amaitzeko garaia heldua den, eta Justiziaren Administrazioni emango zaizkion frogatu eta kondenatzeko, egoki denean, delitu horiek, Kode Penal arruntaren eta «Ley de Enjuiciamiento Criminal» delakoaren argitara. Ondorio horri lagundu behar dio modu erabakikor batean atentatu terroristen gelditzeak, ez bakarrik arrazoin juridikoenatik, baizik eta baita arrazoin etiko eta gizatasunezkoengatik ere.

Auzitegi Konstituzionalaren aurrean **sub iudice** jarraitzen du, hortik aparte, Lege horren kontra Euskadiko eta Kataluniako Legebiltzarrek aurkeztutako inkonstituzionalitate errekursoak. Eta Defensor del Pueblak egin ez bazuen arrazoin juridikoek hori egokiagotzat jotzen zutelako izan zen. Hori hola izanik ere, harrez gero, eta Diputatuen Kongresuaren Lehendakariaren baime-narekin, kontrol parlamentarioaren alor bat erabiltzen dugu, Konstituzioaren 55.2. artikulua kontrol judizialarekin batera behartzen duena.

A.— Hauteskundeak irakiten zedela, euskal preso baten heriotzeak astindu du kalea. Esan al dezakegu preso politikoek aski garantia badutela? Egia al da «comunes» izenez ezagutzen ditugun presoek aplika-

Amnistia inposiblelzet jotzen ez badu, era berean reintsertzio prozesoa azkartzea ere espero du Ruiz Giménezek.

“Lege Antiterroristaren arau kritikatuena bi urtetarako eginak dira. Gorte Orokor hauek erabaki beharko dute esperientzia amiatzeko garaia heldu den”

tzen zaizkien hobekuntzak ez zaizkiela eskuratzen euskal presoek?

A.— Kasu oso mingarri bat izan da, eta guztion artean lagundu behar dugu berriro gertatu ez dadin. Hori aparte utzita hor frogatzen gertakizunen erantzunkizunen argitzea.

Defensorea den Institutiotik etengabe zaintzen dugu internoek, prebentiboek nahiz kondenatuek, Espetxeetan duten tratua, Konstituzioaren, «Ley General Penitenciaria» delarkoaren eta Araudiaren argitara. Zentro horien gehiengo jadanik bisitatua dugu, internoekin eta funtzionarioekin hitz egin dugularik. Gobernuari proposamenak eta gomendioak igorri dizkiogu eta Gorteei urtero egiten zaizkien Informeeetan bildu ditugu ondorioak.

Kasu oso zehatz batzuk salbu, ez dugu ezberdintasun eta diskriminaziorik aurkitu intenzionalitate politikozko delituengatik preso daudenen kontra, nahiz detentatuak nahiz kondenatuak izan. Eta salbuespen gutxi horietan ere, Justizi Ministraritzara eta Estatuko Fiskalia Orokorrera jo dugu, agiritan frogatua dagoenez.

A.— Reintsertzio prozesuak eraman duen desarrolloarekin kontent al zaude? Zer gertatzen da bide horretan abiatu diren eta oraindik kaleratzen ez diren preso horiekin?

J.R.G.— Ezin gara erabat gustora egon, 1984eko apirilko idatzi hura sinatuz indulto indibidualak eskatu zituzten eta asesinatzen edo zauri larri kon-

denatuak ez daudenen indulto horien tramitazioa ez da bukatu eta. Bat baino gehiago dira atzerapen horren kausa, mingarriak batzuk, gisa horretako atentatuek periodikoki behin eta berriro gertatuz joatea bezala, eta «reinserción social» izendatu genuen prezesoaren erritmoa frenatu egin zen. Baina prozesu hori ez da bakarrik komenigarria, beharrezkoa ere bada Euskal Herriaren bakanatzeruntz aurrera egiteko.

Bide hori oso era burutsu batean ireki zen UCDko Gobernuaren garaian, Roson Ministrariaren eta Juan Mari Banderes Diputatuaren artean, eta bide horretatik jarraitu da, oztopo zailak gainditu behar izan diren arren. Espero dugu Gorte berriak eta Gobernu berria konstituitzen direnean esfortzu hori osatu egingo dela.

A.— Hauteskunde onorioek erakusten dutenez, reintsertzioaren bidea bultzatu duen euskal alderdi politiko nagusia jaitsi egin da bototan, eta hasiera batetik bide horren kontra agertu zen indarra bitartean igo egin da. Zeresan bereziren bat aurkitzen al diozu horri?

J.R.G.— Sintzeritate berarekin esaten dut ez dudala lotura kausalik ikusten reintsertzio sozialaren prozesu horren eta hauteskunde onorioen artean. Gogoraerazi dizudan bezala, azkenaurreko legealdian reintsertzio soziala izan zen, eta PNV argi eta garbi igo zen orduan. Hauteskunde onorioek, dudarik gabe, kausa konplexoagoak dituzte.

A.— Prentsak zuren ahotan ipintzen zuen deklarazio batean agertzen zenuen euskal preso politikoen arazoak behar bada orain irekitzen den legealdian izango zuela konponbidea. Zein litzateke bide hori eta orain artekoaren aldean ezberdina ote litzateke? Hitz bitan, amnistia hitzaz hitz egiteko ordua iritsia dela uste al duzu?

J.R.G.— Era berean adierazi dut oso laster reintsertzio sozial neurriak azkartuko direlako itxaropena (eta ez bakarrik euskal presenentzako, baizik eta baita beste askorentzako ere; «Ley General Penitenciaria» delakoak eta 1870eko Indulto Legeak ez dute diskriminaziorik ametitzen eta kondenatu guztientzako posibilitateak sartu litezke).

Beste alde batetik, Konstituzioak —indulto orokorrak galerazten dituen arren— ez dio «veto»rik jartzen 1977an amnistiari buruz argitaratutako arauak zabaltzeari. Hala ere, horren une aproposa zein den Gobernuak eta Gorteen erabaki behar dute. Edozein tankeratako bortizkeria terrorista gelditzea horretarako baldintza beharrezkoa da. Biziki desiratzeko dugu Bakearen Urte Internazional honetan.

Iñaki ZUBIONDO

Munduko mapa jira-bira

Uda lehen honetan beste ustegabeko batek —ez bait genuen imaginatzen, horra joko zutenik— harritu gaitu: iparramerikarrek tropak bidali dituzte Boliviara. Beren irudimenak bai ez duela mugarik: ez al dituzte ba eskaintzen orain, beren babesa nahi lukeenari, armak eta entrenamentua, "Cubak eta Nicaraguak eragiten duten "narkoterrorismo"ari kontra egitekotan? Eta txarrena ez da nire ustetan Reaganek esan dezakeena, baizik eta horrelako informazioak gure artean ze errezasunez eta "axolagabekeria"z bideratzen, eta azken finean onartzen diren (hemengo komunikabideei buruz ari naiz, prentsari buruz oso konkretuki). Nola izan daiteke "inpartzial" tamaina horretako desinformazioen aurrean?

Amerikarren interbentzio zuzen horrek suposatzen duena nolabait azaldu da zenbait mass-mediatan; justuki azaldu da nire usterako: hitz batez esateko, beste urrats bat... atzera. Zoritxarrez, ez dugu txunditzeko motiburik; txundigarria, aurrerako, bake-bidean go urratsik eman lezaten izango bait litzateke.

Txinako ordezkari batzuk Europara bisita egin dutela-ta, bigarren ohar bat egin genezake, munduko mapa etenga-

be nola aldatzen ari denari buruz. Izan ere badirudi Txina ari dela, poliki-poliki, bere azken urteotako nazio-arteko lozorrotik ateratzen, eta jendez eta bi-tartekoz indarra baduenaz, ohizko bi superpotentzien artetik berezko bide bat landu nahi luke. Horretan beste batzuk ari dira noski (Europa eta Japon, batetik, nahiz alde batera erabat definituak, ez-lerrotuak, bestetik, leku bat bilatu ezinik, arabiarak, azkenik, aski motelduak petrolioaren krisiaz geroztik eta palestindarren borrokaren ahultzearekin), aldiz Txina, ekonomian maila polit bat lorturik nonbait, norgehiagoka horretan beste edozein baino baldintza hobegotan dagoke.

Estatu Batuen (eta Japonen) atzetik, ez ordea pentsa litekeen bezainbesteko distantzian, Europa dator. Europak egun jokatzeko duen paperik garrantzizkoena "hirugarren mundua" "demokratizatzearena" da. Estatu Batuak —nagusi berak daudenik ahortzi gabe— pozik egon daitezke kontinente zaharrak jokatzeko duen rollarekin. "Europar sozialismo"-gisa berriarekin batipat —gugandik hurbilegi Madriderak erakusten duena—, bere estiloa ari bait da han eta hemen inposatzen. Fatxadak zuritu behar dira alegia, Estatuen

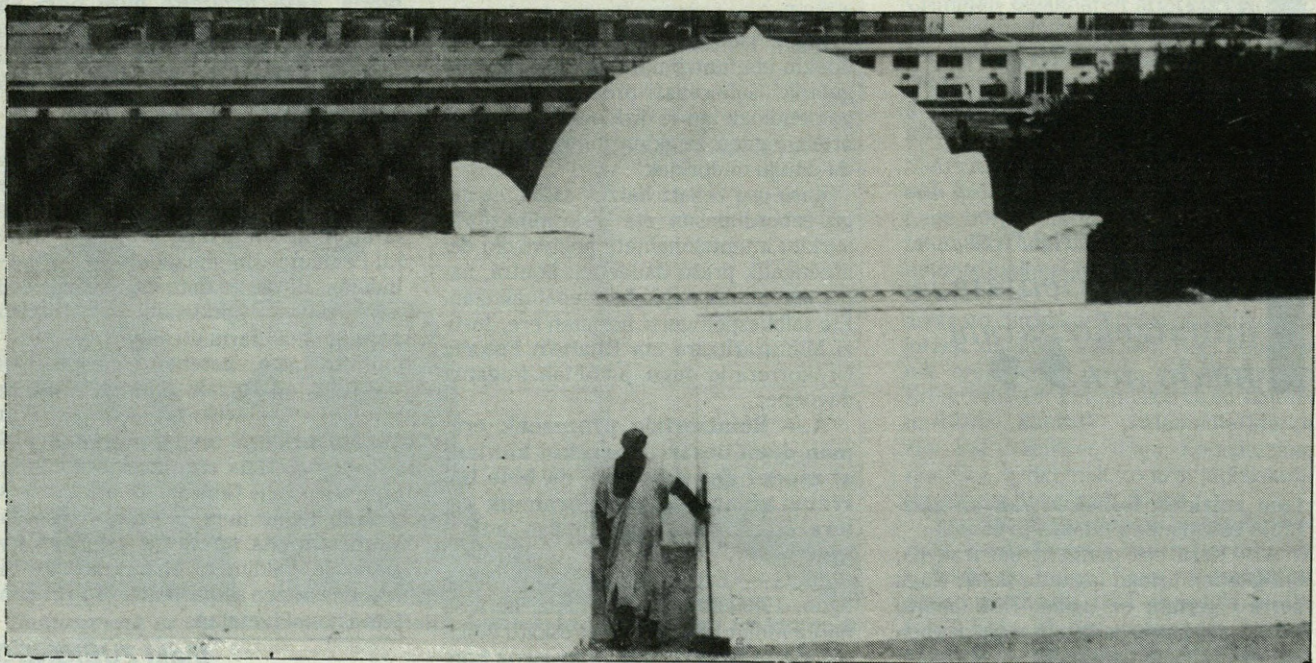
azpiak sobera inarrosi gabe. Makilatzearena —makilaz eta makilajeaz— zer den ongi dakigu euskaldunok, ikas-teko denborarik izan dugu behintzat autonomiaren, autonomien asuntorekin.

Funtsean, kapitalismoaren ordena zihurtatu behar da munduan, eta barru-etsaiak —gu horrelakotzat izango ote gaituzte— eliminatu. Bigarren hau ez da noizpait uste ahal izan duten bezain erraza, eta badakite baina... ez dakite zer egin.

Bitartean, atzerakoienek —Washingtonek kasu— gaurko munduko borrokarik printzipalena "Mendebaldeak" eta "Ekialdeak" daramatena dela sinistartzeko digute, lehenarekin lerratzen ez dena automatikoki bigarrenaren hartzaparraren erortzen delarik. Eta zerbait aurrerakoixeago direnek —Europako prentsa erdi-progresistak, adibidez— beste kontrajartze eskematiko bat egin ohi digute, "Hegoalde" eta "Iparralde"aren artean, pobreen eta aberatsen kontuak horretara mugatuko balira bezala, benetako kausak, inperialismoaren zapalketa inhumanoa (non eta sobietarrak atzekaldeko fila batean eseritzen diren), lotsakeriaz izkutatuz.

Oposizio xoil horien gainera libre izan nahi duten herrien ahalegina dago; tamalez, momentu honetan, aurka-ko saioek daukate iniziatiba: urte hau behinik-behin, iparramerikarren erasoak markatuta dago: Libia, Nicaragua... Eta oso ondo etorri daitekeena beldura.

Pablo SASTRE

Araban sartu nahirik jarraitzen dutelarik
trebiñoarrek

Trebiño ez da konformatu Auzitegi Konstituzionalaren erabakiarekin

Araba, alabetan azkena, zazpigarrena; bertan Trebiño, panpin hautsia bezala bazterrera utzitako erreibindikazioa. Borondate zanpatuaren historia mingarria. Kamio bazterrean herriak lehenaren ganduan. Eskoletan gero eta haur gutxiago.

Jendea batzarre-amaieran marmarrean

Trebiñoko konterria; Gasteiztik ez daude 10 kilometro. Sartu ala, kamioaren egoeraren txarraz jabetzen zara. Ez horretaz bakarrik. Herri txikiak nonahi, baina isilik. Nafarroak, Arabak eta Zuberoak duten arazo bera, gazteak hiriratekoa eginak dira. Berehalaxe konturatzzen zara badela Bilboko matrikula duen frango beribil. Jakina, uda han pasatzeko ez dago bat ere gaizki; horixe bera zioten igandeko herri-batzarrean. Trebiño oporretarako lurralde bihurtzen ari zela, bertako populazioaren jai-sialdiarekin eta bizimoduaren itzaltzearekin bat. Batzarrean komunikabide bakarra ere ez gutaz gain, interesgarriagoa bertako mendietan egiten ari zen beribil-rallia. Auzitegi Konstituzionalaren erabakiaren jakinaren gainean, bat baino gehiago Gasteizen enpadronatzeko gogoz dago berriz ere; honek bere kaltea lekarke hauteskunderik baltz. Eta hitz egin zen bai hauteskunderiez Trebiñon igandeko batzarrean: "egin ditzagun hauteskunde batzu testimonialki bada ere gure borondatea argi erakusteko". Esatekoa da 1940.eko erreferendumean %96a azaldu zela sartzearen alde. 58.ean junta administrati-boak berriz ere aldeko agertu ziren. Azkenik 1980.ean Trebiño eta Argantzungo udaletxeek aho batez onartu zuten sartzeko mozio bat.

Jendea Araban sartzeko prest

Gazteak sartzearen aldekoak dira ia denak: "ni bertan sortua naiz, han ikasten dut eta hemengo gazteek han egiten dute lan askok". Zaharrak ere aldekoak dira, baina ez denak, hauentzat Burgoskoak izateko tradizioak pizu handia du.

Kamio kontutan eta Arabak Burgosek baino askozaz gehiago laguntzen badu ere, badira Burgosetik datozen subentzio batzu, hainbatek horiek kenduko dizkieten beldur, Burgosen jarraitu nahi du. Trebiño gainera, nahiko konterbadorea da, azken hauteskundeetan astentzio handiaz gain (566), C.P-k (372) atera ditu; CDS-k (150) eta PSOE-k (156), denak Burgosko hautagaiak. Batzarrean, Arabako eta Trebiñoko C.P. eta P.S.O.E.koek Auzitegiaren erabakiaz balorazioak emateko eskatzen zen, jarrerak hainbat garbien uztearren.

UDA, Trebiñoren alde lan egingo duen erakundea

Arabarren kolonialismoa izan ohi da Burgoszaleen argumentu nagusia, horren aurrean, hemendik aurrerako

mugimenduaren pizu espezifiko gehiena trebiñoarrek berek eramatea ikusten zen egokiena. Orain artean ahaztuak egonak, manipulatuak eta zantatuak senditurik, beldurra eta txantajearen aurka, independentzia osoz lan egiteko asmoa dute erakunde berri horretakoek, Trebiñoko errepresentatibitate lortu arte.

Alderdi horretatik imajina zaintzeaz hitz egiten zen. Bide horretatik, ekin tzak banatu egin behar ausartenetan UDAn parte hartu gabe. Aurrerantzean zer egin litekeen, hona hemen batzarrean ageri zen hainbat proposizio: atetarako komunikatua Burgosko egunkarietara bidali (zer edo zer aldatuko zieten beldur ageri ziren batzu), Auzitegiak emandako erabakiaz berriz ere auzitara jo, balizko hauteskundeetako emaitzekin La Hayara jo, Gasteizko jaietan etxapero-egunean pankarta handi bat zabaldu, txosnak jaietan, fir-

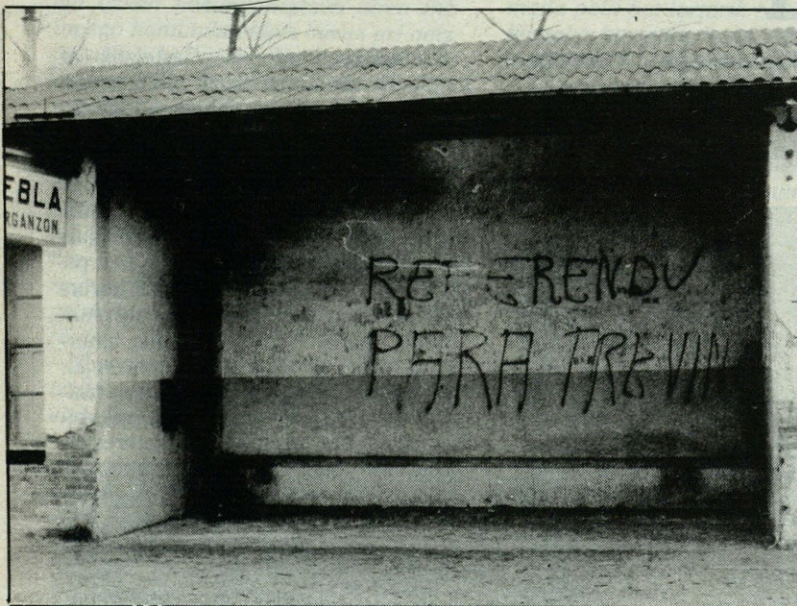
mak bildu e.a. Beste batzuk Euskal Herriari laguntza eskatzea bota zuten.

Politikaz ere ihardun zen

"Azken estatutuak (Gaztela-Leon) aurrenari (Gernika) egurra eman diola"; "Gernikako Estatutua paper bustiaren gisa geratu dela", "Madrilek arrazoia eman diela Gernikako Estatutuaz fidatzen ez ziren ezker abertzaleko partiduei"; "zentralismoak Euskal Herriarekin dituen auto-mautuak Trebiñok ordaindu behar atzenean" eta halakoak aditu ziren.

Begien bistakoa da demokrazia eta garai modernoak ez direla Trebiñora heldu oraino, han bertan esan zen bezala, XVI. mendean murgildurik jarraitzen dute, nekazaritza-alorrerako (ekonomian nagusi konterrian) kaltegarri dudarik gabe erabakia. Artean, Trebiñok segitzen du Arabari ondasunik ez aportatzen, asko ta askok diote jendeak gogorrago egingo lukeela integrazioaren alde sendatzen Gasteiza joan beharrean Mirandara bidaliko balituzte, Gasteizen berentzat lanik emango ez balitz gehiago.

Iñaki CAMINO

UDA erakundeak jakinerazitako komunikatua

dukoak badira, gure kezka agertu nahi dugu, hain garbi dagoen arazo hau autonomien mapen argitzearen eskandalu politikoa izateko bidean jarri baitute.

6)Gai honi buruz Burgosek hainbat taldek egindako manifestazio-kanpaina errotik salatu nahi dugu. Beraiaz eta nahita nahasi baitute Auzitegi Konstituzionalaren erabakia Trebiñoko Konterriaren burgalestasun sen eta borondatearen konfirmazioarekin.

7)Nekazalga berez nekeza bada, azken erabaki honek Trebiñoko Konterriaren bilakaera kulturala, ekonomikoa eta sozialari gaitz egiten dio. Horregatik, UDA erakundeak, trebiñoarrek beste eragozpenik gabe beren borondatea erakuts dezaten beharrezkoak diren neurri politikoak lehen bait lehen hartzea garrantzizkotzat jotzen du

1)Euskal Gobernuari Trebiñok bizi duen egoera okerraren aurrean bide garbi bat ireki nahi izana eskertzea.

2)Pena eta amorrua ematen digu tranpaz eta anbiguitatez betetako legeen testuan behin eta berriz oinarritzen diren agintariak dauzkana komunitate autonomo bateko partaide izateak; tranpazko legeez baliatu dira Trebiñoko lurren eskubideaz jabetzeko, hau baita azken batean interesatzen zaien gauza bakarra.

3)Garai batean Frantzisko Francoren aro onenean egindako erreferendumean Araban sartzearen aldeko emaitz erabatekoa irten eta ezertatarako aintzat hartu ez zen bezala, oraingoan ere trebiñoarren sendimenduei

ez zaie jaramonik egin, gaur egungo Trebiñoko udaletxeek Gernikako estatutuaren urratsei lotzea erabaki baitute. 4)Gaztela-Leon eta Gernikako Estatutuaren arteko harremanen xehetasunetan sartu nahi ez badugu ere, guregan eragina duen neurrian eritzi bat eman nahi dugu. Estatutuak nahi bezain konstituzionalak izan arren, arduradun autonomoek hauez egindako interpretazio eta erabilera antidemokratikoak dira. Ziur gara herrien askatasuna maite duen ezein europar gozritu egingo litzatekeela estatutuen erabilera hori ikusita.

5)Istituzio gaztela-leondarrak Trebiñoren ereibindikazio politikorako hartutako erabakiak orain artekoen mo-

Droga eta arma trafikoa, txibatoak, lapurrak, GAL, polizia...

«El Nani» kasua, ustel kiretsa

Polizia espainiarra aspaldiko urteetan ezagutu duen eskandalorik handienaren aurrean dagoke, baldin eta azken asteotan argitzen ari diren zenbait gertakizunen arteko loturetan fiskal eta juezek arakatzeko aukerarik badute. «El Nani» atrakadorearen desagertzetik hasi eta GALera iritsi bitartean torturak, atrakadore banden gidaritza, diru ebasio sareak eta delitu mundu osoa lotu daitezke. Mafia, Italiako estiloa. Madrildik, gai hau gertutik segitzen duen Teresa Toda kazetari adiskideak ARGIAko irakurlegoei luzatzen die saltsa guzti horren zenbait klabe.

Dirudien baino zabalagoko trama bat azal daiteke sare fazistekin loturik.

1983ko azaroan Santiago Corella, «El Nani» deitua, desagertu zenean ezin zen pentsatu bere heriotzea —heriotzez mintzatzeko garaia heldu bait da ziurrenik— kate luze baten maila bat zela; alegia, «gaixtagin arruntak», atrakoak, heriotze harrigarriak, salatariak, eta joieroak lotzen dituen katea, eta aferaren zerebroetan bukatzen dena: polizietan.

Hiru urte igaro dira harrez gero, eta oso istoria argia ez duen joiero bat, izan da historia estaltzen zuen zapia mutur batetik jaso duena: Federico Venero, Santanderkoa eta 43 urte dituen. Hortik atera zen argitara zenbait mediotan «poliziaren sare ustela» deitu zena. Barne Ministraritzak eskua sartu behar izan zuen, eta sei polizia utzi zituen enplegu eta soldatarik gabe. Horien artean, Avilan komisarioek egiten dituzten ikastaroetan 1984-85.ekoan notarik onena atera zuen Javier Fernandez Alvarez.

Fernandez Alvarez hau Bilbon aritua da, Polizia Judizialaren Brigada «Regional» delakoan. Miguel Angel Bercianos Torres ere, inspektorea, Bilbon ibilia da Atrakoen kontrako taldearen buru; Victoriano Gutiérrez Lobo «El Guti» Madrilgo Polizia Judizialaren 1. «Antiatracos» Taldearen burua zen; Adelardo Rafael Martínez García «El Peque» Madrilgo Polizia Judizialaren Brigada Zentraleko inspektorea zen, «Antiatracos» Taldeko buru izatearekin batera; Rafael Jaime Portela, Atrakoen Kontrako Madrilgo Taldeko inspektorea zen, eta Antonio Caro Fontanilla inspektorea berriz Atrakoen Kontrako Santanderko Taldeko arduradun. Guzti hauek Federico Venerok salatu zituen, delito mordo batekin lotuaz: drogen trafikotik hasi eta delinkuenteei armak emateraino, atrakoetako harrapakinak berenganatzetik, hiltzaileei babesa ematek, edo «enbarazu» egiten zieten laguntzaileei trankak jartzearaino.

Banestoren atrakoaren atzean motibo politikorik izan ote zen aipatu da behin baino gehiagotan.

Banestoko atrako harrigarri hura

Egia esan, hariak hortxe zeuden lehen ere, lotu gabeak, bakoitza bere sumarioan. Elkarren arteko loturak bilatzea zen falta zena. Eta hori gertatu da, juez edo fiskalen bat horiek aztertzerazartu denean.

1985eko Urtarrilaren 31ean Madrilgo Lealtad enparantzan Banesto banketxeak duen sukurtsala asaltatu zuten, bertatik 1.200 milioitik gorako harrapakinak eskuratuz. Eta horren kontura detenitutako batzuk bere garain salatu zuten poliziak montatua izan zela.

Susmoak sortzen zuten elementu asko zegoen dudarik gabe. Nola da posi-

ble gertakizunak jazo eta hiru ordutara Victoriano Gutierrez eta Adelardo Martínez-ek partehartzaileen zerrenda oso eta juxtu bat edukitzea? Eta gainera, zer arraio egiten zuen han «El Guti» delakoak, bera Madrilgo 3. «Antiatracos» Taldearen burua izan eta bankuen sukurtsalen ardurarik ez zuelarik? Eta Javier Fernándezi ere, Madrilgo antiatracos taldetik pasa eta Avilako ikastaroetan zegoelarik, nondik zetorkion ikerketen buru jartzeko interes hura?

Luis Lerga jueza eta Emilio Valerio fiskala Madrilgo 4. Instrukzio Auzitegian ikertzen hasi direnean, han entzun diren deklarazioetatik horietako puntu batzuk argitzen dira. Ez da ahaztu behar, bestalde, asalto hura egin zutenen abokatuek behin eta berriro salatu dutela denbora luzez egon dela paralizatua sumarioa; Lerga jueza bera ere iritsi berria da auzitegi horretara, duela gutxi arte diru delituen auzitegian aritua da-eta, Ruiz Mateos-en kasuan batik bat.

Fakturak ongi koadratzen ez direnean

Gauza harrigarriak ez da falta sumarioan, ikusten denez, eta besteren artean hau ere azpimarratzekoa da: José Luis Camacho «El Ojazos», atrako hartako harrapakina zeraman maletarekin Donostian preso hartu zutena, libre dabilela, askatasun probisionalarekin. Birtartean, gartzelan segitzen dute asal-

toan parte hartu zutenek, oraindik ere epaituak ez izan arren eta abokatuek askatasun probisonala askotan eskatu duten arren.

Arazoa gehiago iluntzeko, «El Ojazos» hori bera kalera nola irten zen ikustekoa da: Madrilgo Audiencia Provincialen Bigarren Sailean erabaki zen bere kaleratzea eta gainerako seiak barruan jarraitzea, eta auzitegi horretako magistratu batzuk daude expedientaturik fiskalak kaleratzeko eskatu eta berarek, legez kontra, espetxean eduki erazi dituztelako.

Camacho «El Ojazos» hori 200.000 pezetatiko fiantza ordainduta ateratzen, eta libre uzteko arrazoinik ez zen ematen. Erabaki horrekin batera, 1986ko apirilaren 25ean, Juan José Rodríguez Díaz «El Frances», Banestoko atrakorako armak luzatu zituen, espetxean gordetzea agintzen zen. Hori azaltzen da, baita ere, Santi Brouard hiltzeko GALEk erabilitako armak ematen.

«El Francés» hori izan ote zen Banestoko asaltoan parte hartu zutenei armak eman zizkiena? Ez dago oso garbi. Hasiera batean, detenituek berek adierazi zuten armak beste pertsonai ilun baten bidez iritsi zitzaizkiela: Jaime Mesia Figueroa, aristokrata, sasi-politiko eskuindarra eta poliziaren salataria.

Are bitxiagoa da ikustea Estatu Francesean erosi eta Banesto atrakatu zutenei iritsi zitzaizkien arma horien fakturak atrakoa pasa eta gero iritsi zirela... Zergatik eta nori interesatzen zaio «El Francés» hori Banestokoarekin lotzea? Antzeko zerbait suertatzen da Manuel Alejo Monterorekin; «El Frances»en ohizko bezero bezala agertzen da, eta Banestoko sumarioarekin ileetatik harrapatuta bezala lotu baldin badute, Santi Brouarden heriotzearen sumarioan ere deklaratu behar izan du. Galdere gehiegi, eta hari nahasiak sobera.

«Aristocratic connection»

Asko sufriztearen itxurak egiten ditu Jaime Mesia Figueroak azken egunotan. Beti egunkari eskuindarretan egiten ditu bere deklarazioak, eta horietan salatzen du «Banestoko atrakoarekin nahastu nahi naute goiko aldeetan». Bere garaian, izan ere, atrakoaren atzean motibo politikorik izan ote zen aipatu bait zen: Adolfo Suarez, Antonio Garrigues Walker eta beste zenbait politikaririk han depositaturik zeuzkaten dokumentuak eskuratzea alegia. Ez da sekula argitu hori hola izan zen, baina horik —eta armen aferetik— ateratzen Mesia Figueroaren izena.

Gaztaro eroso bat ezagutu zuen «niño bien» honek, estranjeriarako bidai askorekin, eta batetik bestera ibiltzen diren kapitalekin lotutako negozioen inguruan. 1978an sartu zuten lehenda-

Palazón, jende ospetsuen dirutza ihesketa antolatzailea, saltsa honetan ere agertu da bere burua.

biziko aldiz Carabanchelgo presonde-
gian: bahiketa bitxi batzuk gertatuak zi-
tzaizkien zenbait industrigizoni, behin
behintzat ETaren izenean ereribindika-
tua, eta Italiako Brigada Gorriean be-
stean.

Garai hartan Mesia Jose Maria de
Areilzaren «Acción Ciudadana Liberal»
delakoan zebilen, eta hor ere finantz
aferak zeramatzan. Espetxean ezagutu
zuen José Ramón Torres, COPELeko
burua eta gaur Banestoko atrakoa dela
medio espetxean dagoena.

Polizia ustelkeriaren hariak lotzen di-
tuzten hiru sumarioetan ere agertzen
da Mesia Figueroa. Hilabetetan zehar,
hain zuzen, «El Nani»ri buruzko pistek
Mesia Figueroa Cordoban duen etxal-
de batera erakusten zuten bidea: han
egon zitekeen desagertutako gaztearen
gorpua, hori han lurperatzea ametitza-
rekin lehenago poliziek egindako mese-
deren bat ordainduz.

Banestoko sumarioan ari den Luis
Lerga juezak bezala «El Nani»rena pre-
statzen duen Martínez Arrietak uste du-
te Mesiak baduela guzti horietan zeri-
kusirik. Biek deitu dute deklaratzera,
eta Mesiak berak, bere aldetik, prentsa-
ri adierazia dio gauza anitz baduela
gorderik...

Abokatu bitxi bat

Beste gizon kurioso bat, istilu guzti
hauetan, José Emilio Rodríguez Menén-
dez da, abokatua, polizien lagun eta ko-
laboratzailea, batere garbia ez den his-
torial baten jabe dena. Bat baino gehia-
go dira zigorturik daukaten Abokatu
Kolegioak. Bere bizitzako xehetasunak
argitaratzen dituztenen kontra deman-
datan ibiltzea maite du José Emilio Ro-
dríguez honek. Eta gorrotatzen dituen
kazetarien kontra gogorra da: duela bi
urte «Liberación» egunkariako argazkila-
ri bat kolpatu zuen, «El País»ko Fernan-
do Orgambides zelakoan; honek, antza,
«Josemilio»ri gustatu ez zitzaion zerbait
idatzia izaki.

Banestoko sumarioan ere deklaratu
behar izan du, eta hasteko, inplikatu
posibletzat jotzen da. Bere deklarazioak
dira interes eta lagunaren elkar na-
hastearen lekuko. Sindicato Profesional
de Policía delakoaren abokatu izan ze-
nean, Victoriano Gutiérrez ezagutu
zuen, «El Guti», arrazoin profesionalak
zirela medio: El Guti horrek torturak
eta tratatu txarregatik izan dituen ausie-
tan berak asesoratu izan du.

«El Peque» ere, Adelardo Martínez,
oso laguna du. Askotan ibili dira elka-
rrekin kopak hartuz eta bilerak ere sa-
rri egin dituzte.

Abokatu honek Mesia Figueroa
dioena zera da: duela bi urtetatik ho-
nuntza ezagutzen duela, hau Guardia
Civilak detenitu zuenetik. Eta Mesiak ez
omen zion ordaindu. Berak dioenez, «El

Santiago Corella, «El Nani»: zurrumbiloak jan zuen

Santiago Corella «El Nani» ez zen
aingeru bat. Baina horrek, dudarik ga-
be, ez luke justifikatuko bere desager-
tzea, nozitu zituen torturak eta proba-
ble baino gehiago ere baden bere he-
riotzea. Hitz bitan, bere biografian da-
tu bat gehiago da.

Ciudad Real-go Auñón herrian jaioa
zen «El Nani» 1954ean. Zazpi anaia zi-
tuen. Hamar urtetatik lan egin behar
izan zuen, patata saltzen. Gero joieria
batean aritu zen, eta soldatzaile ere
izan zen. Bere lantegia itxi zutenean,
Madrilen hainbat langilek entseatu
duen bidetik saiatu zen «El Nani» ere:
«pub» bat jartzea. Baina ez zitzaion
oso ongi atera.

1980.ean, «El Nani»k pasteleria bat
atrakatu zuen. Norbaitek eman zuen
txibatazoa, eta poliza zain zeukan,
Victoriano Gutierrez aurrean zutela.
Santiago Corella alde egiteko ahalegi-
netan bere autoraino heldu zen eta
ihesari kin zion, bala artean. Autoari
eman zioten, ordea, eta «El Nani»k
kontrola galdurik «El Guti» polizia
zanpatu zuen. Carabanchelera era-
man zuten eta han ezagutu zuen An-
gel Manzano.

Urteen buruan, Manzano hori «El
Nani» detenitu zuten egun berean ha-

rrapatu zuten, 1983ko azaroaren
12an. Honek baino zorte hobea izan
zuen, ordea, eta bizirik atera zen;
doi-doi, hala ere, eta Hospital Probin-
tzialean oso grabe egon zen, Puerta
del Sol-eko komisaldegian jasandako
torturak zirela medio.

Angel Manzanok baieztatu du
Audencia Nazionaleko sumario batek
adierazten zuena: «El Nani»k, berak
jakin gabe behar bada, Policiarentza-
ko lanak eginak zituela. Bi joieriaren
atrakoetan inplikaturik dago, Leongo
batean eta Bilboko beste batean. Fede-
rico Veneroren salaketan arauera,
atzetik poliziek gidatutako bandek
eginak izan ziren atrako horiek. «Lan
inportanteak eginak zituen», adierazi
du orain dela gutxi Manzanok, desa-
gertutako bere lagunari buruz ari de-
la. «Joieria almatzen atrakatzea, sei-
rehun eta zortzirehun milioi pezetata-
ko atrakoak... haietan irabazten zute-
nak 'berak' ziren (poliziak)... Atra-
koak kaleko gaixtaginek burutzen zi-
tuzten; Poliziak ez zuen atrakatzen,
agindu egiten zuen, momentua esaten
zuen, beste norbaiten bidez...»

Bere bizitza hola ikusirik, Santiago
Corellaren heriotze edo desagertzea
ere ez da hain harrigarri suertatzen.

Guti» eta «El Peque» poliziak detenitu ziztuztenean, Mesiak abokatuari arrazoin profesionalak zirela medio deitu ziola.

Rodríguez Menéndezek deklarazioan ere bada Federico Venerori buruzko hitzik. Bi hauek hirugarren baten bidez iritsi ziren elkar ezagutzera: Javier Fernandez izan zen hori, eta bere hitzetan Jose Emilio Rodríguez da «el mejor policía de España». 1984ean detenitu zuten Venero, eta abokatuarengana Fernandez Alvarezen bidez jo zuen. Dena dela ere, Rodríguez Menéndezek Venero mespretxatu egiten du, «vulgar delincente» deitzen diolarik.

Esan behar da, era berean, Rodríguez Menéndezek bere profesioideen eta auzitegietan ibiltzen diren kazetarien artean duen prestigioa ez dena oso ona.

Eta zer gerta liteke?

Hiru kasuak hola elkar ikutze puntu interesgarri batera ari dira iristen. Osa-gai guztiak nahastu beharko dira orain, eta ea zer ateratzen den.

Hortik aterako direnen ondorio politikoetan dago arazoa. Zenbait puntu aski garbi dago jadanik: badirela poliziak, eta oso ongi situatuak gainera, hilketa, droga eta arma trafiko, lapurreta, delitura bultzatze eta beste hainbatetan nahastuta. Egia da, dudarik gabe, ezer pasa gabe istilu hauek estali ere egin daitezkeela. Baina zerbait egin behar da, eta Barne Ministraritzak zerbait egitea posibilitatu beharko du. Kontuz mantendutako isiltasun batean dago oraingoz, eta ez du horretaz hitzik esaten.

Gertatzen dena da haritik tiraka hasiz gero gauza asko aterako litzatekeela. Dirudien baino zabalagoko trama bat azaldu liteke sare fazistekin lotuz, eta nork daki GAL bera ere tartean ez ote litzatekeen aterako... Baina zein puntutaraino daude Estatu Espainoleko Institutuzioak neurri horietako eskandalo polizial bat agoantatzeko prest? Nortaraino agoantatu dezakete, polizien eta segurtasun indarren presioak jasanezinak bihurtu aurretik?

Azken finean, erabaki politikoen mende geratzen da dena, eta Luis Lergak asko nahita ere, gizon zuzen eta deretxoari oso atxikia izatearen fama duen arren, berak aurrera egiteko egin ditzakeen saioek muga hori dute. Gerta daiteke beste hau ere, «delincuente común» deituak izatea joierietako atrakoekin lan zikina egiten zutenak, gero «zakurren» mesedetan, eta horiek, Baneston sartu zirenek bezala, beren gain hartzea denen kulpak, poliziak nahiko ongi ateratzen diren bitartean.

Horrek ez du esan nahi, urrutitik ere, Polizia erakunde garbi eta ustelezin bat denik. Erabat alderantziz baino.

Teresa TODA

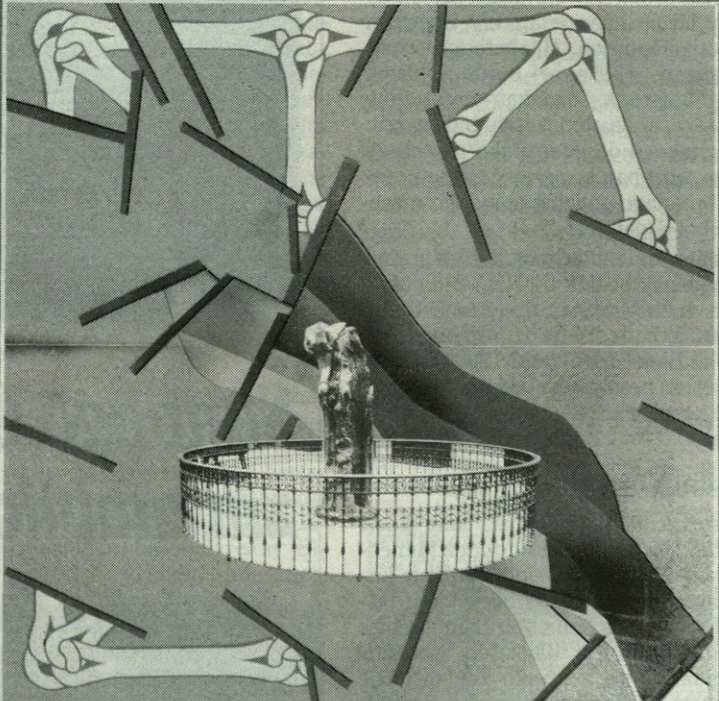
96ko Ekaina

Larrun

3. zenba

3

Elkarrizketa: Isidro Monzon. Abertzaletasun zaharraren porrotetik abertzaletasun berrira. ☐ **Dossierra: Hego Euskadi, bi autonomiatan zatitua.** ☐ **Baskongadetako Komunitate Autonomoaz.** Koldo Gorostiaga. ☐ **Nafarroako Komunitate Foralaz.** Kepa Larunbe. ☐ **Irakurketa ekonomiko bat.** Balere Bakalkoa. ☐ **Saiakera: Lege Antiterrorista eta komunikabideak.** Inigo Iruin. ☐ **Elizaren ofentsibak sortutako zenbait gogoeta.** Markox Iraola. ☐ **Nazioartekoa: Kurdistan, Ekialde Erdiaren bizkarrezurrean.** Pablo Sastre.

Hego Euskadi, bi autonomiatan zatitua

LARRUN

jadanik

salgai

Ekologista Taldeak eta Mendizale Elkarteak kontra direlarik

19 antena eraiki nahi ditu Eusko Jaurlaritzak

Euskal Herriko mendiek azken urteotan aldaketa haundiak jasan dituzte. Iberdueroko torretak izan ziren lehenik, pista zabalen eraiketa ondoren; kontutan hartu gabe oihanen desgiteak, Lemoizko zentral nuklearraren proiektua, ibaien kontaminazioak... Orain, Eusko Jaurlaritzaren iniziatibaz, Komunitate Autonomoko 19 menditan antenak eraiki nahi dituzte, proiektu hauetatik bost martxan jarri direlarik.

Euskal Herriko parajerik hoberenetan antenak eta bitartekoak (txabolak, pistak...) eraiki nahi ditu Eusko Jaurlaritzak.

Beste asunto askotan gertatzen den bezalaxe, oraingoan ere, informazio falta haundia izan da. Eusko Jaurlaritzak isildu egin da, mendizale elkarteak eta ekologista taldeak beraien denuntziekin gaia kaleratzen saiatu direlarik.

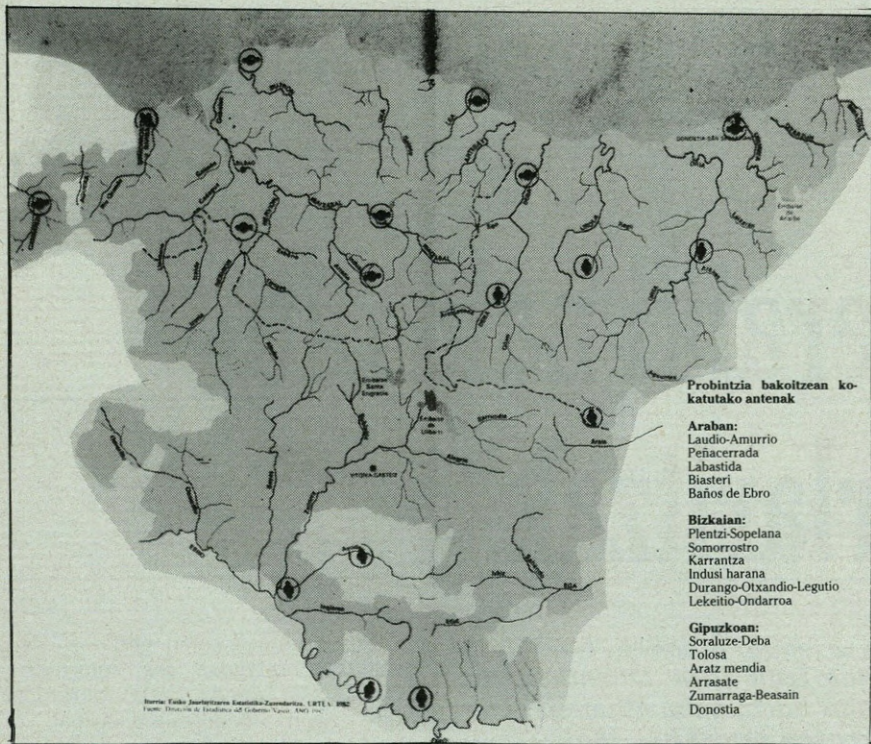
Pentsa daiteke istilu hau ez dela gaurkoa, baina beharrezkoa iruditzen zaigu momentu honetan, Euskal Herriko ingurugiroari atentatu berri bat egin nahi zaion une larri honetan, eztabaida berriro plazaratzea, ideiak eta posizionamenduak argituz joan daitezen.

Komunitate Autonomoko 19 menditan antenak eraiki nahi ditu Eusko Jaurlaritzak.

Eusko Jaurlaritzak Komunitate Autonomoko 19 menditan antenak eraikitzeko proiektua burutu du. Beraien hitzetan, Euskal Herriko orografiak izugarri oztopatzen du komunikazio-ondena bidea eta horregatik, bada, nahitaezkoa da proiektu hori burutzea Euskal Herriko bazter bat ere gera ez dadin onden bista gabe. Horretarako Pagolar (Laudio) eta Orixol (Aramaio) mendietako gailurrean komunikazio instalazioak ezarriko lirateke, eta hortaz gainera beste zenbait menditan ere antenak eraiki.

Proiektu honen arabera Komunitate Autonomoko honoko inguruetan eraikiko lirateke antena hauek: Bizkaian Plentzia-Sopelana, Somorrostro, Karrantza, Indusi harana, Durango-Otxandio-Legutio eta Lekeitio-Ondarroa; Gipuzkoan Soralue-Deba, Tolosa, Aratz mendia, Arrasate eta Zumarraga-Beasain; Araban Laudio-Amurrio, Peñacerrada, Labastida eta Biasterin. Hortaz gain, bi antena lekuz aldatuko lirateke eta antena nagusi bat eraikiko litzateke.

Komunitate Autonomo osora hedatuko den komunikazio sarea eraitzeko asmoa du Gasteizko gobernuak, ditugun naturgune urriak pikutara bidaliaz.

Bost proiektu martxan jadanik

Antenak eraikitzeako proiektua aurrea doa, Orixol mendikoa lehena izan delarik. 1984ko uztaillean, Eusko Jaurlaritzak, antena bat eraikitzeako lizentzi eskaera bat egin zion Aramaioko Udalari, honekin batera bere mantendurako pista bat egitea beharrezkoa zelarik. Orixol mendia, 1.000 metrotako altuerarekin, paisaje eta ekologi aldetik baliu haundikoa kontsideraturik dago. Bestetik, Aramaioko Hirigintza Ordenamendurako Plan Orokorrak, inguru hortan edozein eraiketa debekatzen du, babes-leku eta naturgune bezala kontsideratzen duelarik Orixol mendia.

Hurrengo eskaera Laudioko Udalak jaso zuen, Pagolar mendian antena eta bitartekoak (kaseta, hesia, zerbitzuak, pista,...) eraikitzeako. 1985eko maiatzean, Laudioko Udalak plenoan bildurik, lizentzia ematea erabaki zuen. Bertako Ekologista Taldeak errekurso bat sartu zuen erabaki honen aurka, ondorioz Departamentu Foralak proiektua

geldieraztea eta baimena kentzea erabaki zuelarik.

Araban kokatzen dira hurrengo bi proiektuak, San Tirso mendian (Berredo) eta Bele harrian (Lagran-Pipaon), Kantauri mendikatean biak. Bele harriak 1.300 metrotako altuera du eta Kantauri mendikateko mendebalean kokaturik dago. Baimena 1986ko martxoan eman zen baina Udalak, terrenoa saldu baino alokatzea nahiago zuen. San Tirso mendiak ere 1.300 metrotako altuera du eta Kantauri mendikateko ekialdean kokatzen da. Bernedo eta Cripaneko Udalek 1985eko abuztuan eman zuten eraikitarako baimena jadanik obrak hasi direlarik.

Martxan jarri den azkenengo proiektua Otoio mendikoa da, Kantauri itsasertzeko mendirik altuena 400 metroekin. Izpaster eta Lekeitioko antinuklear eta ekologista taldeek gai honetaz izan den informazio falta eta obren ilegaltasuna salatu dute.

Ekologista Taldeak eta Mendizale Elkarteak proiektu hauen aurka

Baina badira zenbait pertsona, zenbait talde proiektu hauen aurka agertzen direnak, ditugun naturgune apurrak apurtzera bait datoz. Horrela, Euskal Herri osoko mendizale, mikologi eta ekologista taldeek Euskadiko mendien defentsan eta Komunitate Autonomorako Komunikazio Sarearen proiektoreen aurkako manifestu bat sinatu dute. Manifestu honen sinadurarekin kan-

Antena monstruoa Donostian

Jakin berria dugu, Eusko Jaurlaritzako Barne Kontseilaritzak beste antena bat eraikitzeako asmoa duela. Lehengoak gutxi ez badira ere, oraingo honetan Donostian kokatuko litzateke. Sartu berria da jadanik Donostiako Udaleko hirigintzarako komisiok proiektu hau aurrera eramateko eskakizun formalak. Eskakizun horren arabera Aranburu eta Goiaz baserrien artean (Hospital Probintzialaren atzekaldean) 240 metrotako antena bat eraiki beharko da, 240 metrokoa alajaina!

Zertarako nahiko ote du Eusko Jaurlaritzaren Barne Kontseilaritzak horrelako antena eraiki? Benetan gizartearen zerbitzurako izango ote Komunikazio Sare hau? Progresoaren izenean, naturari egingo zaizkion kalteak onartu behar ote? Komunikazio Sare honen helburu nagusia kontrol polizial handiago bat ezartzea ez ote?

Galdera ugari bururatzen zaizkigunak, kezka ugari proiektu hauek dakartenak. Baina kontuz! Naturaren izenean bada ere, gure bizimoduaren eta ingurugiroaren degradapena suposatuko duten proiektu hauek ezin ditugu onartu. Orain da garaia, gero...

A.P.

painari hasiera eman nahi izan zaio, kanpaina honen helburua proiektu hau aurrera eramateko egiten ari diren obrak geldieraztea izanik.

Talde hauek diotenez «egia esan, instituzioen jokaerak, konkretuago Komunitate Autonomorako Komunikazio Sarea' deritzan proiektuak Eusko Jaurlaritzak daraman jokaerak, ez digu erakusten gure inguruarekiko inolako errespeturik. Komunikazio sarearen arazo honetan argi geratu dena zera da: Ingurugirorako Kontseilaritza Ordea beti Barne Kontseilaritzaren menpean agertzen dela, eta azken hitza honek duela». Eta honela jarraitzen dute, Ingurugirorako Kontseilaritza Ordeak egindako Parke Naturalen proiektua erabat baliorik gabe geratu da Barne Kontseilaritzak asmatutako komunikazio sarearen proiektu horrekin».

Antxon PELAIO

WALTER GARMENDIA JR.

Lepetegi
&
Varela 86-

OH, HAU EGUN E-
DERRA!!!
AASHHH!
IKUSI BEHAR DUT
BERRERO!!! ATOKU-
KOS DA!!

HALA ERE, HORE TZANGO
DUT TXARRAGOAKO PRES-
TATU!!! ZIHUR NAIZ EZ DI-
DALA IKUSI ERE!!! EZ DU-
DALA EZER EGITERIK US-
TE DUT!

"FISIKO" HORREKIN, ZIHUR
NAIZ TIPO MORTASUN HAU-
DIKOS DELA, INDOREK LA-
GUNTARAK BEHAR EZ DUE-
NA!!! ETA NI BEZALAKO
NEKA BASTEEN GUT-
TXTAGO!!!

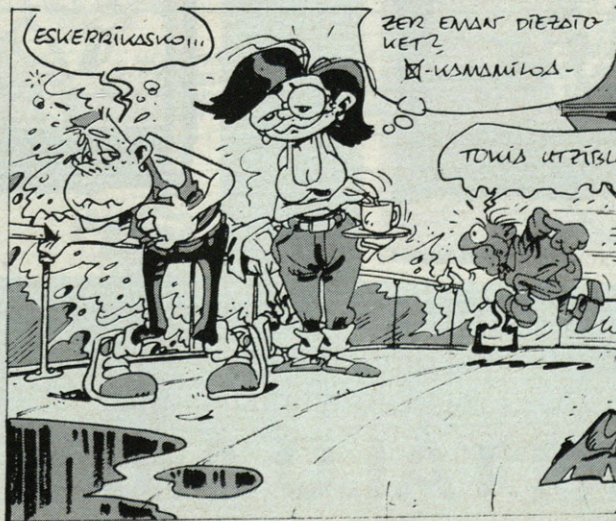
!!!SNIFF!!

24A

ZER EMANGO DIERZATU
KET AIK, HORREKIN TI-
PO BATIZ

- a□-KULTURA
- b□-SEXOA
- c□-ELKARRIKETA
- d□-ETAB!!!

ZER EMAN DIERZATU?

(ESKERRIKASKO!!!)

ZER EMAN DIERZATU
KET?

□-KUSKASIKO-

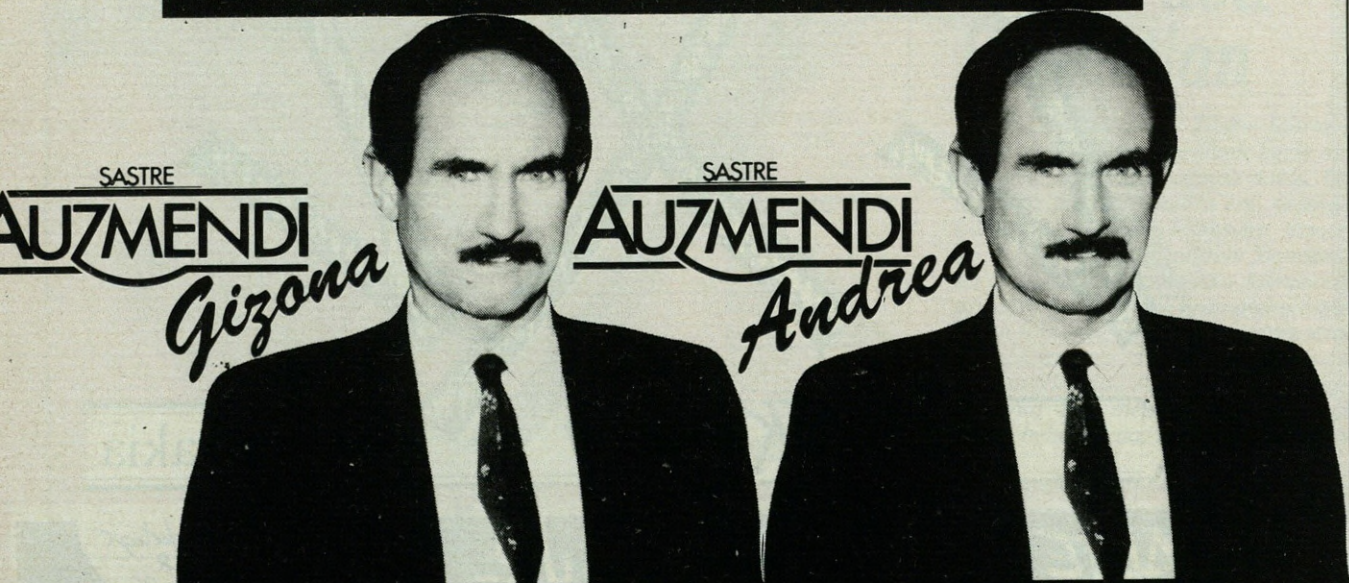
TOKI UTZIBLAGI!!!

24B

**Donostiako
emakumeak gizasemeen pare azkenean.**

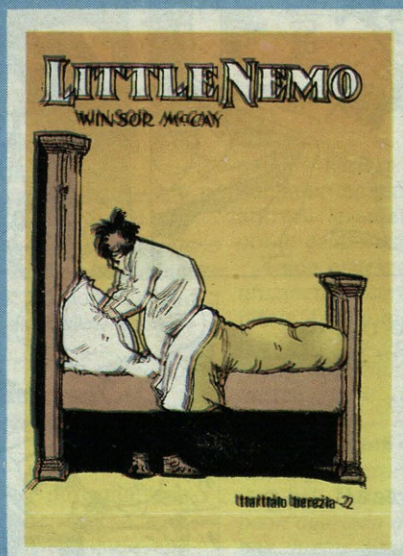
AUZMENDIK BISKIAK ORAINGOAN

Avda. 11 y Vergara, 1

Donostiako estiloa

EZ UTZI IRAKURRI GABE

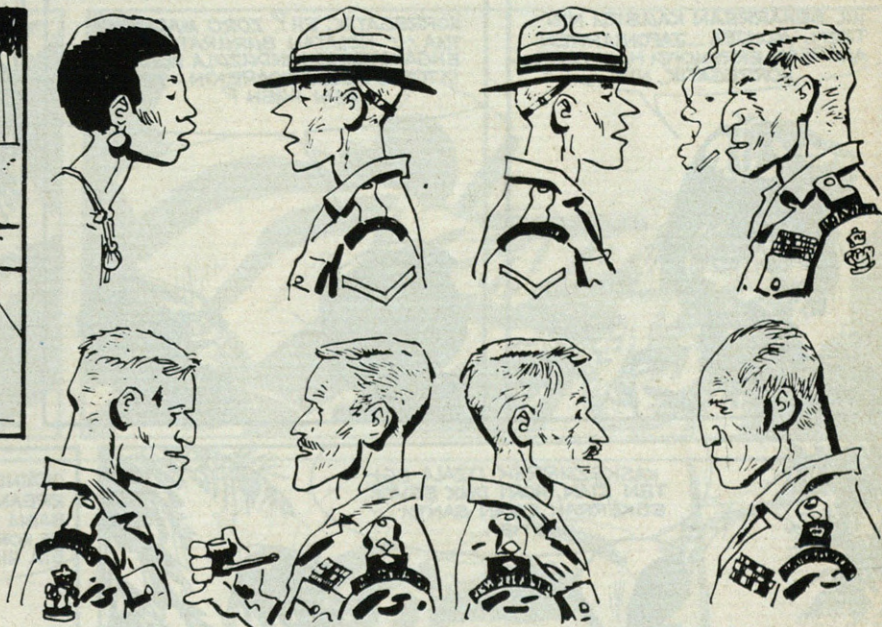
NEMO TXIKIaren ametsak ezagutzen al dituzu?
Larogei urte dituen komik honek, beste larogei urtetan irrifar
eta goza araziko dizu

TTARTTALO Argitaletxea

CORTO MALTESE: ITSAS GAZIKO BALADA (26. kapitulua)

Aurrekoaren laburpena: «Monjea» bere irla «ezkutu»rako itzultze bidean dagoen bitartean, Pandora eta Tarao norabait iristea lortu dute «Tao» marrazoari esker. Bertan inglesak dagoz.

HUGO
RAFF

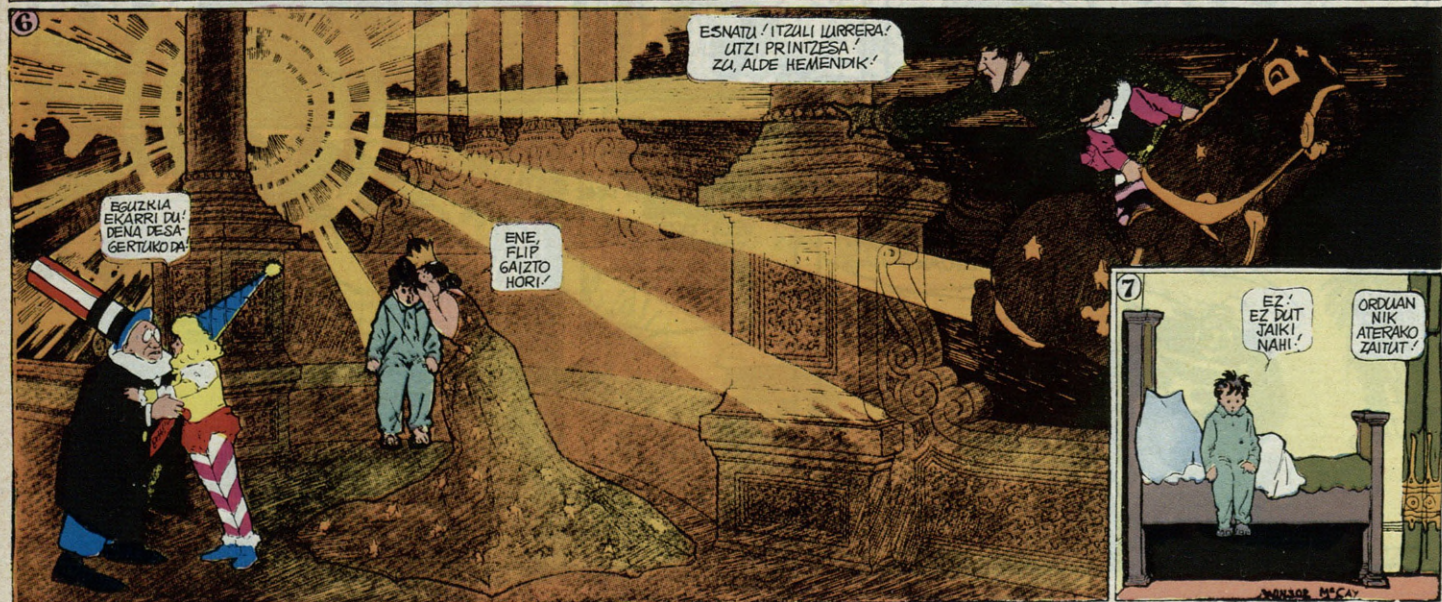
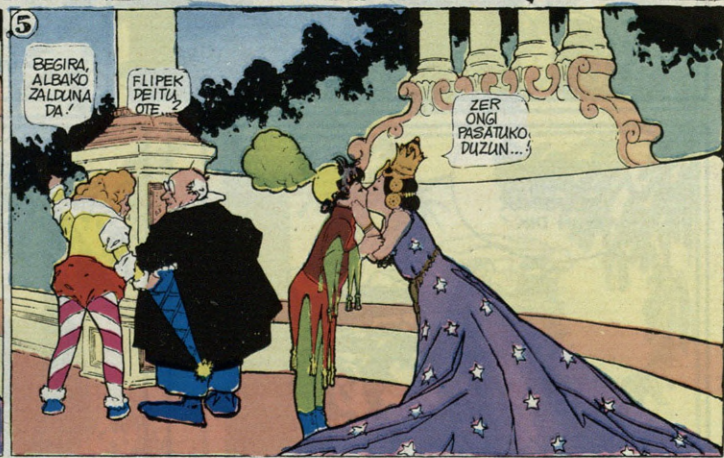
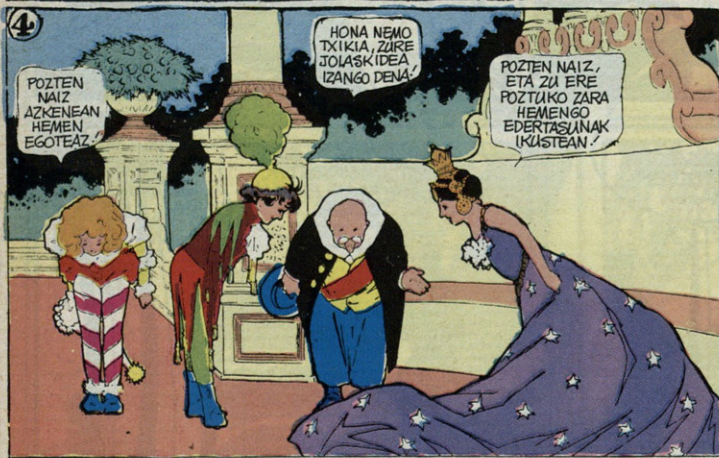
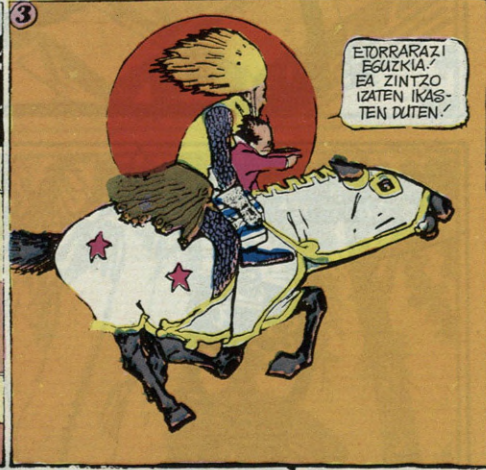
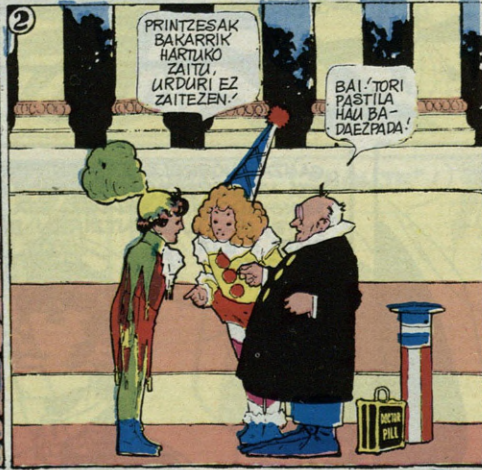
LITTLE NEMO IN CUMBERLAND

ZER ONDO,
AKABO
PENAK!

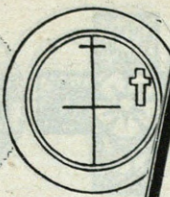
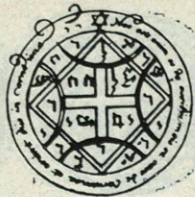
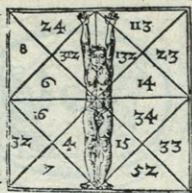
NEMO
IRITSI
DA AZKE-
NEAN!

ORAIN
BAI DIBER-
TITUKO
GAREIA!

GARAI
ALAIAK
ITZULI
DIRA!

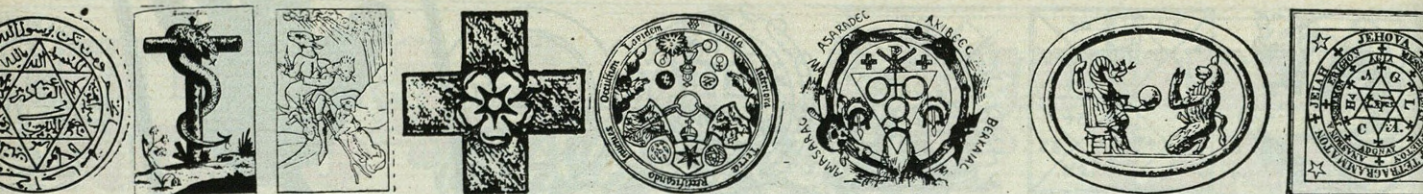

Aztikeriak

Aztikeria, sorginkeria (edo sorgintza), nigromanzia... Munduan barrena praktikatu izan diren "izkutuzko" arteak, gizakiaren sekreturik gordeenak argitu nahirik... Baina ez dira bakarrik izan izkutuzkoak jendearen adimenak iritsi ezin zitzakeen (ditzakeen...) sekretuak deskubritu nahi izan dituztelako, baizik eta, baita ere, kristautasuna hasiz gero behinik-behin, gogorki erreprimituak izan direlako; sentidu honetan esan daiteke, iragarkizunak (edo igarkizunak, apika gehiago erabiltzen bait da) egiten zituztenak (beraz, aztiak, edo sorginak, edo belagileak, edo...) izan zirela eliz-tribunalen suak erre zituen lehenbizikoetakoak. Monografiko honetan, Akelarrearen denborako "sorginkeria"z baino, lehenagoko eta orduko eta geroko "aztikeria"z aritzen gara: gertakizunak igarri nahi zituzten zientziez hain zuzen ere. Ondoko koadro honetan, Teniers-ek alkimista bat erakusten digu; urrea eta zilarra erdietsi nahi zituzten alkimistek, beste metaletatik abiatuta, halaber bizitza luzea zihurtatuko zuen elixirraren bila zebiltzen.

Aztikeria munduan barrena

Monografiko honek ukitu behar dituen arteak betidani-koak ditugu. Mendebaldeko bizilagunoi zuzen-zuzenean heldu zaizkigun lehendabiziko hotsak Greziaren denbora-koak ditugu. Hango jainkoak beren arteko borrokaldietan etorkizuna asmatzen zuten aztiez baliatzen ziren; hala nola Apoloren sazerdote izan zen Abaris izenekoa, zeinak hori egiteaz aparte izurriteak urrunerazten zituen eta jan eta edan gabe bizi omen zen. Grekoek, diotenez, Troiako gu-aldian, *iktiomanzia* izeneko artea erabili omen zuten; arraien barrenak erabiltzen ziren asmabide partikular har-
tan.

Garai haietakoa, ez bada lehenagokoa, beste hau ere ba-da: *aritmanzia*, non eta zenbakiez eta letrez baliatzen zi-

Sorgin eta belagileen batzarrerako ihesa.

ren; hartarako, adibidez, grekoek borroka batean lehiatu behar zuten bi gizakumeen izenak osatzen zituzten letrak aztertzen zituzten. (Ez omen zen hala ere arte hura *kledonismanzia* zelakoarekin konfunditzen; beste honetan izena bere osotasunean —egiten zuen hotsagatik edo— aztertzen bait zen). *Kausinomanzia* delakoan sua erabiltzen zuten: sutara jaurtitakiko objektua sukartzen ez bazen, seinale ona omen zen haientzat. Gero belarrak erabiltzen zituztenak di-tugu, esate batera *dafnomanzia*, erramu-belarrarekin; hura praktikatzeko moduetariko bat erramua sutara botatzea zen, zirritaka egiten bazuen iragarkizun ona zuten. Ehunda-ka zeuden estilo horretako arteak.

Beste batzuek, aldiz, oihartzun gehiago izan dute. Hor di-tugu egundaino puri-purian ailegatu den hirukote bat: astrologia, kartomanzia, eta kiromanzia (azken hau eskuaren az-terketaz baliatzen dena da). Horiek xeheki deskribitu nahi izatekotan jakina denez errebistak ez baina liburukoteak beharko genituzke; hobe, hortaz, deusik ez esatea. Iragarki-zunetarako azkenik koloreak ere erabili izan dira, eta gero edozeinek dakizkienak, zorioneko egunak eta zoritxarre-koak zeintzuk ote diren, nondik edo handik pasatzea ona edo txarra den, etab. Eta aipatu gabe ezin utziko ditugu ani-malien barrenak erabiltzen dituzten arteak; satorra prezia-tzen omen zen bereziki horretarako (eta esaten zen, kasu baterako, satorra lepotik helduta itoarazi zuen eskuak uki-tze soilarekin hagineta minak sendatzen ahal zituela).

Proba izugarriak

Horrelakoekin hasten zenak zergatik ez zuen *kefalono-manzia* erabiliko, non asto baten burua erdibitzen bait zen eta haren burumuinez hau eta hura iragartzen bait zen? (Germaniarrak omen ziren, arte haren oso zaleak). Eta, zergatik ez, gero, haur hildako baten erraiak erabili? Zergatik ez, orobat, haurra hil, akabatu, helburu hartarakoxe? Azke-neko haxe aurkitzen dugu, bada, sorginkeriarri buruzko prozesu askoren iturri-buruan.

Izugarrizkoenak dena den ez ziren "azti" edo "sorgin" deitzera iritsi garenek egiten zituztenak, haiek atxilotuta-koan inquisizioak (edo tribunal gaizto hura baino lehenago-koek) presoiei egiten zizkietenak baizik. Proba bat aipatzea-gatik, olio erabiltzen zuena dakargu orrialde hauetara: zerbaitetaz errudun zitekeenari besoa hartzen zitzaion eta irakitan zegoen olio eltze batean sarrerazi; gero zauria oihai batzuez estaltzen zitzaion eta handik hiru egunetara ez bazuen erreduaren seinalerik, hura errugabea zen.

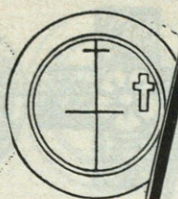
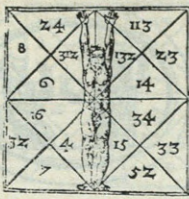
Beste proba bat, agian parregurea ematen duena baina franko askotan erabilia, beste hau zen: susmagarritzko per-sonari eskuineko eskua ezkerreko hankaz lotzen zitzaion, ondoren alde zurretik bedekinatutako ur-mael batean edo kupel handi batean botatzen zuten, eta, ur purifikatu harek ez bait zuen gaizkilerik onartzen, azaleratu egiten zuen erruduna, errugabea berriz bertan behera hondoratzen ze-larik...

Halaber, ezaguna da Rinh ibaian egiten zen proba bat, emakumeen "fideltasuna" egiaztatzeko: jaio-berriko umeak uretara bota eta, kasu honetan alderantziz, azalean geldit-zen baziren "legezkoak" ziren, bestela sasikumeak.

Constanciok debekatu zituen amuletoak

Sinismen zahar horien beste erakuspen-gisa bat ustez pertsona gaitzen kontra babestu zezaketen objektuei dago-kie: amuletoei. Amuletoak, garairik zaharrenetan guztiz on-gi ikusiak izan zirenak, gero, kristautasunaren sendotzeare-

Martaren madarikazioa

Maria arront neska delikatua omen zen. Harding ize-
na zuen haren aitak, Londresen bizi ziren biak. Ma-
riak 19 urte zituelarik mutil gazte bat interesatu zen
berataz, eta ezkontzeko hitza eman omen zioten el-
karri. Esposatu baino lehen, ordean, aita emakume iji-
to batekin topatu omen zen kale batean. Harek dirua
eskatu zion, eta Hardingek erantzun, gainean bat ere
sosik ez zeramakiela. "Gogoratu zaite, Marta ijitoare-
kin", esan omen zion emakumeak. Orduan gizaku-
mea haserretu zen eta madarikazio bat bota omen
zion ijitoari. "Gizon gaiztoa, gogorra —esan zion
hartan emakumeak—, begira nazazu!". Ahots harek
bihotza erdibitu bait zion, Hardingek begiratu zion.
Sua omen zerion Martari begietatik eta honela esan
zion: "Ongi fijatu zaite jauna, gu biok oraindik ere hil
baino lehen beste hiru bider ikusiko gara; nire bisitak
izugarriak izanen dira eta hirugarrena azkenekoa
izanen da..."

Hala bada, hasieran zerbait kezkatu zen arren,
laster betiko moduan ari ziren Hardingen familian.
Hiru hilabeteren buruan hasi ziren zorigaitzak.
Aurrenekoa Frederick —hala deitzen bait zen neska-
ren senargai— izan zen: zeraman karrutik erori zi-
ren Harding eta biak, eta hango zaurietatik mutila
trakestu egin zen bizitza guztiko eta Mariaren aita
berri burutik ahuldu zen arras. Halaz ere denbora
izan zuen emakume ijitoa ikusteko instante batez.
Ikarak hartu ote zuen, kolpeak baino gaixtokiango,
esaten omen zen. Bigarrena handik urtebetera, arra-
tsalde batean izan zen; Maria, neska debila esan du-
gunez, ohean omen zen, eta aita-ama zituen aldame-
nean; halako batean jeiki omen da aita leihoa zabal-
tzera eta zein ikusi karrikan! Marta noski, eta gizona
orru bat emanik itxi du atzera leihoa "bera, bera!"
esanez, amak berriz ez zuen deus konprenitzen eta
"zer, ba?"... alaba berriz hilik zetzan orduko. Luze
gabe izan omen zuen aita eroak hirugarren ikustal-
dia...

Valentinianok sabel-gaitzak sendatzeko marmol puska bat ukitzen zuen gazte bati burua moztu zion

kin (munduaren gure puska honetan, beti ere), debekatu
ere egin zituzten, arras. Constanciok eman omen zuen de-
beku haren agindua, eta Valentinianok halako gogortasu-
nez aplikatu zuen, ze makina bat lagun hilarazi zuen, hala
nolaabel-gaitzak sendatzeko hitz magiko batzuk esaten zi-
tuen aldi berean marmol puska bat ukitzen zuen gazte bati
burua moztu zion.

Halaz ere amuletoak erabiltzeari ez zion utzi jendeak.
Harri bitxiak, landutako egurñoak, animali pusketak izan
zitezkeen amuletoak. Azken horietarik, kamaleoiaren mi-
hia —narratzia bizirik zegoelarik moztan baldin bazi-
tzaion— zen ezagunenetakoa, bera gainean eramaki edo-
zein auzi irabazteko zihurtasuna izan bait zenezake. (Gogo-
ratu, bide batez, XVII. mendearen hasieran Lapurdi poliki
zapal dutako Delancre inkisidoreak dioenez, sorginen bilera
guztietan kamaleoiak egoten zirela).

Beste animali bat oso esanguratsua belea dugu. Gure ar-
tean daukan aipu txarra aldebat utzirik, Bretainian esaten
zenez, etxe bakoitza bi belek zaintzen dute, bata jaiotza ira-
gartzen duena eta bestea heriotza. Islandian bestalde belea-
ren karrankak interpretatzen zituzten, aztikeriaz, eta Hesio-
do, Greziako jakintsuak hegazti hau 2.592 urtez bizi zela
baiezatu zuen.

Amuletoetara itzuliz, ezagunenetakoa urkatuaren soka
da: bera poltsikoan izaki, edozein jokutan aise irabazi lite-
ke.

Alberto Handiaren sekretuak

Ikusten ari garenez, aztien arteak aski makabroak izaten
dira, edo behinik-behin heriotzaren inguruan jira-bira dabil-
tza. Azti famosoak Gublio poeta izan zen, erromatar inpe-
rioaren garaikoa; bide bazter batean otsoek jan zutelarik,
burua utzi omen zioten soilik, Gubliok zer egingo eta hoge-
i bertso kantatu omen zituen, inperioaren suntsitzea iragar-
tzen zutenak; bai suntsitu ere, handik aurkixera.

Beste buru batetaz aritzen dira gai hauek gusioko dituz-
ten autore infernalak. Errege kristau bat omen zen, Ertaro
parte hartan, noiz eta nola hilko zen jakin gura zuena. Har-
tarako jakobino nigromantiko bati hots egin omen zion, eta
harek, meza eman eta konjuro batzuk egin ondorenean,
hamar urteko ume bati burua moztu zion eta erregearen
aurrera eraman. Harek zer esango eta solas laburra egin

Gertakizuna iragartzeko beste arte batzuk

Alektriomanzia: Oilarra bidez. Zirkulo bat eginik, alfabetoko letrak bezainbat zati egiten dira, zati bakoitzean galbihi bat ipinirik. Aurrena jaten dituen aleei dagozkien letrekin jakin nahi dena asmatzen da.

Amniomanzia: Jaio berriaren burua zenbait alditan estaltzen duen mintzaren bidez. Arrosa kolorekoa bada, oker handiegirik ez; berunezkoa, orduan bai txarra.

Antropomanzia: Gizakien erraien bidez. Herodoto-ren arabera, Menelao Egipton gelditu zen, bi ume akabatu eta beren barrengeotan zer gertatuko zen irakurri nahi izan zuen.

Apantomanzia: Ustekabez azaltzen diren gauzen bidez: erbi baten saltoa, arrano batekin enkontrua...

Armomanzia: Bizkarren bidez. Bizkar zabalak onak datezke, amodio enkontruetarako.

Aspidomanzia: Ameriketako egiten omen zen. Zirkulo baten barruan ezkutu bat jarri, eta gainean ezarritako aztiak, bere estasi-sean, tarteka, jakin nahi denaz zerbaite esaten du.

Astragalomanzia: Dadoekin. Bi dado erabiltzen dira, batean biak bota eta hurrengoan bat bakarra. Zer numeroak aterara (1:A; 2:E; 3:I; 4:O; 5:V edo B; 6:P; 7:C edo K; 8:D edo A; 9:F; S, X edo Z; 10:G edo J; 11: L, M edo N; 12:R) eta hitz esanguratsuak antolatzen dira.

Bibliomanzia: Hauze da proba parregarria. Brujoak ezagutzeko egiten zen. Balantza batean ezartzen ziren, plater batean, susmagarizko pertsona, bestean, Bibliaren ale bat; Bibliak gehiago pisatzen bazuen, pertsona errugabea zen.

Baita ere egiten zen, urrezko orratz batekin Biblia ireki eta harek aurrenik seinaltatzen zuen hitza interpretatuz.

Bolomanzia: Honela egiten zen: zaku batean gezitito batzuk sartzen ziren, bakoitzak atakatu nahi ziren hirietatik izen bat zeramala; gero bat aterara, eta harek erabakitzen zuen, zein atakatuko zen.

Botanomanzia: Berbena edo ifarra (txilarra) hosto bidez. Gauzez haizeak fuertez jotzen zuelarik, hurrengo goizean joaten ziren aztiak eta non-nola erori ziren ostekoak eta adartxoak, honela edo hala esaten zuten.

omen zuen: *Zeruak mendekatuko nau...* Instantean gorritu omen zitzaion aurpegia erregeari, eta handik laster amorratuta akabatu zen.

Sekretuekin bueltan —gehiegizko ordenak zoritxarra bait dakar, *arpia* gisa batetik bestera hegaka gabiltza— pare bat bederen aipatu beharko ditugu. Esaterako: udaberriaz, hilekoa daukan emakume baten zenbait ile hartu eta zimaurren pilo batean sartu; eguzkiak berotzen duelarik sugandilak aterako dira. Beste bat: emakume bati sekretu bat aitorerazteko, ipini, lo dagoelarik, apo baten bihotza haren ezkerreko titian; segituan mintzatuko da. Beste bat: beste malefizioetatik libre izateko, ezkerreko zapataren gainean listukaldi bat egin.

Norbaiten maitasunaz jabetzeko erabili ohi diren filtroei bagagozkie sekretu are zoragarriagoak antzematen ditugu. Ehundaka daude filtroak. Guk betidanik aditu duguna zera da, hiponianoa darabilena, moxalak begi gainean daraman

sustantzia alegia; nahas bedi hiponiano hori enamoratzeari nahi den pertsonaren odolarekin eta berorri jatera eman bekio: inefaliblea.

Horrelako sekretuak asmatzen jarri zen pertsonarik sortzailena Alberto Handia dugu zalantzarik gabe. Dominikoa zen, eta oso eztabaidatua, erlijioetik abiatuta erlijioak prohibitzen zuen magiaren eremuen muga-mugan ibili zelako. Nolanahi ere legal bizi zen hura. Gezur pilo galantez osaturiko haren liburutzarrek, hemeretzigarren mendean oraindik, dozena milaka saltzen ziren Europako barruna, nekazari herrietan bati-pat.

Alberto Handia
(1193-1280), *Santo Tomas Aquinokoaren maisua*,
Miragarritzko sekretuak
izeneko liburu famatuaren
egilea.

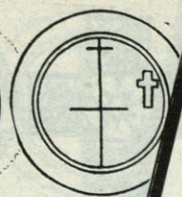
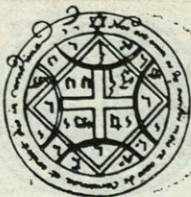
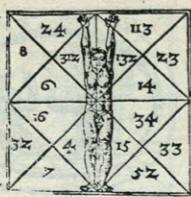
Aztiak ere sutara

Horren legal ibili ez zena Antoinette Bourignone izan zen, 1616an Lillan jaio zena, hain itsusia ze sortzeko momentuan monstruo bat zelakoan itotzea pentsatu zuten. Hertsirik bizi omen zen denbora luzean, magia liburuen artean, irudimena berotzen, eta handik irten zenean brujo artean ibili zen, eta mistizismo ero batez predikatzen omen zuen, harik eta Strasbourg-en jendeak harrikatu zuen. Bizitzaren amaieran *Gizakien itsukeriaz eta iluntasunetatik sortutako argiaz* izeneko liburu bat idatzi zuen.

Hura, denbora haietako modaz kontra, ez zuten erre, al-diz urte haixetan egin ziren sorgin-erreketa-zelebrene-takoak. Mende harexan hasieran hain zuzen argitaratu zuen Henri Boguet-ek bere *Aztiak buruzko solasak*. Monografiko honek partikularzki ukitzen dituen arteak praktikatzen zituztenak bete-betean harrapatzen zituen Boguet-en diskurtsoak. *«Aztiak sutara kondenatu behar dira, brujo legez...»*, dio, eta, aurrerago: *«persona batek iragarkizunak egiten dituelarik, sorginkeria da, zeina deabruaren ekintza bait da...»*

Gero, nolaz edo halaz, ez beraz penarik gabe, tradizioa inposatu zen: itzuli ziren *makiltxo iragarleak* (urritz-egurrezkoak izaten ziren eta denok irudimenean ditugu: bi-adardun makila, adarretatik heldua, eta bilatzen zena,

ura izan, urrea izan, zernahi izan, gertu zegoelarik makila inarosten hasten zen) eta *loteriak* —Espainian erabiltzen omen zen loterian asmatzeko nahiko modu jakingarria: San Juan gauez, 90 baba aldatzen ziren soro batean, bakoitza bere numeroarekin; aurrena sortzen ziren boste zegozkien numeroek erakusten zuten, urte hartako loterietan aterako zen numero bat...

Beste iragarri bide bat, Freud baino infinitoki lehenago-koa esango genuke, ametsena da. Jakina, aitzinean —egun ere, behar baino gehiagotan— gehiegizko automatismoz egiten ziren iragarkizunak (adibidez, esanez hortz eroriekin amets egitea hiltzearen seinale zela, ekaiz batekin arrisku handiarena, zaplasteko batekin ezkontza batena...)

Ezkontza aipatu dugunez, Errusian egiten zen proba bat kontatuko dugu: halako urtean ezkonduko zirenetz jakin nahi zuten neska guztiak zirkulo bat osatuz biltzen ziren, nork bere aurrean garagar-bihi mordoska bat botatzen zuen- larik. Horrenbestez, erdian paratzen zen emakume batek, begiak estalirik, buelta batzuk ematen zituen eta oilo bat uzten zuen lurtean. Zeinen aleak jan aurrena oilo harek eta huraxe esposatuko zen beste inor baino lehen.

Martin IRAZGOITI

Aztikeria Euskal Herrian

Pretentsio handirik gabe, Euskal Herrian eman diren, eta zenbait kasutan oraindik ere gure artean bizirik dirauten, zenbait aztikeria aipatuko ditugu.

Barandiarango on Joxemielek honela zioen 1921eko hitzaldi batetan: «*Eusko jentillen uskurtza edo erlijioa irudizko aztikeriakin nastua zan. Eusko-tregoarrietan gauza onen asterrak maiz billatu izan ditugu. Ortzezko, ikatzezko, arrizko (zingiñarri edo ugetzarri) eta beste orain bezalako kutunak, ugari agertu oi dira.*

Oraindik orrelako sinismenak gure artean ere badira.

Ezer baino lehen zera argitu beharko genuke, ea ze ezberdintasun dagoen aztikeria eta sorginkeriararen artean. Zer den aztia (mago) eta zer sorgina (bruj). Idoia Estornes Zubizarretak honako galdera hau egiten du Añamendi Enziklopedian, «*Mentalidad mágica y paganismo en los orígenes de nuestra brujería*» izeneko artikuluan: ¿Como acaece este paso de la magia blanca a la negra, de la simple atribución de poderes ocultos hechiceriles al pacto demoníaco, cómo se efectúa la metamorfosis del mago (azti) en brujo (sorgin)?

Daktilomanzia: Konstelazio batzuren azpian sorginek fabrikatutako eraztunen bidez.

Demonomanzia: Demonioen bidez. Haiei galdetuz eta beren erantzunez egin ohi zen, sarritan.

Eromanzia: Persek airearen bidez praktikatutakoa. Burua serbiletan batez jantzi, baso bat ur erakutsi zerurari eta urak irakiten bazuen, seinale ontzat zeukaten. Nahiko ero, bai, mantiko haiek.

Esziamanzia: Hildakoen itzalen bidez. Nigromanziatik bereizten zen, ez bait zen gorputzik ageri, irudia baino.

Espodonomanzia: Sakrifikatutakoen errautsen bidez. Alemanian joan den mendean ere praktikatzen zen: Gauez hildakoaren hautsetan jakin nahi zutena idazten zuten, goizean joan eta galdera hartatik gelditzen ziren arrastoak aztertuta, orakuloak ateratzen zituzten. Alditan deabruak berak idazten omen zuen erantzuna.

Estoikeomanzia: Homero eta Virgilio-ren libururak ireki eta aurrenik topatutako bertsoaren azterketaz.

Estolisomanzia: Jantzak bidez. Augustok militarren errebolta bat izango zela jakin zuen, bezperako goizean seiak sandalia gaizki lotuta ekarri ziolako.

Filorodomanzia: Arrosa baten hostoen bidez. Grekoek arrosa baten hostoa eskuaz estutu eta aditzen zutenagatik juzkatzen zuten, zer-moduzko amodioak izango zituzten.

Gastromanzia: Argi artean kristalezko edalontziak ezartzen ziren, urez beterik, eta mutil gazte edo neska hardun bati esaten zitzaion, ur haren azaletan zer ikusten zuen esplikatu zezan: handik asmatzen ziren, ez dakit zenbat gauza.

Hepatoskopia: Erromatarrek egiten zuten, beren biktimen gibeletan irakurritz. Geroztik satorraren barrengoak, katuarenak, xaguxahararrenak, oilo beltzarenak gehiago bilatu ziren, zeregin honetarako.

Jilomanzia: Egurra bidez. Bidean topatutakoa, sutan erretzen ari diren iltak...

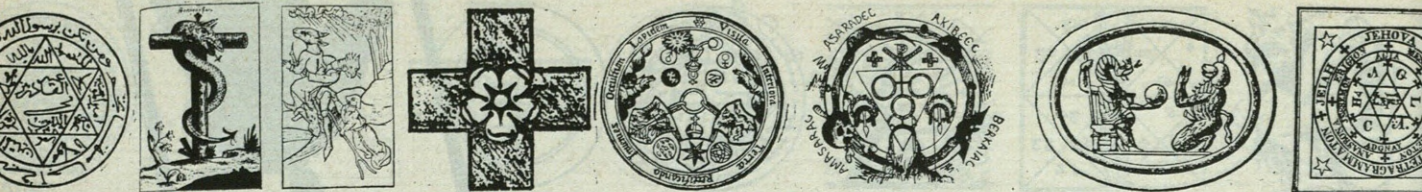
Kapumanzia: Kearen bidez. Belarrak (batzutan pertsonak) erre eta haiengandiko kea ari- na bazen, ez zegoen oso malo.

Kleidomanzia: Giltza baten bidez. Norbaiten errua egiaztatzeko erabili ohi zen. Paper batean estaltzen zen giltza eta neska birjin batek eutsitako Biblia baten gainean jartzen zen konjuntioa; aziak sospetxosoen izenak marmarkatzen zituen, eta errudunarena aipatutakoan papera desbiribikatzen zen begi bistan.

Kleromanzia: Dadoak, hezurtoak, babarrunak erabiltzen ziren honetarako.

Kristobalomanzia: Haragia eta tortilen bidez. Zoritzarrez ez dakigu nolakorik.

Lanparomanzia: Lanpara baten danbaladak aztertzen ziren.

Lekanomanzia: Ur bidez. Ilbeteko gau batez, zilarrezko baso batean, kandela baten argia edo laban batek isladatzen zuena begiztatzen zen, jakin gura zena ikuskatuz.

Libanomanzia: Intzientso bidez, kea dela medio batipat. Honekin denetarik ezagutu ahal da, ez badira ezkontzari edo heriotzari dagozkien xehetasunak.

Liknomanzia: Lanpara baten suaren bidez. Su-pindar batek aldegiten duelarik, bera norra doan, eta handik prezeski etorriko da berri onen bat.

Litomanzia: Harri koxkorren bidez (batak bestearen kontra ateratako hotsez).

Miomanzia: Sagu eta arratoi bidez. Sagu baten garrasiak presatu omen zuen Fabio Maximo, dimititu zezan. Beste batek zapata jan ziolako arront kezkatuta joan omen zen beste erromatar bat Caton-engana; honek erantzun zion, miresgarriagoa izango zela zapatak jan balu sagua.

Nigromanzia: Hildakoen gorputzen bidez. Sevillan, Toledon eta Salamancan nigromanzia eskola famatuak zeuden, Isabel I-k haien ixtea agindu zuen arte. Asirioek umeak hiltzen zituzten lepoa bihurtuz, gero haien burua izpiritu baten izena zeraman urrezko plantxa batean ipini eta buru harexek erantzuten zien, jakin nahi zutenaz.

Okulomanzia: begien mugimenduen bidez.

Ofiomanzia: Sugeen angula-mangulen bidez.

Palmoskopia: Biktimaren erraien taupaden bidez.

Partenomanzia: Emakumezko bat birjina denetz forogatzeko. Hari batez neurtu haren lepoa, gero berriz neurtu, eta bigarren honetan aurrenekoan baino lodiago bada, hura ez da birjina. Agata-harria hauts eginik eman uretan nahasirik edateko bestela, eta botaka hasiz gero, ez dago birjintasunik hor.

Pegomanzia: Ur-maeletan egiten zena. Harriñoak botata, edo-ta dadoak, eta hondoratu bidean egiten zituzten jira-bueltak ikusita inbestigatzen zen etorkizuna.

Rabsodomanzia: Poema liburu bat edonon zabaldu eta bertako bertso bat interpretatuz.

Sicomanzia: Pikuaeren hostoez. Hosto batean idatzi galdera, zenbat eta denbora gehiagoz iraundu berderik, orduan eta erantzun aldekoagoa izango duzu.

Sideromanzia: Burni-goritara bota belar izpiño batzuk, eta erretzen diren moduagatik atera presagioak.

Teframanzia: Exekutututako biktimen errautsa bidez.

Historia liburuek eta jakintsuen arteko eztabaidek argitu ez duten puntu honekin ez gara luzamendutan ibiliko. Ez-paigabeko oinarria baldin bada aztikeriek, beste hainbat ohiturek bezala, euskal sinismen zahar bati erantzuten diotela, hel diezaiozun horri eta jarrai dezagun aurrera.

Argizaria eta gaizkilea

Aztikeriaren oinarrian aztiak uste du, irudi batez, edota gauza bat irudikatzen duen ekintza batez, eragin dezakeela gauza horren gain. Honela ahaleginduko da aztia Natura bere indarpera erakartzen eta mendeatzen.

Ezaguna da Euskal Herriko santuen irudiak uretan sartzea euria egin dezan. Astigarragan, Ataunen eta Altsasun gogoratzen dira horrelakoak, nahiz eta beti euria etorri ez santua busti ondoren.

Gauza baten eta gauza hori irudikatzen duen irudiaren antzekotasunean oinarriturik bestelako bitxikeriarik ere bada. J.M. Barandiaranek kontatzen duenez Ataungo baserri bati, argizari bat pizteko eta hura erre aurretik behia lapurtu ziona agertuko zela agin du zion Tolosako aztiak. «Argizaria ahitzen den neurrian lapurra bera ere ahitu egiten da» esan omen zion baserriarrak gure jakintsuari hori egitearen arrazoi bezala.

Oiartzunen ere hala kontatu omen zuen batek: norbait min egin nahi zaionean, gaiztakeria baten mendeku modura edo, kandela bat eskaintzen zaio santuren bati eta piztu egiten da kandela. Ahitzen doan neurrian ahituko da kandelak irudikatzen duen pertsona ere.

Txanpon okerra

Antzeko beste aztikeria baten aztarnak ba dira Ataunen eta Abadiñon. Gaizkile bati kalte egiteko txanpon bat hartu eta okertuz gero, gaizkelea bera ere okertuta agertuko dela espero da.

Ohitura honek izan dezake oihartzunik historiaurrean. Nonbait nahiko arrunta da okertutako ezpatak, aizkora puskatuak eta ontzi hautsiak topatzea aztarnategietan.

Zinginarria

Zinginarria da Euskal Herriko emakumeek gehien erabili izan duten kutuna (amuletoa). Beira gorrista, ertz askoduna eta alde kuadratuak erakusten dituen, zulaturik dago erditik lokarria bertatik pasa dadin. Lepotik zintzilik eramaten zuten emakumezkoek.

Haurgintza boladan erabiltzen omen zituzten, zinginarriei esker bularrak ez gogortzeko eta zingiririk (tumor) ez jasateko.

Ez omen dira nahastu behar kutun hauek beste kutun klase batekin, itxura antzekoa izan arren kolore ezberdina duten beste batzurekin alegia. Azkeneko hauek titietan esnea traba ez dadin erabiliak izan omen dira.

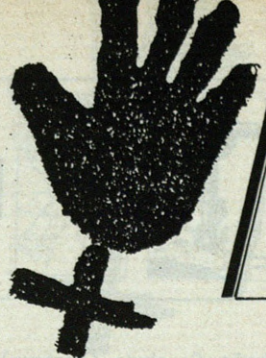
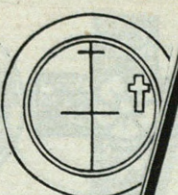
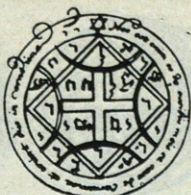
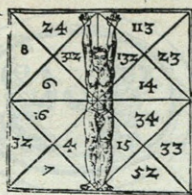
Hortzak ateratzeko

Haurtzaroan suari ematen dizkiote haurrek hortz zaharrak, eta baita berriak eskatu ere, esanaz: «Andra Marie, otsi zere ertz zarra, t'ekatzu berrie» (Ataun).

Laudion kirikino hortzez beteriko poltsatso bat zintzilikatzen diote haurrari. Honela seguru dakite haur horri hortzak aterako zaizkiola.

Larrabetzun ere bada ohitura hori, eta kirikino hortzak erabiltzeaz gain, basakatu hortzak ere erabiltzen omen dituzte.

**“Laster pasako da ume
bat eta jan egingo du
sagarra. Umea geratuko
da gaitzarekin”**

Erramuaren babespean

Doniñe (San Juan) egunean jasotako erramu (laurel) arbolez, eta beste zenbaitz ere bai, egiten da hurrengo urteko San Juan bezperako sua (Zornotza). Mareatu ondoren gorputzean jasadako zenbait haunditu jeisteko enplastoak egiten dira erramu bost hosto erabiliz (Oiartzun). Erramu errearen kea erremedio egokia da ekaitz batetan tximistaz babesteko (Bedoña). Etxeren batetan zorigaitzen bat gertatzen denean etxe hori erramurik gabe dagoela esaten da (Oiartzun).

Gaur egun ere, automobil edo kamioi berria estrenatzeko orduan, usadioa da toki askotan erramua jartzea tresna berriari.

Etxe berri bat egiterakoan ere ohitura da erramua jartzea teilatuan (Zarautz).

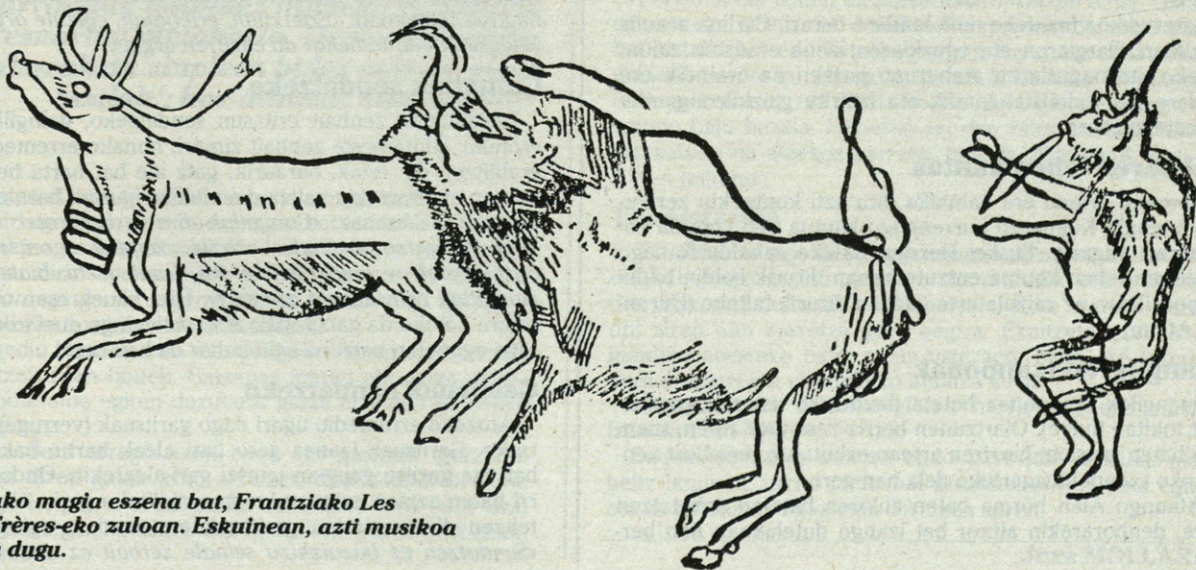
Haritzaren itzala

Egia esan ezinezkoa litzaiguke artikulua honetan belar eta zuhaitz guztiak aipatzea. Aipa dezagun besterik ezean baten bat edo beste adibide gisara.

San Juan bezperako gauean zenbait haritzek gaitz asko senda dezakela eta, haritz azpietara edota haritz pitzatuetan igarotzera eramaten dituzte eriak gau horretan (Zorno-

Karakolen iragarkizunak

Aztikeria hauek gaurregun ere, munduan barrena, nola erabiltzen diren jakingo bagenu, harrituta geldituko ginatke. Sobera bilatu gabe, Cubako beltzen artean praktikatzen den asmatze-sistema bat aurkitu dugu (Los oddun del diloggun - método para tirar los caracoles, con nociones del dialecto yoruba, lengua lucumí). Aztiak kasu honetan karakolak erabiltzen ditu, hamasei karakol. Bota egiten ditu lurrera, eta bat gelditzen bada ahoz gora eta gainerakoak ahoz beheara, ocana sodde izeneko figura dugu. Bi badira ahoz gora gelditzen direnak, ellioco. Hiru, ogunda. Lau, iroso. Bost, oche. Sei, obara. Zazpi, oddi. Eta abar. Manualak figura bakoitzak zer esanahia duen, adierazten du (oso luze: “oddi: zeure familian inbidiatzen zaituzte. Kontuz bizi behar duzu. Zure bi senidek desagertarazi nahi zaituzte. Yemayá-ren alaba zara zu, edo San Lázaro-rena. Jatekoa eman behar diezu horiei. Kontuz justiziarekin, paperekin. Ez jo ume bati buruan...” Gauza konplikatzan da karakolak bi aldiz botatzearekin (esate batera, obara eta oddi ateraez gero, “pertsona batek beste bat engainatzen du; gizona bada, bi emakume ditu; emakume bada, bi gizonezko ditu...” Zeremonia erabat zailtzen da ekintzaren inguruan egiten diren beste jokuekin, eta batez ere momentu bakoitzean esan behar diren hitzekin, hala nola, obara ateratzen delarik, oni bara, ola bara, ellé bara cicaté efelluyé cicaté lodafún elella ichún oni bara ellé bara quicaté lodafún orofó tinché olollá afillé, ellé quicaté... (bistan denez, Afrikako hizkuntzen hondarrekin paratutako hizkuntza da lucumí delakoa).

Aitzinako magia eszena bat, Frantziako Les Trois-Frères-eko zuloan. Eskuinean, azti musikoa ikusten dugu.

tza, Soskaño, Soraluze, Oiartzun). Zornotzan diotenez han utzi behar du gero eriak bere alkandora, haritzaren gainean, oroigarri bezala.

«Aritza beziñ entzute aundikoa da Elorria. Zuaitz au berez "bedeinkatua" dela diote, eta orregatik oñaztarrik etzayola inguratzen. Sinismen eta esaunda onen bidez, Doniñe egunean leio eta ate ondoetan elorri adarrak, oñaztarrik etxera sartu ez dedin, ipintzeko oitura sortu zan. Baita odei dagoenean, kanpotik dabiltzan gizonak, beren aonan edo txapelpean elorri-arantza edo adartxo bat eramaten dute (Ataun, Mañaria)». (J.M. Barandiaran).

Urrilorea eta sorgin-belarrak

Urrilorea (mandrágora) beti izan da, eta ez Euskal Herrian bakarrik, landare misteriotso bat. Gaixotasun guztietarako erremediorik onena izateaz gain, edabe eta nahasketetan ere bera zen osagairik inportanteenetakoa.

Bere zainak gizakiaren itxurakoak izanik, magikotzat hartua izan zen landare hau. Pentsatzen zen lurpetik ateratzerakoan sekulako garraisiak botatzen zituela, erotzeko modukoak. Arrisku hori ez pasatzeagatik, landare hau bilteko txakur beltzak erabiltzen omen ziren.

Ezin gara askorik luzatu senda-azti-sorgin belarrak aipatzen. «Sorginak eta errepresioa» liburuan honako hau irakur daiteke: «Halabaina, badirudi Europa Epel osoan bezala gure herrian ere "sorgin"-nahasketarako gehien erabili ohi ziren landareak patataren familiakoak izan zirela, hots, erabelar beltza, belakia (belladona), urrilorea (mandrágora) eta asma-belarra. Denak guztiz toxikoak (alkaloide konzentrazio altu batekin) abortatzeko ere balio zezaketen eta maiz antzean erabiliz gero buruan jotzen zuten, betirako nahastuta geratzeko moduan. Azala igurtzearekin ere lor zitekeen (lehenik eszitazio handi bat eta ondoren, lozorroa eta amnesia) eta horrela, aski ezagunak dira hegan egiteko ukenduak, sorginen pomadak e.a.». Landare hauen eraginik nagusien bezala lebitazioa eta likantropia aipatzen dira. Belar hauen, eta Kuleto Faltsua ere aipatzen da, botere erotik eta aluzinaagarria oso apreziatuak zirelarik festarako ere.

Ilargi-belarra edo eguzkilorea

Aztartzekoak litzateke nola landare berari, Carlina acaulis delakoari, ilargiaren eta eguzkiaren izena eransten zaion. Etxeko ate nagusiaren ataburuan jartzen da oraindik ere landare hau tximistengandik eta izpiritu gaizkileengandik babesteko etxea.

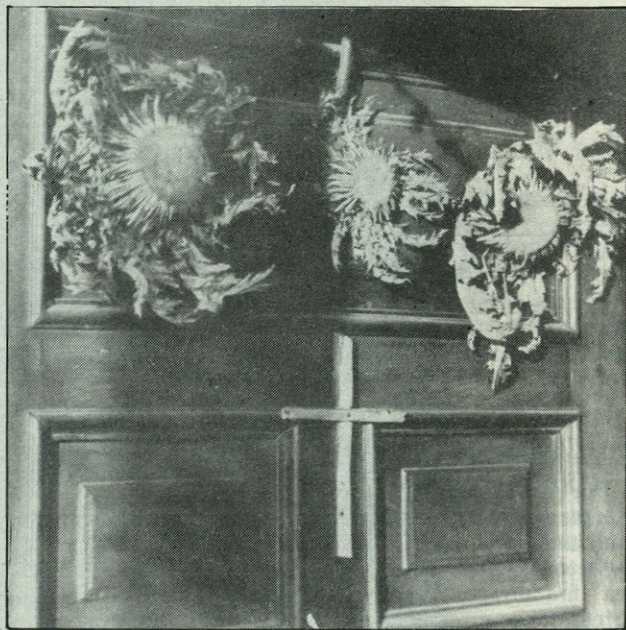
Kukuaren lehen kantua

Abereen artean ere hamaika dira azti kontuekin zerikusia dutenak. Kukuaren aurrenengo kantua beti izan da zorianaren iragarle. Euskal Herrian nahiko zabaldurik dago kukuaren lehen kantua entzuterakoan dirurik baldin baduzu poltsikoan ez zaizula urte guztian dirurik faltako (Durango, Ataun).

Suangilaren txanponak

Suangilak txanpon bezala daudelako ustea dago zenbait tokitan (lurre). Oiartzunen berriz zera uste zuten, suangila baten isatsa bi harriren artean ezkutatu gero bost xentimoko txanpona agertuko dela han gero.

Ataungo Aian horma baten zuloren batetan ezkututzen dute, denborarekin altxor bat izango dutelakoan han bertan.

Kardo-loreak, Zumarragan; gaizkiaren indarrak etxeetara sar ez daitezen ipintzen dira.

Errigoitin, Larrabetzun, Forun, Ibarrangelun, Oñatin eta beste zenbait herritan uste dute ona dela jokorako, suangila baten isatsa eramatea poltsikoan.

Akerbeltzaren laguntza

Aker beltza, Mariren irudi bat bezala ikusia izateaz gain (Akerbeltz) beti hartu izan da ganadua babestu izan duen abere bezala. Horregatik, ganadua babesteko, hazi izan du te ikuilu askotan aker beltzen bat.

Erleak eta argizaria

Ezaguna da hildakoen arima eta argiaren arteko lotura. Argiazaria pizteko beharrezko da erleek argizagia egitea. Horregatik esaten zitzaion honako lelo hau erleei etxeko nagusia hildakoan: «Erletxuak, erletxuak, egizute argizaria; Nagusia hil da ta behar da elizaren argia».

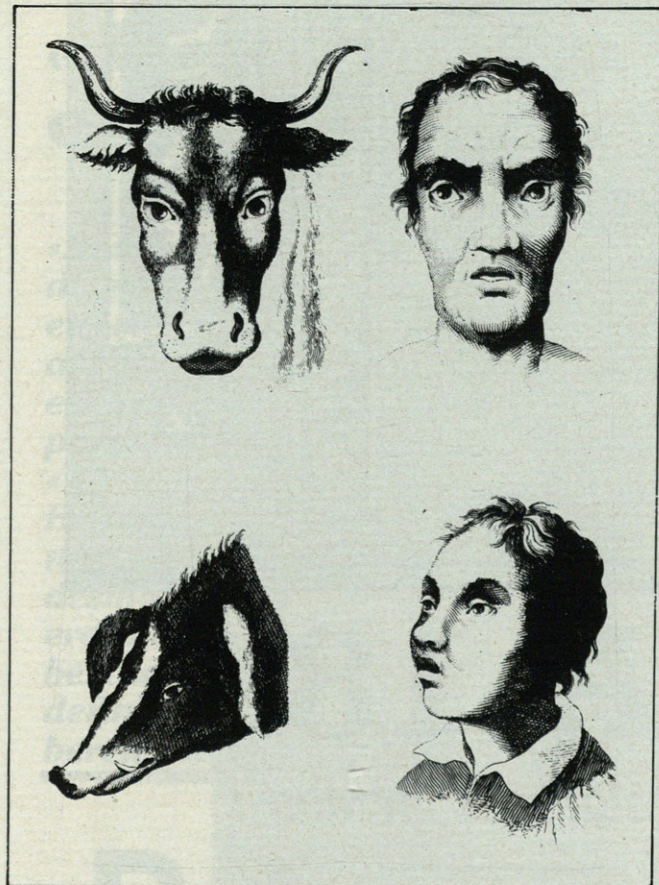
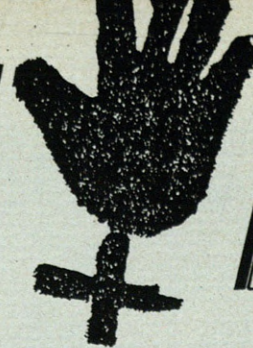
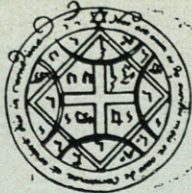
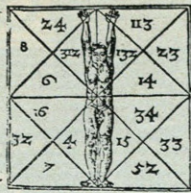
Gaingillak sendatzeko

Lepoaldeko zenbait eritasun sendatzeko, gaingillak (escrófula), edota beste zenbait zingiri, honako erremedio hau erabiltzen da: eriak, baraurik, gatz ale bat hartu behar du eskuan eta horrekin gaitza duen aldea igurtzi, harnasik hartu gabe eta esanaz: «Gaingillak dira + bederatzzi; bederatzziak + zortzi; zortziak + zazpi; zazpiak + sei; seiak + bost; bostak + lau; lauak + iru; iruak + bi; biak + bat; gaingillak egin dezala zirt-zart». Hitz hauek esan ondoren sutara botako da gatza suak zirt-zart egingo duelarik. Bederatzzi egunetan barrena egin behar da hau bera.

Garitsuak sendatzeko

Antzeko erremedio ugari dago garitsuak (verruja) sendatzeko. Garitsuak izanez gero gari aleak hartu, bakoitzeko bat, eta garitsu gainean igurtzi gari-alearekin. Ondoren harri baten azpian ezkutatu gero erabilitako garia. Hauek useltzen diren arauera garitsuak ere sendatu egingo dira. «Sendatzen ez bazaizkizu seinale zerbaite ez duzula ondo

Fisionomia izan da historian zehar oso sarri erabili den beste jakite-iturri bat. Kriminologo batzuek gaurregun ere sinisten dute, buruaren parte baten edo bestearen gehiegizko edo gutxiegiako desarroiloak adibidez hiltzeko instintoak esnarazi ditzakeela. Denbora batean, gonbaraketa sinpleen bidez aritzen ziren 'aztiak'; hor dituzue, lau ale polit.

bete esaten dizute erremedio ona dela frogatzeko.

Maltzurragoko bat ere bada: sagar bat lau zatitan banatu eta horiekin igurtzi garitsuak. Ondoren bidegurutze batetan jarri behar dira sagar zati horiek. «*Laister pasako da ume bat eta jan egingo du sagarra. Umea geratuko da gaitzarekin*» zioen Kortezubiko informatzaileak.

Erremedio hauek gaizki aterako balira hirugarren bat ere proposatzen zuen honek. Gatzagaz igurtzi eta gatza sutara bota handik alde egiten duzularik gatza erretzen ez entzuteko moduan.

Ekintza bera errepikatzen bada ere garitsua igurtzeko erabiltzen diren gaiak asko aldatzen dira batetik bestera: ihi-ura, garia, gatza, urdai puska bat... Gure ama ikusi izan dugu garitsua gibel puska batez igurtzi eta puska hori ezkutatzen.

Oihala jostea soina sendatzeko

Sanetena (distensión de tendones) sendatzeko bada beste erremedio bat batez ere Bizkaian zabaldutakoa. Sekula ez omen du huts egiten.

Pertsona bat izaten da horretaz arduratzen dena. Gaixoa-ren etxean sartu, eta denak isilik daudelarik, oihala puska bat, estalki bat edo antzeko zerbait hartu eta eritasunaren gainean jarriko du. Horratza eta haria hartuko ditu (korapiloric gabe haria), eta oihala iraganen du batetik bestera josi egingo balu bezala. Honetan ari den bitartean Aita Gurea erreztatuko du atzekoz aurrera, hau da, Amén-etik hasi eta Aita-n bukatuz.

Tximistarria

Tximistarria aipatuko dugu azkenik. Etxea tximistengandik babesteko erabili ohi den, eta oraindik ere erabiltzen den aizkorari deitu izan zaio horrela. Etxe atarian jartzen ohi ziren aho zorrotza gora begira. Ekaitzetan tximistengandik babesteko balio zuela uste zen, baita ere tximista bera erakarri eta erdibitzeko indarra zuela.

Historiaurreko aztarnategietan harrizkoak ere aurkitu izan dira era honetan jarriak.

Badakizue bada, aizkora ondo jarri etxe atarian, akerebeltz ikuiluan, urrilo pittin bat prestatu, *Mariri* hots egin... eta ea *galtxagorri* guzietaz libratzen zaren!

Joxe MOLLARRI

SUSA 18

Udako zenbaki berezia: beltz literatura

dagoeneko plaian

f°t°

- Argazkigintza teknikoa eta industrialia
- Studio-erreportaia

denda

- Argazki-materialeak
- Argazkietarako oinarri bereziak
(CIBACHROME, DURATRANS, JIRATUAK)

Puerto. 1 - 80003 DONOSTIA - TEL. (943) 428495

«Akelarre» taldea gero eta «Rockzale»ago

«Jendeak ez du dantzarik egiten gaur egun»

**«Rockzale»
diskoa atera
eta etengabe
ari dira saioak
eskaintzen uda
parte honetan
«Akelarre»koak.
Berbenero
normaletatik
desmarkatu eta
erdi-kontzertu
bezala
definitzen dute
beren saioa.**

Disko batzuk atera dituzte jada «Akelarre» taldekoek. Berbenatan hainbeste urtean aritutako talde baten diskoak nola funtzionatzen duen jakin nahi izan dugu aurrena. «Gutxi beti, marjen batekin. Diskoak lagundu egiten dik piska bat. Pentsa ezak, gure aktuazioetan ere gure kantak kantatzen dizkiagu hamarretik zortzi. Lau, bost diska horietan dauzkaan kanteekin egiten duk saio bat moldatzeko haina. Irrati eta diskoek ezagutarazi egiten dituzte gure abestiak».

Anoetako pub batetan juntatu gara eta presa daukate. Jotzera atera behar dute berehala. Honela osatzen dute bere saioa: «Dantza-taldeko doinuak, trikitixak, pasakalleak... eta gure abestiak».

Egiten duten musikarekin sartu gara nolabait: «Hik egin behar duk kanta bat gusta-

tzeko. Ez hiri bakarrik gustatzeko. Hire gustokoa grabatu daiteke baina gero ez duk saltzen eta... Orduan patroiak bilatzen dituk. Hik badakik halako eta halako erritmoa gustatu egiten direla. Patroi batzuk zeudek kontsumo musika estilo honetan. Hori errespetatuz guk jokutzen diagu. Hartzen duk erritmo bat... guk ezin diagu kantatu bat egin bat akustikarekin kantatzen eta atzetik beste bat laguntzen bakarrik. Kantu horretan zuzenean ozpa egingo dik jendeak. Patroi bat erabili behar diagu eta horrekin kanta sartu».

Azkenean F.M.etan nagusi dena da eredu: «Gaur egun zer entzuten den, horrekin jokutzen duk. Soinu mailan beti hartzen dituk, ez nitek esan nahi patroiak, baina ideiak anglosajoiak eta amerikanoak. Guzti horiekin ideia bat hartzen duk. Gero desarrolla...».

Talde gehiegi, pastel txikia

Berbena kontutan eta nola dabilztan eta: «Jazkoak egiten baldin badira aurrean... gustora. Uda nahiko antzekoa duk. Negua izan duk eskasagoa behar bada». Lehen baino eskasago omen dago asuntua. Egon omen da bolada bat fuerte xamarra eta gero bajoia. Orain berririo ere dantzalekuak direla eta zeezer ematen omen du.

«Pastela txikia duk hainbeste talderentzat. Talde gehiegi zegok momentu honetan. Igual, duela hamabost urte bolada bat egiten huen eta talde guztiek jotzen ziaten musika klase bat, berbena egiteko, dantzaldia egiteko. Gaurko egunean ja, beste espezializazio bat zegok».

Berbenen aldaketa

Hainbeste urtetan berbenatan aritutakoek makina aldaketa ezagutuko zituzten berbenatan. Zertan aldatu dira ordea berbenak?: «Zertan? Bada jada jendeak ez duela dantzik egiten adibidez. Lehen jendea ligatzera joaten huen. Gaur entzutera joaten duk piska bat. Hamarretik zazpi entzutera etortzen zaizkigu. Badira beti bi edo hiru toki, Hernani, Oreta... jende guztia martxan hasten zaiana».

Duela hamabost urte berbena talde baten errepertorioa egiteko eskema bat egin beharra omen zegoen. «Pasodoblea, rumba, trikitixa, pasakallea, Espainia aldetik pasodoblea asko jotzen huen... Gero 'canción pop-ligera' zegoena eta kantu batzuk. Horrekin osatzen huen errepertorioa. Gero degenerazio bat gertatu duk dantza mailan. Jendeak dantzatzea ez dik nahi. Gaurko egunean ezin duk tangoekin eta osatu errepertorio bat. Eskema hori aldatu egin duk. Gaurko talde batek hartuko dizkik F.M.ko abestiak baina ezin go duk rantxerarik egin.

Gaurko egunean, hori dena alderantziz jarri, jendeak ez zekik dantzan. Nor-

malean, neska batzuk tango bat egiten ditek, mutilek putaidearik ez, baltz bat ere ez zekitek... Dantzaldia bihurtzen ari duk ez jaialdia, baina gau-pasa bat, gau-pasa gazteentzat».

Beraien jarrera ere aldatuz joango dela bota diet. Ez dela jendea bakarrik aldatu alegia: «Bai, bai, hi ere jendearekin. Berbenero talde batek lan egiten dik F.M.ko abestiekin eta jendeak belarria eginga zeukak piska bat, irratitik e.a. Baina gurea duk... gure abestiak eta diskoan ateratakoak... nobedadea duk, eta jendeak pasa egiten dik piskat hartu arte».

Berbenero taldeetatik desmarkatu. Kontzertu talde bat bezala ere ezin definitu... Malabarismo bat baino gehiago egiten dituzte berea zer den esan nahian: «Gureak behintzat erdi-kontzertu bat ematen dik. Entzutera joaten duk jendea, baina taberna ere bertan dagoela. Gu ahaleginak egiten ari gaituk 'Euskal Gau Pasa' bat egiteko. Zerbait berezia nahi diogu asmatu. Errazago litzateke berbenero bezala, 'hau egiten duk' eta hori egin eta pezetaren bila joan pasando de todo».

I. LURIA

Rocka euskaraz Iparraldean: «Zein Ere»

**AEKantuzkari,
Donibane
Lohitzunen,
beste talde
martxosoen
artean, behar
zen bezala
preziatu
genuen «Zein
ere», krixton
inpresioona
egin zigun.**

Gau hartan, ez genuen argazki aski argirik atera ahal izan, orduan hemen elkarritzeta bakarrik doakizue. Ez da sobera komunikatiboa gure sistema etilikoa, ordea espero dugu irakurleek ulertuko dutela!

ARGIA.— ZEIN ERE taldea aurkeztu ahal diguzue?

ZEIN ERE.— Lau pertsona gara: Pat bajuau, Nat kitarrarean, Phil baterian eta ni, Yves kantuan. Badu bi hila-bete molde honetan esistitzen garela, baina lau edo bost hilabete lehenagotik elkarrekin garela erran ehar dugu. Bestalde gutako batzu IZAN berbena-taldean ibiltzen dira...

A.— Ze musika mota eskaintzen diozue publikoari?

Z.E.— Rocka egiten dugu, bakarrik rocka, ez dakit, nahiko speedatua izanagatik...

A.— Iparraldeko egoera kondatzen duena...

Z.E.— Bai, bixtan dena. Hitzak euskaraz ditugu, ikusten duguna, iparraldean bizitzen duguna musikatzan dutenak...

A.— Doi bat detailatuz...

Z.E.— Bof...(irriz). Denetaz mintzatzen gara. Ikusteko gogorik ez dugun jende nazkagarria aipatzen dugu; adibidez, herriaren borrokaren lekuko garenaz gero, hori ere azaltzen da gure kantuetan, ikusten dugun bezala esprimitzen dugu.

A.— Esprimitzen kritikatz edo?

Z.E.— Gure heinean kritikatz, bai. Dependitzen du nola sentitzen ditugun gauzak. Kritikoak zeri buruz? Agertuak izanen direnean beharko lirateke gure kantuen hitzak irakurtu, jendeak uler dezan pixkat...

A.— Taulagaineau iduri luke poziz zabiltzatela...

Z.E.— Taulagaineau izagiri ontsa pasatzen dugu, orain batez ere, eta ez dugu batere problemarik. AEKantuz kari hasi gara, gero Polo Beyriseko festibalean aritu gara, ondotik Gure Irratiaren festan eta laster kontzertu antimilitarista batean parte hartuko dugu. Emeki emeki ezagunak bilakatzen ari gara, deitzen gaituzte astean behin, ez da hain gaizki...

A.— Kantaria asko mugitzen da tauladan, beste taldeetako abeslariari konparatuz...

Z.E.— Ebe, ez dakit gustatzen zaio mugitzea, harat eta honat lasterka ibiltzea, musika horrekin sustut. Egiten du horretarako gogo baitu, eta gainera ontsa egiten du (irriz)...

A.— LP bat noizko?

Z.E.— Mementoko behar dugu gure hori landu. Kantuak moldatzen segitzen du-

gu beti, eta horien arabera hautu bat egin beharko dugu, aukeratu zatiak hobekio landu. Uda ondarrean ikusiko dugu zer egingen dugun. Negu honetan, serioski lanean ari izanik, maketa bat grabatuko dugu... Artean bai, pentsatzen ari gara!

A.— ZEIN ERE produktok ere kaleratzeko ideia duzue ez?

Z.E.— Bai, gure publizitatea guhaurek egin nahi ginuke, gure itxuraz arta hartu, gure moduko pegatinak eta atorrak plazaratuz... Gure kondu ari gara, besteen mando egoiteko orde...

A.— Nola ihardesten du publikoak?

Z.E.— Oraingo, behintzat, ontsa. Horri buruz pentsatzen dut, iparraldean talde askorik ez denez, are gutxiago euskaraz abesten dutenak, naski bakarrak gara, publikoa bere aldetik zain dagoela, zerbaiten esperoan, horregatik gu hori gara, eta ontsa pasatzen da. Giro bero horrek segitu behar luke, eta agian publikoa gurekin egongo da...

A.— Proiektuak?

Z.E.— Han hemenka kontzertuak eskaini, lasai lasai, martxa pixkatekin; negu honetan lan egin gauza serioa-goetara iragaiteko, beti trankiltasunik handienez...

Itxaro BORDA

Biltzar Nagusia ospatu zuen pasa den astean

«Pizkundea», orain arte bezalako ildotik

Uztailaren 11an, «Pizkundea» batasunaren aurtengo Biltzar Nagusia izan zen, eta bertan beraren inguruko hainbat korapilo jorratu ziren.

Hogei eta berderatzi partaide izan ziren Biltzar horretan, beste hainbat talde edo elkarteren izenean. Esan beharra dago denetara 39 direla bertan biltzen diren elkarteak, eta bereziki jarrera kritikoa nabarmendu direla hasieratik «Pizkundea» horrekiko Iparraldeko herri kultur mugimendutik. Adierazgarri delakoan, esan dezagun Seaska eta AEK koordinakunde horretatik kanpo direla.

Gisa guztietako balorazioak

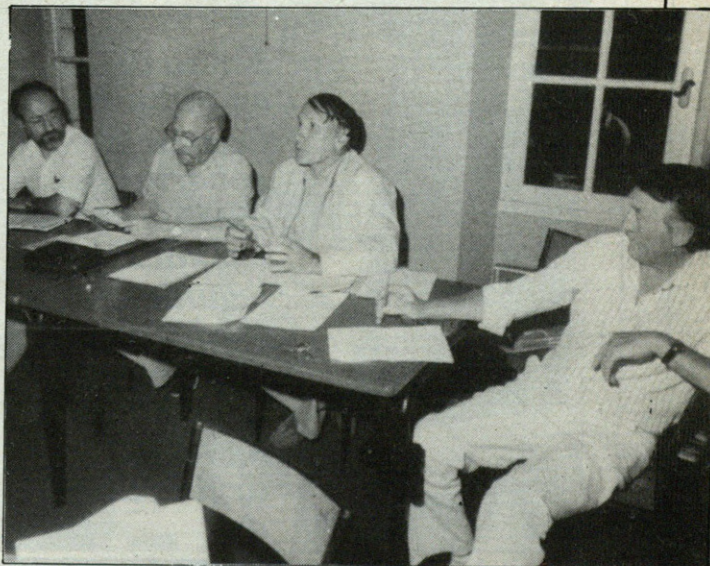
Biltzar horri buruzko balantzea egiteko garaian, gisa guztietakoak ageri izan dira azken aste honetan. Esate batera, «Herriz Herri» aste-kariak aski balorazio positiboa egiten du, esanez «Pizkundea»n oraino badela bizi-rik, eta gauza bere esanenezake Xipri Arbelbidek «Deia» egindako kronikaz, esan behar baita Xipri bera «Pizkundea»koa dela, nahiz eta aski kritikoa izaki.

Ez dira eritzi berekoak «Ekaitza» aldizkarian Biltzar horri buruz mintzo direnak, biziki balorazioe kontrakoa egiten bait dute «Pizkundea»k pasa diren hilabetee-tan eginiko lanaz. «Ikusiz ikusmoldeak eta egingogoak zer nolakoak izan diren, ainitzek pentsa dezakete —eta guk haiekin— Pizkun-deak ez duela orainokoa segurrik gauza haundirik piztuko», izan dira «Ekaitza»koen hitz gogorrenetako batzu. Hala eta guztiz ere, Biltzekoen artean egon zen giro optimistaren erakusgari gisa hona hemen Erramun Baxok-ek amaieraldean esan zuena: «elkarteen arteko el-gartasuna azkartu behar da, gisa hortan Pizkundea eus-kal kulturako bizitasunaren bilgune agertuko bait da...».

Urtebetan lorturikoa

«Pizkundea» baitakoek, al-diz, poztasunez eta optimis-moz behatzen diote elkartearen etorkizunari, eta ezer baino lehen pasa den ikas-turtean lortutako emaitzen errepasoa egiteari ekin zio-ten biltzartutakoek. Gisa ho-rretan, nabarmenenak kom-unikabideen alorrean eman dira, Radio France «Pays Basque»n egunero oren bat euskaraz egitea lortzearekin batera, «Sud-Ouest» egunkariko zu-zendaritzarekiko harremanetan jarri bait dira. Azken harreman hauen ondorioz, astean behin Hegoaldeko eta Xuberoko berriak sartzea er-dietsi da, halaber artikulatu-tiki batzu euskaraz sartzea, hori guztia «Pizkundeak» dohain egitearen truk.

Gainerako alorretan (an-terkigintza eta liburugintza, batik bat) egindako lan naba-riak ez ditu «Pizkundea»k zu-zenean egin, Baionako Kul-tur Zentroak eginak bait dira azken hauek.

Baionako Kultur Zentroa, eztabaidagai

Egon ziren eztabaidarik haundienak Baionako Kultur Zentroari buruz izan ziren, ez bait da ahantzi behar Zen-tro horrek «Pizkundea»rekin oso harreman estu-estuetan ari dela martxan bere hasie-ratik. Puntu horri buruz, puntu desberdinak izan zi-ren.

Hasteko, bertako langi-leen euskara maila. Izan ere, langileak hartzeko orduan euskarari ez zaio lehentasu-na ematen, erabakitakoaren kontra, Horrela gertatzen da gaur egun dauden bost langi-leetatik bik ez dakitela euskaraz, eta oraintxe aldegin-go duen euskaldun baten or-dez erdaldun bat jartzeko as-moa dutela.

Baionako Kultur Zentroa-ren politikarekin bat ez dato-zenak ere badira —«Pizkun-dea»ren barrukoaz ari gara, noski, zeren hortik kanpo kasik inor ez dago ados—. Esate batera, zenbaiten uste-tan etxe hau kultur mugimendua suspertzeko aldarri-

katu zen, eta orain, berriz, abesbatza profesionala sortu nahi omen da, horrelako ekintza batek elkartearen di-rurik gehiena beretzat behar izango duelarik.

Kultur Zentroaren puntu hori izan zen eztabaida ge-hienen jopuntua, baina sako-nean badago beste debate bat egin ez zena, baina «Piz-kundea»ren barruko eritzi zatiketa markatzen duena: Iparraldeko herri kultur mugimenduekiko erlazioa, eta bereziki Seaska eta AEKreki-koa. Batzuk ezer baino le-hen bi erakunde horiek zo-koan uztea nahi duten bitar-tean, beste batzuk haiekin kondatuz «Pizkundea»ren ba-rruan sar daitezen desio du-te. Sakoneko eztabaida hori konpondu gabe, nekez jo ahal izango du «Pizkundea»k aitzinera indarrez.

Peru UNTZUETA

Eusko Jaurlaritzak «Deia»ri bidea erreztu nahi dio, eta ARGIA bazterrean utzi du

Asteburuetakoko euskal 'egunkaria', irailetik aurrera

Antza denez, egunotan, Gasteizko gobernuak asteburuetakoko euskarazko 'egunkari' proiektuei diru-laguntzak luzatzeko agindua argitaratuko du.

Uztailaren 17an, berri labur bat zekarren «Deia» egunkariak bere lehen orrialdean: «Eusko Jaurlaritzak hainbat diru-laguntza eskainiko die gutxienez astean behin euskarazko 'egunkari' bat argitaratzeko gertu dauden enpresei». Egunkari berak zioenez, laguntza horiek luzatzeko erabakia uztailaren 14eko bile-ran erabaki zuen Gasteizko gobernuak, eta zenbait bete-kizun ere aipatzen zituen bilbotar komunikabideak, besteak beste, gutxienez 32 orrialde edukitzea, gaurkotasuneko gaiak jasotzea eta hainbat kazetari euskaldun erredakzioan edukitzea.

Euskadiko Ezkerran ez dakite ezer

Lehen berri nahasi horrekin, hainbat erreakzio desberdin jaso ahal izan dira euskarazko egunkariaren inguruan mugitu ohi diren pertsona eta taldeen artean. ARGIAk, bere aldetik, ahalik eta informazio gehiena bildu nahi izan du, instituzioek isil-isilean eraman nahi izan dituzten datuak irakurleek behingoz jakin ahal izan ditzaten.

Hasteko, euskal egunkariari buruz esan beharra dago Gasteizko instituzio politikoaren aldetik consensus bat egon dela iaztik hona EE eta PNVren artean, zeinaren euskarazko egunkaria atzeratu egiten zen, eta horren ordez euskarazko ajentziaren gaia bultzatzeko asmoa agertu bait zen. Horren arabera, pentsa liteke urrats be-

rri honetaz Euskadiko Ezker-rrak zer esanik izan zezeakeela. Xabier Gurrutxagak ezeztatu egin zigun, baina: «Guk ez dugu horren berri-rik, normalean eta urtero euskal aldizkariaren artean banatu ohi diren 20 milioien partida hori ez bada; dena dela, aspalditik ez dugu Gobernuarekin gai horretaz harremanik eduki, sei hilabete badira euskal ajentziaren gai horretaz bilerarik ere eduki ez dugula».

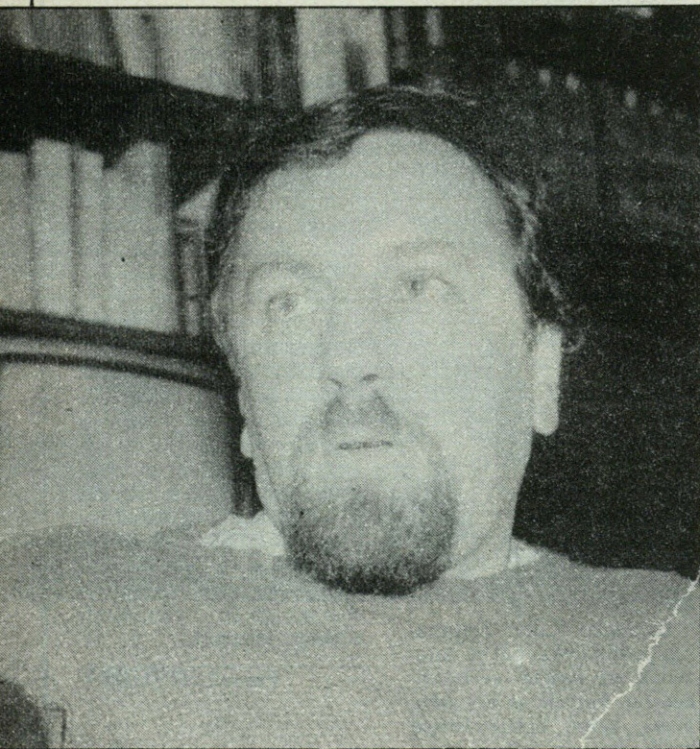
Euskal ajentziaren dirua, gastatu gabe

Teorian behintzat, horrelako diru partidarik ezingo omen litzateke erabaki Legebiltzarretik pasa gabe. Ez da horrela gertatu, berriz, asteburuetakoko euskarazko egunkariak subentzionatzeko Agindua hortxe bait dago, argitaratzeko prest. Hala eta guztiz ere, aipatzekoa da euskal ajentziaren gaia ere hortxe bartertua dagoela, zipitzik ere mugitu gabe eta horretarako zegoen presupostu-zatia ere inon gastatu beharko dutela Eusko Jaurlaritzakoek.

Ez dira hor amaitzen, dena dela, Eusko Jaurlaritzak kaleratu berri duen asmo hori argitzeko topa ditzakegun giltzarri guztiak: Amatiño eta «Deia»ren artean aspaldi samarretik dabilen proiektu bat gutxienez aipatu beharrekoa izango litzateke.

Amatiño, asmo berriaren sortzailea

Duela hilabete pare bat iturri guztiz fidagarrietatik jakin ahal izan genuenez, ETBtik kaleratu berria zen Amatiñok berehala asmo berri bati heldu zion: euskarazko egunkariari. Halere, asmo hori urrun samar ikus-teagatik antza, beste projek-

L.M. Bandres ministroak argi eta garbi «Deia»ri bidea erreztu nahi izan dio Agindua berri honekin, eta ARGIA baztertu.

tu posibleago batetaz pentsatzen hasi omen zen: astean behin —asteburuetan— argitaratuko zen egunkaria. Horretarako, «Deia»ra jo zuen, eta ditugun azken berriak aurreproiektua aski burutua zuela orain dela hilabetez gero.

Kasualitatez ala ez, Jaurilaritzaren oraingo asmo berri hau puntuz puntu Amatiño eta «Deia»ren proiektuarekin lotzen zaio: 32 orrialde, aktualitatezko informazioa, astean behin... ezin konpenetrazio haundiagorik.

Tranpa-proiektua Jaurilaritzaren eskutik

Egia esan, Amatiñok «Deia»koekin harremanetan hasi zenerako lurra aski ondua zegoen iada, martxoa aldean egin zen «Deia euskaraz» esperientzia puntual harekin, eta batez ere Joxe Ramon Belokiren horren aldeko xede tinkoekin. «Deia euskaraz»en esperientzia, egia esan, ezin penagarriagoa gertatu zen emaitzen aldetik, salmentei dagokienez, hiruzpalau mila saltzera ez bait zen iritsi (nahiz eta hai-zatu diren zifrak askoz haundiagoak izan). Egun bakarretako egunkari hartan argitaratu zen inkestari apenas dozena pare bat pertsonak erantzutuz zion.

Esperientzia hark gauza bat garbi erakutsi zien «Deia»ko arduradunei: halako edozein proiektuk edukiko lukeen diru-zuloa betetzeko instituzioetatik dirua jaso behar litzatekeela. Eta horretara, hain zuzen, etorri da oraingoan Eusko Jaurilaritzatik iragartzen zaigun Agindu hau, tranpa-proiektu hau alegia. Zergatik diogun tranpa-proiektua? Proiektuaren aurre-idazketan behintzat abuztuaren 15an bukatzen delako eskaerak aurkezteko epea, eta 'egunkariak' edo 'egunkariak' irailaren lehenetik hasi behar luketelako martxan. Epe horretan ezinezkoa da diru-laguntza horietara bildu daitekeen proiekturik aurkeztea.

«Deia»k hilabetetan ernatutako proiektua

Epe horien barruan ezer egitea ezinezkoa dela esan dugu, eta hein batetan gezurra da. Ezinezkoa dela egia da, baldin eta aurretik horre-

lako proiektu bat prestatzen hilabete pare bat gutxienez ez badaramazu. Hori, noski, «Deia»ren ez beste guztien kasua da. «Deia»k aski denbora izan du horrelako proiektu bat prestatzeko, berari komeni zaizkion baldintzak Jaurilaritzak puntuz puntu baieztatuko ziutela segurtasunez.

Susmoen alorrean besterik ez bada ere, «El Diario Vasco» horrelako beste zerbaite-tan dabilela ere litekeena da, jakin ahal izan denez. Urrunago joan gabe, DVko Larrea zuzendariak ETBri duela hiru bat hilabete egindako deklarazioetan, gisa horretako proiektu baten atzetik ibiliak direla ondoriozta daiteke. Duela egun gutxi egin dituzten kontratazio berri batzuk horren aldeko ezer argitu ahal ligukete behar bada.

ARGIA, ia espreski zokoraturik

Ondoko koadroan ikus daitekeenez, eta bigarren baldintzaren arabera, ARGIA diru-laguntza hauetara bildu ezinean geratuko litzateke, «egunkariak argitaratzeko infraestruturarik» ez daukalako. Izan ere, Aginduak ez du garbi uzten infra-estruktura hori (errotatiba, teletipoak, e.a.) kontratatu ahal daitekeenik, eta anbiguitate horrek ARGIA bezalako interesdunei atea aurretik ixten dieten. Modu horretan, egunkariaren artean «Deia»ri faboreko tratu ikaragarria emateaz aparte, egunkariez gain ARGIA bezalakoei bidea itxi egiten zaie.

Epea berez ikaragarri laburra izanik ere, are eskandalozkoa irudi lezaioke nobaiti diru-laguntzetarako deia egindako garaia: abuztua. Hamabost egun gutxi dira horrelako proiektu bat prestatzeko, baina are gutxiago enpresa periodistiko guztietan opor garaitzat hartu ohi den abuztuaren. Eskuar-tean duzun ARGIA hau, esate batera, iraila baino lehenagoko azkena izango duzu, eta geu bueltatzen garenerako, Aginduaren epeak atzeratzen ez badira bederen, proiektu berri hau martxan egongo da. Sorpresa bat baino gehiago emango digu irailako *rentréak*.

Dabid ZUAZALDE

Badirudi urrats berri bat eman daitekeela udazken honetan euskarazko egunkarirantz.

Egunkari bat 15 egunetan egiteko makina

JOSU Legarretaren proposamenez, Luis M. Bandersek erabakitako Agindu berri honek ondoko zehaztasunok jakinerazten ditu, aurre-idazketan gero-ko aldaketarik suertatzen ez bada behintzat:

1.— Egunkaria asteburuko agertuko litzateke, astean behin, goizetik derrigorrez, gutxienez 32 orrialde-takoa, eta egunkari normalak banatzen diren ordu beretan banatzekoa.

2.— Enpresak azpiegitura nahikoarik daukala frogatu behar luke.

3.— Egitasmo horretarako gutxienez 6 (sei) erredaktore kontratatu behar litzuzke, Kazetaritzan lizentziatuak edo egunkarigintzan bost urtetako esperientziadunak.

4.— %75 aktualitateko informazioz bete beharko da.

5.— Proiektuak abuztuaren 15a baino lehenago aurkeztu beharko dira, eta martxan irailaren lehenetik hasi beharko dute.

6.— Gutxienez 10.000 ale argitaratu beharko dira, eta abenduaren 31era bitartekoagatik argitaratzaileak 6,5 milioi jasoko ditu.

Lehen baino seriotasun haundiagoa,
baina gau giroa galduz

UEU, heldutasunera iritsiz

**Bukatu da
UEUren
Iruñeako XIV.
edizioa, eta
ezer baino
lehen
—balantze
modura—
bertan parte
hartu duten
zenbaiten
eritzia jakin
nahi izan dugu.**

Horretarako, administra-
zioakoak, irakasleak, ikas-
leak, tabernakoak... bilatu
eta beste urteak ezagututa
beraien ustez aurtengo UEU
nolakoa izan den galdetu
diegu. Erantzunak gusto guz-
tietakoak izan ziren, nahiz
eta bi konstante agertu zi-

ren: gaueko giroa jeitsi egin
da eta seriotasuna haundia-
gotu.

*Jabi Duoandikoetxea eta
Enrike Zuazua matematika-
koak:* Oso ondo dago dena.

*Ikasle berrien taldea, lehe-
nengo aldiz UEUra agertu di-
ren fisika eta psikologia-
koak:* Oso ondo dago. Espe-
ro genuen baino hobea; ber-
riz etortzeko asmotan.

*Amaita Otxoa, seigarren
urtea UEUn linguistikari:* Mo-
bida gutxi dago, bestela on-
do, jendea aurtun taldeka da-
bil; joan den urtean denok
elkarrekin genbiltzan. Kla-
sean ondo.

Miren Barrutia: Txarto, gi-
ro gutxi dagoelako gauez, ez
dago girorik agian esperien-
tzia dutenen kulpaz izango
da. Klaseen aldetik ondo ge-
hienetan.

Iñaki Gonzalez: Nire ustez
giroa apur bat apalagoa da-
go aurtun. Jenerazioen ar-
tean hausketa bat dago nire
ustez, edo etendura bat. Kla-
sean, ni pedagogian egon
naiz eta denetatik egon da,
batzuk oso ondo besteak flo-
jo.

*Mari Carmen Aierbe, ha-
margarren urtea:* Asko serio-
tu da UEU alde guztietatik
begiratzuz. Farra egiten dira
noski, baina askoz ere se-
rioagoa da.

*Mertxe Martinez santur-
tziaarra, seigarren urtea:*
Igual pixkat desberdina. Je-
nde berria etorri da, eta beste
urteetan etorri den jende as-
ko falta da. Lehenengo as-
tean nahiko makala orokor-
ki eta klasean. Halaz ere na-
tur zientziakoak Ordesara
egindako txangoa ondoren
giroa berritu da, hobeagotu.

*UEUko tabernakoa (erde-
raz):* Nire ustez beste urtee-

tan baino jende gutxiago da-
go, eta nik hemen hamar ur-
te daramatzat. Baina argi da-
goena da lehen baino giro
gutxiago dagoela. Nahiko gi-
ro hotza.

*UEUko prentsa bulegoko
periodismoko ikasleak:* Lana
besterik ez dugu egiten he-
men... baina oso ondo dago
eta esperientzia majoa da,
giro ona eta berriz bueltatze-
ko gogoz. (Beste batek) Fol-
klorismo gehiegi dago, hau
da, azken urte hauetan eus-
kal kulturaren inguruan
ematen den kolklorismoa
edo... Lehenengo astean es-
pero genuen baino giro gu-
txiago egon zen, edo esan zi-
gutena baino gutxiago be-
hintzat.

*Mari Karmen Menika,
idazkaria:* Nik oporrak har-
tzeko gogoak ditudala. Nire
inpresioa oso ona da, partizi-
pazio, kopuru eta gainera-
koen aldetik. Programak be-
te egin dira, eta arratsaldeta-
ko saioak orain arte behin-
tzat ondo joan dira. gauez
ere giro ona egon da.

*Fernando Plazaola, fisika
saileko:* Ni etorri berria naiz,
baina fisika sailean giro oso
ona dago, inoiz baino ikasle
gehiago. Partizipazio aldetik
ere, ondo.

*Joxe Ramon Etxebarria,
fisika saileko:* Oraindik ere
diotena diotelarik premia-
zkoa da UEU unibertsitate ofi-
zialak betetzen ez dituen
eremuak egunen batetan be-
tetzetik izan dadin. Bestetik
niretzat pozgarria da katea
ez dela eten eta etenbidean
ez dagoela, hau da badaude-
la soziologikoki erreleboa
hartuko dutenak prest. Eta
hori kalitatez eta gero eta
kalitate handiagoz betetzen
ari dela.

*Iñaki Gaminde, linguistika
saileko:* Ondo. Ni pozik na-
go. Alde batetik gauza onak
eta interesgarriak entzuten
direlako klaseetan, eta beste-
tik giro ona dagoelako.

Maite Erro, psikologiakoa:
Hasteko, beste urtetan baino
jende gazteagoa dagoela-
koan nago. Horrek poz
haundia ematen du. Erreali-
tate honek hankaz gora bo-
tatzen du, oraingo gazteei
ezer ez zaiela inporta dioen
mitoa. Ez da egia beraz, kul-
turari buruz edo euskarari
buruz paso egiten dutela.
Beste hitzetan badaude bi-
harko euskal unibertsitatean
sinesten dutenak.

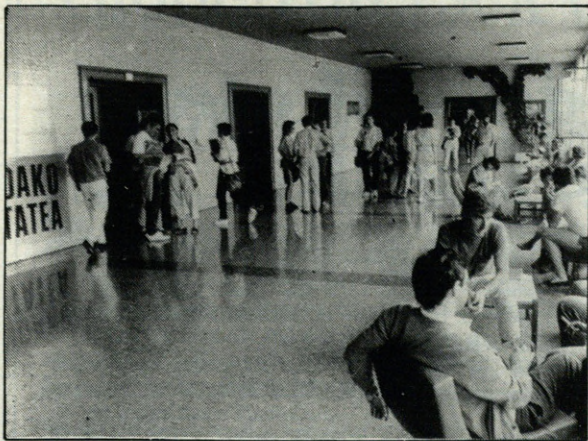
*Iñaki Irazabalbeitia, kimi-
kakoa:* Nire ustez badago
salto kualitatibo bat beste
edizioekin konparatzen ba-
dugu, nik somatzen dut, eta
besteen iritzia bada ere, se-
riotasun haundiagoa dagoela
aurten partaideei begira ea
klaseekiko. Gauean bada gi-
roa, baina jendeak ondo
erantzuten du goizetan. Nire
ustez beharrezkoa den giro
serio unibertsitario bat sor-
tzen ari da. Ez da jadanik le-
hen batzuentzat zen bezala
UEU hamabost eguneko ba-
kazioak pasatzeko tokia.

*Andoni Axpe eta Andoni
Arenaza, bostgarren urtea
UEUn:* Joan den urtetik nire
ustez jende kopurua piska
bat jeitsi egin da. Joan den
urtean agian jende gazte ge-
hiago zegoen. Besteall berriz
zera zioen, nire ustez jendea
aurten askoz ere formalagoa
da, agian zaharragoa delako,
klaseak bete beteta daude
eta taberna aldiz hutsagoak.
Bi hitzetan UEU zintzoagoa
dela dirudi.

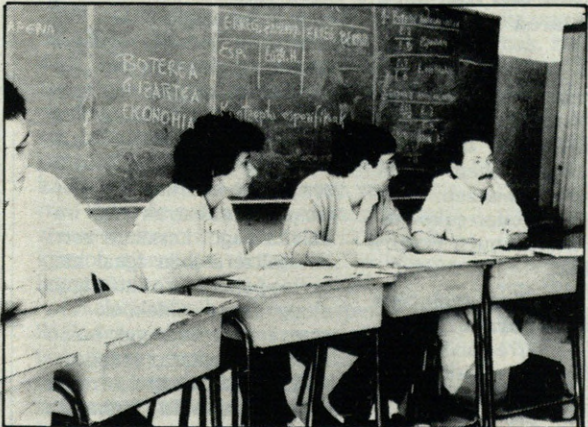
ARLANTZ

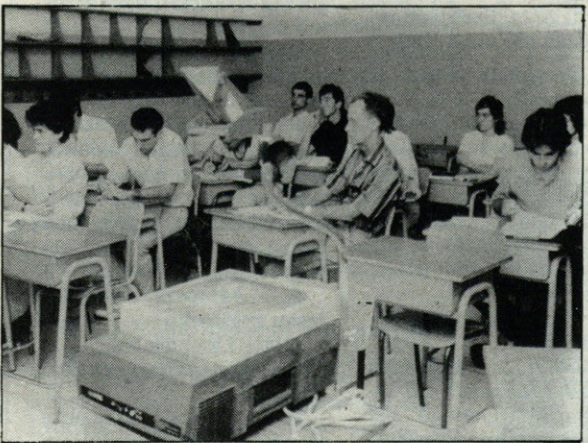
UEU datutan eta argazkitan

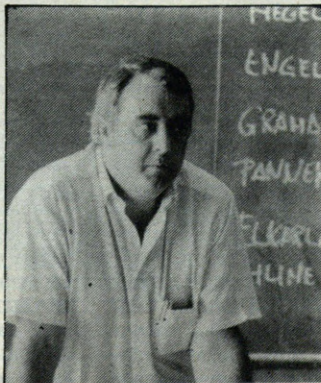
Klaseetatik kanpoko giroa asko jeitsi da aurreko urteetatik hona, jende gehienak uste duenaren arabera.

Klaseetan, berri, giroa asko zintzotu eta serioagotu omen da, hori ona edo txarra denentz guztiak bat ez datozelarik.

Ikasleen ea irakasleen kopuruari begiratu gero, ez dirudi aurtengoan aurretik zenbaitek iragarritako desastrea izan denik. UEUk urtetik urtera daraman sendotze bidean XIV. edizio honek aurrerapausu nabaria suposatu du, antza denez.

Partaideak: 450 lagun denetara, hauetatik irakasleak 125 izan direlarik.

Sailak: 20 izan da sailen kopurua, sei sekziotan banaturik eta tartean bi berri: nekazaritza eta alfabetatze tekniko adiministrazioan.

Presupostua: 2 milioi, horietatik zortzi Eusko Jaurlaritzatik eta 1,3 milioi Bizkaiko Foru Diputaziotik jaso delarik. Geratzen dena udaletatik, beste instituzioetatik, eta batez ere ikasleen matrikuletatik.

uztailekoa

Jo(b); gazte hauek

BEGLAK itxi eta udak itzal epelak dakartza urtarrilean. Nerea den uztail honek berriz, argia baitzinen zeharkatzen zaitu. Begiak ireki eta eguzki berria hondartza luzeetan; horrek badi-tu zuretat: itsas beherak, aurpegi eta oinen arteko gerturatze estuak, batez ere, urazpian sudurretik eta ahotik irtetzen zaizkizun aire bolutak.

Goizean, hatzak ez dituzu tinta beltzez zikindu.

EGUZKI gorria arratsaldeko 8:35 direnean, hirian jendeak bazterrak itotzen dizkizu. Zeren zuk, ikasle esaten dizuten horrek, entzun duzu arestian, urruneko matutiaren ohizkotasunez, kritikoak, dann, Sidra, donn, kongreusa, dann, atentatuak, dinn... Erdi konektaturik pentsatzen ari zara, zorioneko esaten dizuten hori, bainu jantzi urdinetan, motxiletako alemanekan, azken batean, sugerentziaren filosofian, tape, tape, destapea.

Azkenean, joe, musika eta musika ematen duten uhin bat hatzedu.

HONDARRA kiskaltzen zegoen, aizu. Bernak, walkmana, ilea, haizeam hazkazal luzeak, itsaso eta izerdi tantak mitosian azal beltzean. Batzuk geldirik eguzki xurgapenean, besteak dira, pendulari badoazen, badozen eskuturrak, apar zuria eta kresal usaia.

Bazoaz penfletoz ereindako kaletan zehar loreak zanpatzen.

ESKATZEN duzu, 8:40 direnean, edari txuri bat. Zigarroaren espiraleak biltzen du izotzen klikia, hizketa eta amplifikadoreen burrunba. Ezpain lehorretan badoakizu likido zuria, mihi aldapan gainezka, amiltzen da izozturik behera, eztairiaren larrosa piztera. Aaaaa. Nikaragua. Bai, dena dela turra eta purra, purra.

Zuk bakarrik baitakizu, laino guztien azpitik, sasiola triste i sola dagola.

Itziar ALKORTA

Mendi-zokotik plazara euskaldun legean

Bautista Madariaga, eskola gutti baina umore franko

**Arront ibilia
dugu Bautista
Nafarroako
plazetan
gaindi. Aurki
jubilatzeotan
da,
bertsotarako
ilusioz beterik.**

Ez ziren base-
rri xaharre-
ko sukalderaino sartzen
arratsalde beroko eguzkia-
ren errainuak. Mantxo eta
xamur solasten ari Bautista;
baso bete bana ardo aldean.

ARGIA.— Nola sartu zi-
tzaizun bertsoarako gri-
na?

**BAUTISTA MADARIA-
GA.**— Hori ttikitatik; aitona
bertsolaria izan ta mutiko tti-
kia nintzelarik ikusten nuen
zahartua gizajoa bertso-kan-
tari ta denok barrezka ta,
hartatik ohartzen hasi nin-
tzen. Gero, noizpehinka 17,
18 urtetara iritsi nintzen
tabernan bat edo beste ari-
tzen ziren, ta haiekin; Afiz-
ioa bazen herri honetan
baina, bertsolariarik ez, plaze-
tan ta kantari arituko zenik
ez. Kanpotik ekartzen ziren,
zera, Basarri, Zepai zena,
Uztapide.

Soldaduskan banituen la-
gun gipuzkoarrak eta haie-
kin hasi nintzen gehien bat,
Mariano Ostolaitz oiartzua-
rra ezagutu nuen eta hare-
kin aritzen nintzen. Gaztea-
go nintzela, mendian lanean
eta, buruan ibiltzen nituen
nik bertsoak, bota gabe.

A.— Zein da, aldiz,
oraingo giroa Bortziri in-
guru honetan?

B.M.— Orain ere bada gi-
roa, Arantzan zerbait besta
denean beti ekartzen dira
bertsolariak, ihauteriak dire-
la edo, errege egunez edo,
askotan etortzen dira. Baina
ez dago gazte bertsolariarik,
entzule bai baina...

A.— Zer garaitan egin
zenuen aurreneko pla-
za-saioa?

B.M.— Soldaduskan nin-
tzelararik egin nuen aurreneko
saioa plazan, Mariano lagu-
narekin Arantzako bestetan
egin nuen. Ni ohitua nen-
goen ostatuan zirika aritzen
baina ez nuen plazan kanta-
tu nahi, atzenez animatu

egin ninduten eta hala, Or-
duan bazen ohitura urte za-
harretan, gabon gauean,
errege gaua baserriz baserri
batek kordioia, besteak ber-
tsoa. Bertsotan bat bakarra
zen, eta beti ni jartzen nin-
duten.

A.— Nola bizi izan duzu
txapelketaren mundu ho-
ri?

B.M.— Aurrenekoa 60.ean
egin nuen, Nafarroako txape-
lketa hasi zenean. Elizon-
don. Aurten ere izan gara
Lekunberrin. Lehen urduri
samar jartzen nintzen, orain
ez. 1961.ean Nafarroako txape-
lketa irabazi nuen Etxarri
Aranatzen.

A.— Zer giro gustatzen
zaizu bertsoarako?

B.M.— Barre-gaiak dire-
nean edo, alkarri zirika ihar-
dutea eta, badakizu. Lazkao
Txikirekin ere saio batzu
eginda nago ta. Bertsolari zi-
rikatzaileak oso maite ditut.

A.— Bertsorik paratu al
duzu sekula?

B.M.— Ez, ez dut horreta-
rako pazientziarik, fabrian
egunero lan eginda, base-
rriari ere kontu egin behar
eta ezin beti neketan bizi.
Aurki naiz jubilatzekoa, eta
orduan lasaia go badut jartze-
ko asmorik.

A.— Doinuetan zein ibil-
tzen dituzu?

B.M.— Gehien bat lehengo
zaharrak, Uztapidek eta ze-
rabiltzatenak. Oraingo bat
edo beste ere, Amurizarenak
eta, hari kopiaturik, beti
ikasteko prest.

A.— Mugitzen al zara
bertso-aditzera eta?

B.M.— Bai, ahal dudalarik
beti joaten naiz. Aurten ere
Donostian izana naiz, iaz Pa-
txi Etxeberriari egindako
omenaldian han izan nin-
tzen, laguna baitut oso. Azpi-
llagari ere egin behar diote,
eta han izango naiz. Jendea
horretarako propio mugit-
zen da txapelketa garaian,
omenaldia dela edo, jendea
asko mugitzen da bertsoa

aditzeko, eta hori onuraga-
ria da.

A.— Nola moldatzen za-
ra hizkerarekin bertsoa-
rako?

B.M.— Ez dut Arantzakoa
gehiegi erabiltzen, aitona gi-
puzkoarra nuen eta; beste al-
detik euskaraz asko irakurri-
ta nago ta hango hitzak har-
tzen ditut. Basarri egunero
egunero irakurtzen dut. Ga-
nadu-lanak egiteko ta, Basa-
rri jartzen dut irratian. Per-
nando Amezketarra, Txirri-
taren bertsoak, Aita Zabala-
ren bertso-liburuak eta, ber-
tso-paper zaharrak eta, ira-
kurrita nago. Lesakara zerri
bat saltzera joan igual eta,
bertso-papera erosiko zigan
aitak, beste aldekoek ere
esaera asko dute guk baino
egokiago euskaraz esanda.

A.— Zer sentitu zenuen
61.ean txapela irabazita
eta iaz Arantzan egin zizu-
ten omenaldian?

B.M.— Omenaldi-Eguna
iritsi arte oso kontentu, bai-
na egun berean gauza asko
bururatzen eta, norberaren-
dako ez da egun ederra.
Txapela irabazi nuenean ere
pozaren bidez ez zen bertso
bat ateratzen, inpresioa
egiten du, egun normal ba-
tean lasaia go askoz ere.

A.— Asmorik txapelke-
tetan segitzeko?

B.M.— Oraindik bai.

A.— Basanabarrera zoa-
zela ta?

B.M.— Duela bi hiru urte
Donibanen egon ginen. Hara
pozik asko joaten naiz, han-
go lagunak hemengo anaiak
bezala dira niretzat. Gehie-
nak ezagutzen ditut, alka-
rrengana arrimatzen gare-
nean, besarkadaka ta, ezin
asperturik, etxerakoan ezin
alkar agurtu. Oso maite di-
tut. Txirritaren omenaldian
Xanpun eta biok Iruneraino
etorri ta, han alkar agurtzen
ziren belarriko-minak, bata
alde batera ta bestea beste-
ra.

Iñaki CAMINO

Globetrotersek egundoko pasara Mundobasketean

**Denok ikus ahal izan genituen. Belarri atzean gordetzen zuten ba-
loia eta sudurretik ateratzen zuten saskian sartzeko, beste taldeek bis-
to-i-nobistoa jokatzeko bitartean. Ze erremedio! Azkartasun eta
arintasun hura magikoa zen ia: saltuetan, defentsa presiñetan, mugi-
mendu orotan —baloi nola gizon—, saskiratzetan...**

**Globetrotersak ez ote ziren ere aipatu zuen telebistaren aurrean ne-
re osabak. Beltzak ziren, pare bat salbu; malabarista harrigarriak;
beste mundu-ghetto batekoak, ez egin dudarik.**

ESKUJOKOTARA bakarrik ez ziren murriztu ordea *trotersak*. Haien jo-koa ez bait da artista konsagratua-rena, dena errez dominatuko duenaren tankerakoa. Estraina ongi presionatu behar da defentsan, bakarka (indibidualki), ahalik eta azkartasun speedikoenaz, kontrarioen itzal eskibagaitz bilakatuz, bazterrak nazkatzeraino. Horixe egin zieten yugoslabiarreri: Petrovic pakean utzi ez, mundu guztia zoramenaraino ito... eta jolasera gero. Saskibaloia dibertidorea, ikusgarria, malabaroa, ingeniotsua.

Jokalaria astunik ez zegoen apenas. Mue-
lleak zeramatzen belaunetan. Nork pen-
tsatu horren beso luzeek hainbesteko er-
reflexurik ukan zitzaketarik! Lokomotora bat
izan zen *trotersen* mundobasket osoan ze-
har, kontraerasoz nola jugada entseiatu ba-
ten bitartek edozein talde berehala desore-
katzeko moduko lokomotora errukigabea.
Lute Olson entrenatzaileak oso denbora gu-
txi izan omen zuen bere taldea aukeratu
eta antolatzeke, eta benetako prolemekin
trotersak hautatzeko garaian —ehundaka
mago ei dago hango unibertsitateetan!—.
Elkartu zituenean, dena ulertu zioten ho-
geitabat eta hogeitabi urteko mukitsuok.

«Unibertsitari gazteak», ez dago beste sekreturik

Pentsa Estatu Batuetan liga profesional
bat dagoela, zeinean extraterrestreek joka-
tzen duten gutxienez. Sekulako dirutzak
irabazten dituzte urteko, Maradona edota
Lendlek gaina agian. Enpresek dirutza ga-
lantak inbertitzen dituzte talde hauetan,
ekipoa bera segituan enpresa arras errenta-
garria bihurtzen den arte. Dirua, especta-
kulua eta kirola: hiru osagai koktel eztan-
dagarriaren erdiesteko.

Eta pentsa orain... mundobasketean ikusi
ditugunak unibertsitariak baino ez direla,
beren Unibertsitateetako koloreak defenda-
tzen dituztela, egunen batean, zorte pixka-
tekin, profesional izatera iristeko asmoz.
Besterik ez. Ilusioa, itxaropena eta basket
txundigarria.

Europar saskibaloia asko ikasi du

Sobietar Batasunak ahal izan zuen mo-
duan agoantatu zuen galerna beltza. Yu-

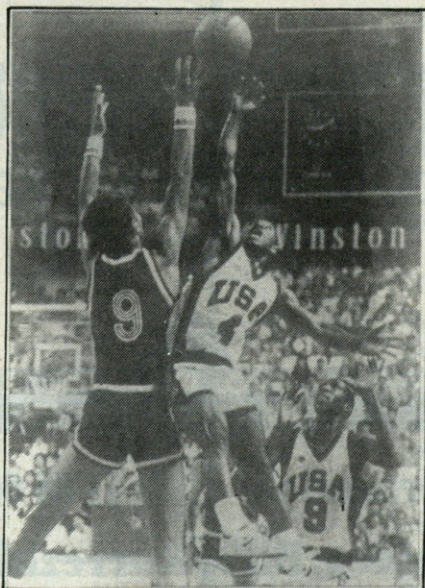
goslabia jota-ma geratu zen. España eta Ita-
lia izan dira erdipurdikako itxura bete dute-
nak. Hala ere, tankera berea hartzen diegu
lauroi. Jokuz motelagoak —Brasil bera go-
gora ekarri—, pibotak sendoak baina ma-
kalak, hegaletakoak hotzak baina saskira-
keta portzentai handikoak.

Europar taldeek beren neurrian erakutsi
dute maila mundiala. Asko ikasi dute eta
trotersei aurre egiteko tamainako artea an-
tzeman zaie. Ezin ukatu. Uka ezina den gi-
sa berean, zenbat eta zenbat erru eta gaita-
sun fisiko ezeko uneak erakutsi dituzten.
Ezin konpara daiteke gaur egun Europa eta
Yankilandia saski kontutan.

Hori bai, bada Europa aldean ere enbiria
gehiegirik eduki behar ez lukeen makina
bat jokalaria: hasi Petrovic pailasoarekin, se-
gi Gallis grekoarekin, Sabonis, Homicius
eta Tikhonenko sobietarrak...

Al, arbitroak —beti bezala— etxezale eta
boteretsuen alde. Zero patatero.

G. ARRESE

erronka barik

Hasteko, Zumaiarentzat estraineko bandera

PASATU den aste honetan
«Petronor» eta «Seat San-
toña»ko banderak jokatu diren
arren, gure erredakzioa ixtera-
ko garaian artean salida ema-
teko bandera gorriak aidean
ziren. Ostera, uztailaren 19 eta
20ean Sestaon burututako es-
tropadaren nolakoa badakigu,
aurtengo traineru denboraldia-
ren bilakaera iragartzen digun
lekukotzat har daitekeena, ha-
lajaina! Uztailako bigarren as-
teko ARGIAren alean aurrera-
tu zigan Klaudio Etxeberria
«Gorria»: aurtien ere pentsa-
tzen diat Zumaiara izango dela
nagusi. Eta, egia esan, Sesta-
ko bandera eskuratzeko
arraunketa lehian halaxe suer-
tatu zen. Baina... ez ziren, ez,
gauzak oso garbi geratu, ze
zumaiarrak larunbatean atera-
tako errentaz (hogeitabat se-
gundu) baliatu ziren garaipe-
nerako, igandeko estropadan
Kaiku gailentzen zitzaizolarik.

GORRIAK esaten zigan bai-
ta ere, San Juan ondo ibili-
ko duk, batez ere mobileko
mutilak sartzen direnean, eta
jarraitu zuen: hala ere Kaiku
ikusten diat gerra emateko
moduan. Ez zitzaion arrazo-
rik falta. Kaikuk bere neurria-
ren berri klarki eman zuen-eta,
igandeko saioan irteeran ziztu
latza hartu zutenean, «Telmo
Deun» untziaren txanpa ezi-
nean. Larritu egin ziren Edu
Aristiren mutilak Kortarenak
gogor ekiten ziotela ikustean.
Aldea murriztea lortu zuten
(hiru segundutara), eta Kaiku
izan zen urduri ipintzen hasi
zena: atzeneko zibogan ara-
zoak izan zituen, nahiz eta ha-
maika segundutako abantailaz
amaitu, Zumaiaren aurretik
—banderaren jabeagoaz jakina-
ren gainean ordurako—.

HOLAKOXEA, Nerbioi ibai-
koa bezalakoxea, izan
daiteke aurtengo traineru den-
boraldia. Egutegia neketsua da
zeharo eta gorakada eta behe-
rakadak nabaritutako dira tripu-
lazio guztietan. Eta auskalo,
bezperatako errentek eduki de-
zakete garrantzirik haundiena.
Benetan, pil pilean arraunketa
irailerarte. Segidan: Kontxako
bandera! Orduan izango dira
komerik.

G.A.

XII AZKUE SARIKETA

ELEBERRIA, OLERKIA ETA IKERLANA

DIRU·SARIA: 1.600.000 PTA.

**CAJA DE AHORROS MUNICIPAL DE BILBAO
BILBO AURREZKI KUTXA**

Informazioa: (94) 41 68 000

Helbidea: Bilbo Aurrezki Kutxa

P.K.: 505

48.000 Bilbo

Kortezubiko alkatearenak

(Doinua: Bizkaiko Txerriarenak).

Lehen famatua bazen
Bizkaiko herria
orain marka gorago
dute ezarria
bizirik sutu zuten
lastotan txerria
bertsoz enteria dadin
zure belarria
bertsotan jarriko dut
komeri berria.

Bizkaitik notizia
heldu zaigu hona
berdinduz txerriari
pasa zitzaiona
Kortezubiko horrek
izan duen sona
alkatean trantzea
ez zen oso ona
lehen txerria albiste
ta orain gizona.

Alkatea joan da
automobiler
arraioa lehen giltzak
ez ditut atera
atzeko atetikan
banoa sartzera
baina hartu diote
lapurren tankera
eta munizipalak
"zertan ari zera"?

Ezin ote dut hartu
nik neure kotxea
ni lapurra naizela
nolako idea
munizipalak ez du
sinistu ordea
"kotxearen paperak
erakutsi ea"
dena auto barruan
dadukat gordea.

Komisaria ere
nonbait zen hurbila
esan dio haruntza
etorri dedila
han barruan dagoen
beste aguazila
hura ikusteaz bat
larri da mutila
"alkatea lapurra
hau duk iskanbila".

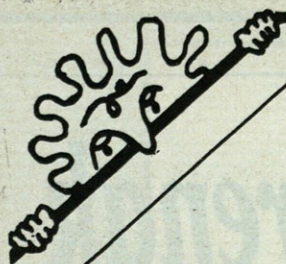
Ikusiz bera dela
autoaren jabe
Kortezubiko Marko
libre utzi dabe
portatu diren arren
nahiko lotsagabe
gertatu den guztia
ez da horren grabe
berriz ez da joango
inoiz giltza gabe.

Kotxe berriarekin
hor dator galako
baina gauzak atera
zaizkio kontrako
eta ezin barkatu
alkate delako
egia den bezala
azaldu beharko
giltzak beti aldean
erabili Marko.

Herri hori izanik
hain orijinala
famatuen artean
daiteke seinala
alkateari nire
aholku apala
buru handiarekin
egin den bezala
xelebre-txapelketa
antola dezala.

Arantzazu LOIDI

jo... adarra

XIMINOENGANDIK OTE GATOZ?

Mutil batek harriturik amari honela galdetzen dio:

— Ama egia da tximinoarengandik sortuak gara?

— Horixe ez dakit ume, zure aita ezagutzerako, bere familia hila baitzen.

APUSTUTAN LIGEA

Neska potola eta itxusi batek, koadri-lako mutil batekin ligatu nahi zuen eta honela proposatu zion neskak:

— Zer apustu! ezetz aurkitu neri mendi horretara igo eta gordetzen bainaiz.

— Zer apustu egin nahi dun, ezetz hi bilatzera abiatu ni.

BASURDEA ATZETIK

Bi lagun elkar hizketan:

— Zer egingo hukek basurde zauritu batek segituko balikek.

— Zuhaitz batera igoko nindukek.

— Eta zuhaitzik ez badago.

MEDIKUEN INTERESAK

Klinika batetan.

— Hamabost gelako gaixoa segituan operatu behar da.

— Eta zer interes, horren azkar operatzeko?

— Diru asko omen dauka.

DIPUTATUEN TXARTELAK

Tren batean pikadorea etorri eta bi-leteak eskatzen hasten da, lehenengo eskatzen dion gizonak honela dio, txar-tel bat erakutsi ondoren:

— Ni Diputatua naiz.

Bigarren gizonak txartela atera eta berdin:

— Ni Diputatua naiz.

Hirugarren gizonari hurbildu eta pikadorea galdetzen dio:

— Zu ere Diputatua?

— Ez gizon, nik lana egiten dut, txar-tel horiek ordaintzeko.

EZ ERAMAN ETXERA!

Gizon batek ikusi du beste gizon bat kalean odolez zikinduta eta paliza bat jasota zegoela lurrean. Hurbildu zen gizon hori eta esaten dio:

— Laguntza nahi baduk etxera eramango haut.

— Ez, etxera ez, klinika batera nahia-go diat.

— Bainan, lehenbizi hobe duk emazteak ikustea.

— Keba keba, etxetik irten diat eta andreak bazekik honen berri, ikusi zidak.

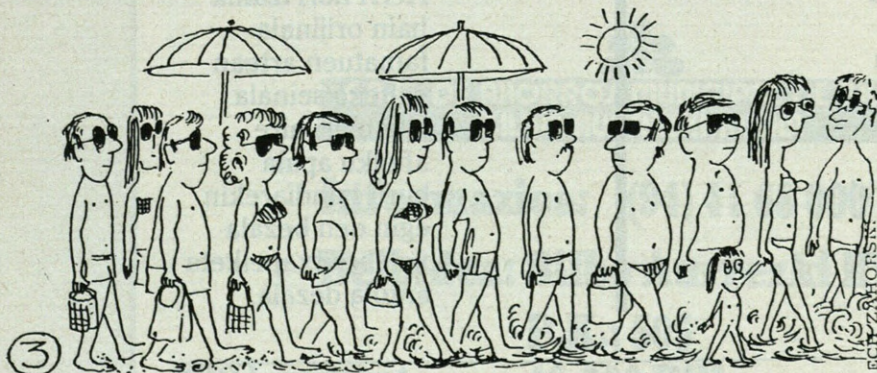
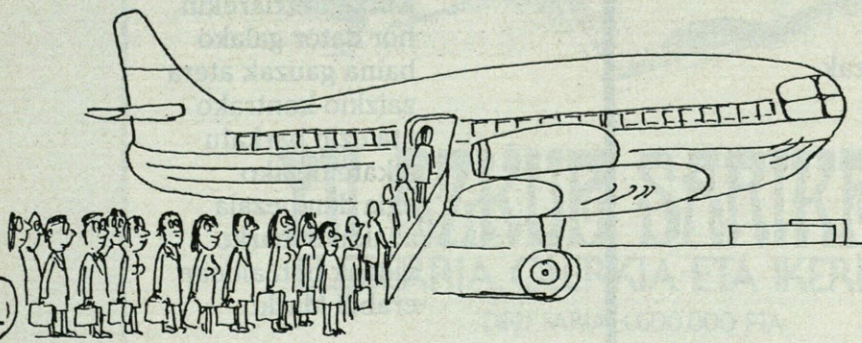
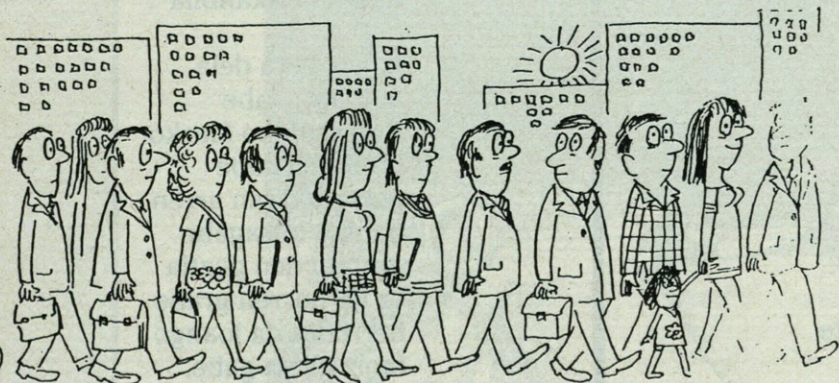
SANTO TOMASENA

Apaiz bat kalean paseoa zebilela, ikusi du gizon bat kotxea martxan jarri ezinik eta gizon hori kristoren erneguak, hitz gorriak ahoskatzen ari zen. Orduan apaizak honela dio:

— Hi gizon, martxan jarri nahi baduk kotxea utzi ezak erneguak ahoskatzetik eta ikusiko duk.

Gizona ixildu egin zen eta handik denbora laburrera jarri zitzaion kotxea martxan. Orduan apaizak zeharo harriturik:

— Ikusi ez banu, ez nukeen sinetsi.

a ze flasha!

Lur jota

TXIM eta Al, Tximas eta Alkandoras ezagutzen ez dituzunontzat, porrot eginda geratu zaizkigu udaberri honetan. Begiak zabal-zabalik, ezpain-matrailak berak ere indarge, bizkarra ipurdian galdurik... lur jota alegia.

Erabaki daiteke telebistaren eraso gogorregia izan dela gure txeli pare honentzat. Bere honetik ateratzeko gauza ez dira izan ordea. Hortxe irentsi dituzte elkarren segidan futbol mundiala, saskibalo mundiala eta Frantziako Turra.

Pott eginda amaitu dute. Bistan da!

Ezin esan genezake ordea gorputza bakarrik nekatu zaiela. Ez irakurle! Amor propioa gehiago nekatu zaie oraindik. Ixterrak eta besoak, ixterrak eta besoak, ixterrak eta besoak etengabe koloretan.

Mexikoko eguzkiak kuratutako larrua-azalak. Madrilgo kantxak leundutako musku-luak. Frantziako haizeak gogortutako pantorrilak.

A ze mutilak alegia!

Ederragoak oraindik bere osotasunean, soina bere ofiziotzat dutenak. Akordatu instant batez pantaila koloretsuan atera diren mutilekin. Bat etorriko zarete nerekin ez dela harritzekoa Txim eta Al hain oker, makur eta tiratu geratzea. Begira bestela kol-lareak berak ere nola geratu zaizkien.

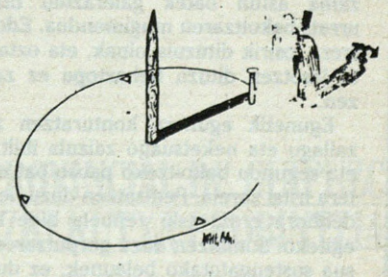
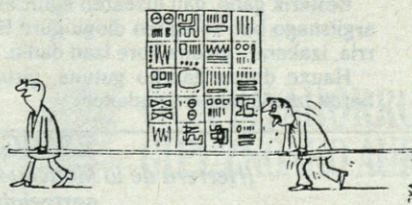
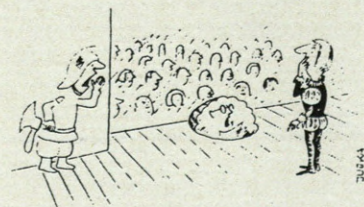
— Al, alkandoraz aldatu beharko diagu. Erreziklatu beharra zegok.

— Uste diat Silvester Stalloneren tipua dela aurtien modan dagoena. Ilea ere moztu beharko diagu.

Ez diote beren buruei galdetu ere egingo ea pelota partidu batzuk, edota igeritan pi-ttin bat egingo duten.

Lur jota egon arren, whiskyak eta winstonak zalantzarik gabekoak dira.

Martin ARANA

osasunaren arduraz

Mendiak stressa gutxitzen du

OPORRALDIEN antolaketa es- kas batek pertsonaren nekea gehitzeko arriskua dakar, Madri-leko Unibertsitate konplutenseko Psikopatologiako katedraduna den Aquilino Polaino-Lorente psi-kiatrak esan duenez. Bere ustetan mendiak stressa gutxitzen duen bitartean hondratzak gehitu egi-ten du.

Mendia aprobetxatu behar omen da, elkarriketa eta komu-nikazioa errazteko, hondartzaren kaltetan, azken hauetan pertso-nak bere nortasuna galdu egiten bait du, stressaren arriskua handi-tuz. «Gero eta komenigarriagoa da lurrarekin konprometzu bat, tradizioak berpiztu eta sustraieta-ra itzultzea posible egingo digu-na».

Ikasleekin burututako mahain-guru batean Aquilino Polainok oporraldien lekua ongi aukera-tzearen garrantzia azpimaratu zuen, eta oporrak laguntasuna eta adiskidetzat sustatzeko bide be-zala erabiltzearen aldeko agertu zen. «Oporraldiak eta beharrez-koa den atsedena ongi antolatzen ez badira, bukaeran hasieran bai-no nekatuagoak egoteko arriskua dago, bueltakoan psikiatren kon-sultategiak beteko dituen stressa-ri bidea irekiz».

Xabier AGIRRE

Barauaren bide zidorra

EZ da, ez, batere erraz, egun batetik bestera, gorputzari behar duen elikua ukatzea. Baina, egunero, orduro... era guztietako umilazio, gorroto, mesprezu, edota arau berezien eraginez inposaturiko zigorrak, dela zigor zeldetan sartzea, dela jipoitzea... Guzi honen kontra, gure aho mutueren barneko garrasia entzun dadin, sasizuzentasunaren egoera ezgizakor honen kontra altzatuz, eta honek ernetzen dituen une iraingarriak desagert daitezen, biziki oihukatzen dugu. Eta azaldu, ez dugula izaki mekaniko, automata, sentigabe bilakatu nahi; ez dugula gure zentzutasuna galdurik eta antzuturik ikusi nahi. Horregatik, desgizagintza honek irents ez gaitzan, barauaren bide luze, triste, estu honi ekiten diogu, kontaezinezko gorabeherak pairatuz.

HASIERAN burukomin fin batek harturik dauka ene burua, eta barrua gur-gur etengabe batean ari zait. Egoera honek halako urduritasuna eta egonezinezko nahigabea sortzen du nigan. Leku batetik bestera nabil, irakurri nahi eta ezin. Ene barrua hutsik dagoelarik, ura edaten hasten naiz, uraren moteltasuna dastatzen.

Egunero, goizean, arratsaldean zein gauean gezatasun, moteltasun, dastamen bera. Mihia eta hitza ere, uraren antzera motelduz doaz. Indarrak ahuldut doazela, doazkizula, konturatzen zara. Ahuleziaren eragina gorputz osora hedatzen doala nabaritzen duzu, hala nola gorputzadarrak guttitzen.

Patio orduetan, zure ibileraren abiadura, zure urratsen erritmoa aldakor eta kontrolagaitza bihurtzen da. Badirudi zama astun batek galeratzen dizula urrats bakoitzaren mugimendua. Edo lurrrera josirik dituzula oinak, eta ozta-ozta jasotzen dituzu behaztopa ez zaitez.

Egunetik egunera konturatzen zara zailago eta neketsuago zaizula ibiltzea, eta segundu bakoitzeko pauso bat ematera iritsi zarela. Pentsatzen duzu, lehen denbora erdia aski zenuela bide bera egiteko. Somatzen duzu gorputzaren pisua sostengatutako belaunek, ez dutela lehen beste indar.

GEROXEAGO, zeldaren iluntasunean, zeure burua bakarrik aurkitzen duzu. Pentsakor, urduri zaude. Atzo ere hala egon zinen, eta bihar...

Barruko epeltasunak ihesari emanez, hotzez, hesirik zaituzten burni, pareta, horma hauei hoztasuna baino ez bait darie, burua asaldaturik eta bihotza hunkiturik, edozer gauza gerta daitekeen bel-durrez, giltzaturik zaudela, kolpe batzu entzuten dituzu. Ez dakizu zer gertatu ote den ezta nor ote den. Intuitzen duzu lagun hori laguntza esker dabilela. Horregatik, lagun guztiok, zeldetako ateak jo eta jo hasten gara, kasu egin eta sendagileari dei diezaioten.

Baina pare bat ordu iraganen dira harik eta kartzeleroren bat *qué pasa con vosotros, tíos! No se le puede molestar al médico a estas horas por una chorrada* eta antzekoak oihukatzen agertu arte. Eta ate-jotzearekin medikua beste pare bat ordura etor dadin lortuz gero lo egiteko pastila bat edota *tranquilo, chaval, que por ahora no vas a morir* baizik ez duzu beste «medizinarik» jasoko berarengandik. Uneoro erakutsi nahi dute bai kartzelerok eta bai sendagileak Euskal Herri osoa eta bere presoengana izugarritzko gorrotoa eta ezinikusia.

LIBERTATERIK gabe, preso ego-tearen zantza astuna jasanik, gartzelan kateaturik, giza eskubide ttipienak ere zapalduz, urrats guziak neurtuta eta mugatuta ditugularik... nork pentsa, nork uste, nork esan horren jokabide ezgizakorra eta basatia eraman zezaketenik?

Kontziente gara geure eguneroko borroka alda dezakeela egoera. Ahuleziak, ikaratzeak, belaunikatzeak, damutzeak, ez du balio.

Besterik gabe, gau luzearen egunsenti argitsuago bati so egiten diogu gure Herria, izakera... gizona libre izan dadin.

Hauxe duzue gaurko gutuna, giroak berak izkiriartzen eragindakoa.

ERRIGA

(Herrera de la Mancha-ko gartzelatik)

ERANTZUN EGOKIAK

Gipuzkoako Aurrezki
Kutxa Probintzian
Gipuzkoari lagundu
nahi diogu.
Horregatik, zerbitzu-
eta prestazio-aukera
zabal bat eskaintzen
dugu.
Eta kirol, kultur, zientzi
eta herri-izaerako

ekimen-mota guztietan
partehartzen dugu.
Gure herriaren
aberastasunean
partehartzeko.
Gipuzkoako Aurrezki
Kutxa Probintzian,
beti ere erantzun
egokiak.

CAJA DE AHORROS PROVINCIAL DE GUIPUZCOA
GIPUZKOAKO AURREZKI KUTXA PROBINTZIALA

"Erantzun Egokiak"

EZ GARA BAKARRAK

HORREK HOBEAK IZATERA BEHARTZEN GAITU.

Gipuzkoan badago beste finantz entitaterik.

Beste lekurik, zuk non zure aurrezkiak gorde, kredituak eskatu, kontu korronteak ireki, edo beste zeinnahi gestio ekonomiko konpondu.

Ez gara bakarrak. Eta badakigu.

Eta badakigu ze, zuk aukera zenezakeelako, guk besteek baino hobeto lan egin behar dugula.

Eta horretantxe ari gara.

Zerbitzu berriak sortuz. Bulegoak zabalduz. Zure eguneroko bizitzan lagunduko dizuten produktuak gehituz.

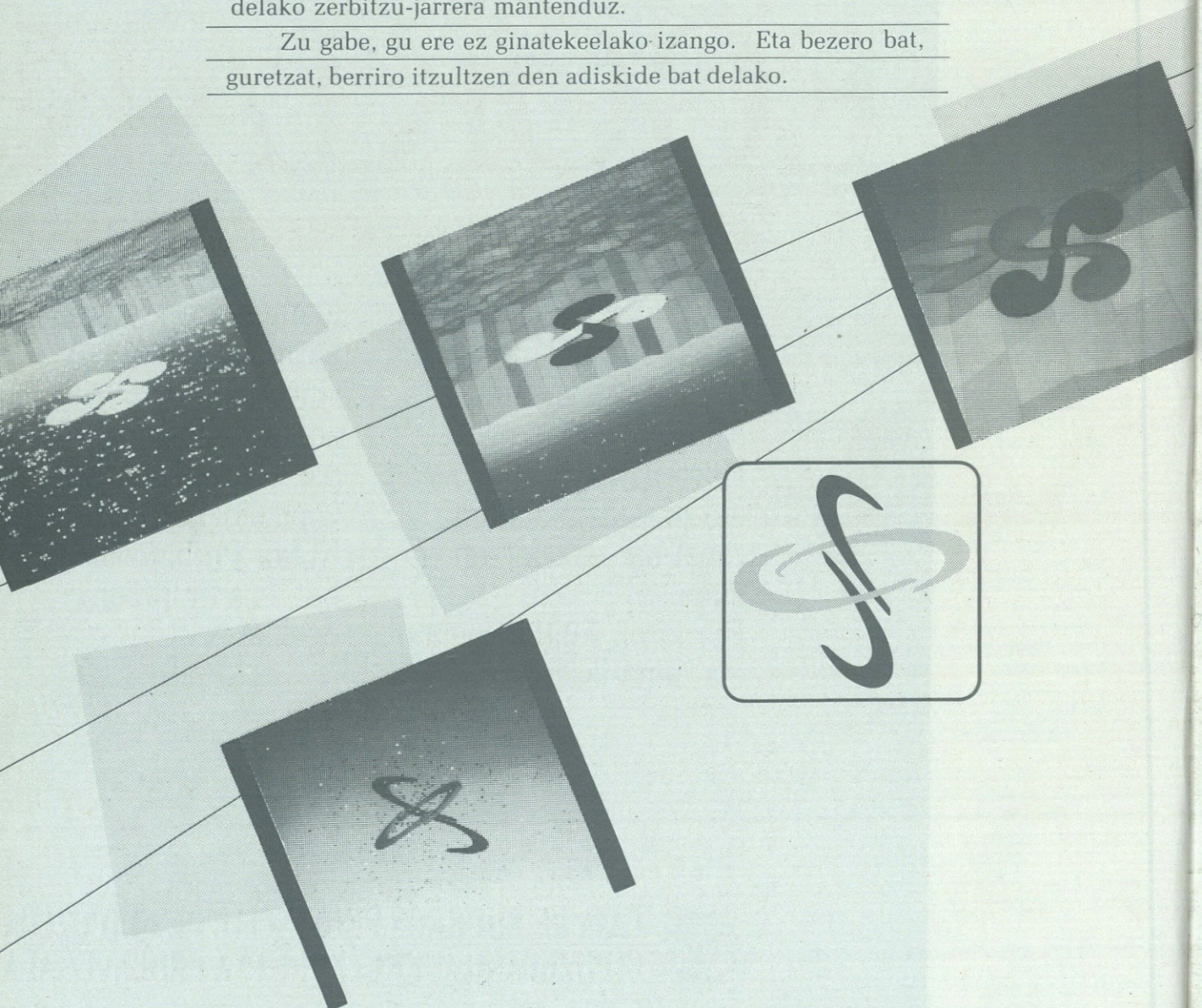

Eta, guztiaren ginetik, bezeroa gauzarik inportanteena delako zerbitzu-jarrera mantenduz.

Zu gabe, gu ere ez ginatekeelako izango. Eta bezero bat, guretzat, berriro itzultzen den adiskide bat delako.

CAJA DE AHORROS
MUNICIPAL

AURREZKI-KUTXA
MUNIZIPALA